A

CLASSICA PHILOLOGIÁNAK

ÉS AZ

ÖSSZEHASONLITÓ ÁRJA NYELVTUDÓMÁNYNAK MIVELÉSE

HAZÁNKBAN.

SZÉKFOGLALÓ.

BARTAL ANTAL,

L. TAGTÓL.

BUDAPEST,
EGGENBERGER-FÉLE AKAD. KÖNYVKERESKEDÉS.
(Hoffmann és Molnár.)
1874.

Budapest, 1874. Nyomatott az Athenaeum nyomdájában.

A CLASSICA PHILOLOGIÁNAK MIVELÉSE

HAZÁNKBAN.

(Olvastatott a m. t. Akadémia 1874. jan. 5. és mart. 2. tartott ülésein.)

I. Rész.

Nem lehet ünnepélyesebb percz az ember életében, mint midőn törekvései és fáradságai jutalmát honfitársai elismerése és méltatásában leli.

A classicus földön az egyszerű olajfa-koszorú elnyerése a vágyak netovábbját képezé; mi nálunk pedig azon testület körébe való bejuthatás, melynek tagjai tudományos munkásságuk által a magyar nemzet dicsőségét növelik.

A mélyen tisztelt magyar tudományos Akadémia engem is ezen kitüntetésre méltatott, kiváltságot adva, hogy ezen díszes körben helyt foglalhassak.

Hála és köszönet legyenek első szavaim, melyeket meghatott szivémből rebegek. Megválasztatásomat nem tartom igénytelen munkásságom megkoszorúzásának, hanem inkább ösztönzésül arra, hogy a tudományos kutatásban minden tehetségemet és időmet a magyar tudományos Akadémia fényének emelésére fordítsam.

Az összehasonlító nyelvészet, különösen pedig az árja nyelvek azok, melyek tanulmányaim tárgyát képezik; azért nem vélem, hogy czélszerűtlen munkát teljesítek, ha székfoglaló értekezésemben azon munkálkodás fölött tartok szemlét, mely hazánkban az árja nyelvészet művelése körül eddig folyik vala és egyszersmind számot adok az ezen irányban megindítandó munkálataimról; de mielőtt ezen tárgygyal tüzete-

sen foglalkoznám, legyen szabad rövid visszapillantást vetnem az összehasonlító nyelvészet régibb testvérére, a szorosan vett classica-philologiára és azon szerepre, mely neki hazánkban századok lefolyása alatt a tudomány és közmüveltség terjesztése körül jutott.

Az európai nemzetek, mihelyt a barbárság békóiból kibontakozni kezdének, helyes tapintattal azon népek irodalmához fordulának, melyek már életpályájukat befutva, a szellemi tevékenység megmérhetlen kincsét tárják elénk, értem a görögöket és rómaiakat.

Hogy valamely nemzet a classicus irodalom valódi értékét megbecsülhesse, a míveltség bizonyos fokát kell, hogy elérje, mert csak ezen föltét mellett képes e classicus culturnépek kincsét kiképeztetésének további fejlesztésére kiaknázni.

Hogy a magyar nemzetben nem hiányzik vala a mivelődés befogadására és terjesztésére a fogékonyság, bizonyítja e népnek viszontagságos története, melynek minden egyes lapja élő tanúsága annak, hogy daczára számtalan haláltusának, melyek végzetteljes enyészettel fenyegették ezen népnek anyagi és szellemi életét, a nemzet még is él és culturális missiojáról még a legvészesebb időben sem feledkezék meg.

A honfoglalás és alapitás azon korszakba esik, melyben a letiport régi culturállamok romjain új népek kezdték társadalmi életüket új intezményekkel és szokásokkal berendezni és megszilárdítani. Eszélyre és tapintatra vala szükség, hogy ezen átalakulás chaoszában az elfoglalt ország birtoka biztosíttassék. Eszközölhető-e ez kellő és azon időkhöz mért miveltség nélkül? Korántsem! A népben okvetlen nagy szellemi képességet kell föltételeznünk, mely ily nagyszerü munkára vállalkozik és azt oly szerencsésen megoldja, mint ezt a honalapítók tevék.

A talaj hazánkban a mívelödés befogadására el vala készítve, további fejlesztése csak a közmivelődési eszközök tapintatos megválasztásától függ vala. Erre nézve elődeink előtt három út áll vala nyitva: vagy csak nemzeti alapon tovább fejlődni, vagy csatlakozni a görög-keleti birodalom culturájához, vagy követni a nyugoti népeket közmívelődési irányaikban. A politikai eszély az utolsót tartá előnyösebbnek,

nézetem szerint a magyar nemzeti nyelv és szellemi mívelődés veszélyeztetésével; de meglehet, a nemzet politikai életének megmentésével és szilárdításával.[1])

A nemzet nem fejlődheték nemzeti alapon: az iskola, a törvénykezés, a kormányzat és tudomány az idegenszerü cultura jármát viseli. Természetes, hogy a dolgok ezen fordulata mellett a görög befolyásnak hátrálnia kellett a kiméletlenül fellépő nyugati, a régi classicismus hagyományait lényegesen módosító befolyás előtt [2]).

A nemzet nem meríthete mívelődését közvetlen a régi classicismusból, hiszen még azon időben is, midőn Constantinápolynak 1453. évben II. Mohamed által történt elfoglalása után az Olaszországba menekült görög múzsa, a classicismust kedvelő Mediciek pártolása mellett a tudományok reformatióját megindítá[3]), nem találkozék nemzeti tudós, ki szükségesnek látta volna azokat nemzeti öltözetben honfitársainál meghonosítani.

A tudományok ugyanis azonnal újraszületésükkor új római öltözetbe burkolva jelenének meg a népek előtt, megsemmisítve a közvetlen hatást, melyet a régi classicus irodalomnak nemzeti nyelven való tanulmányozása a nemzet közmívelődésére gyakorlandó volt. Egyáltalában az ezen kornak tudománymívelői azon hibába esének, hogy a tudományos kutatás, a classicus irodalom tanulmányozása kizárólagos irányt vőn; azért nem is csoda, hogy miután a tudományosság szélesebb nemzeti alapra nem vala fektetve, a tudósok hatása ezen korban a nemzet közmívelődésére csak parányi lehetett, és hogy törekvésök nem találván elegendő pártfogolást a nemzet kebelében, kénytelenek valának idiotikus tudományos terményeiket idegen népeknél értékesíteni. Ezen korszakban

---

1) L. e tekintetben Kerékgyártó Árpád állítását Magyarország mívelődésének történetében a 453. lapon.

2) Jellemzők e tekintetben Engel szavai Gesch. d. ungr. Reichs czímű könyve I. 107. lapján. Hasonló értelemben nyilatkozik az idegeneknek káros befolyásáról a nemzetre Toldy Ferencz »Uj magyar muzeumában« 1850. I. 49. l. s Török a »Delejtűben« publicistikai dolgozatok 532. lap.

3) L. Télfy. A classica philologia encyclopaediája 1864. 171. lap.

az ó-classicus irodalom mivelését csökkenté még azon körülmény is, melynél fogva a tudósok, a helyett, hogy a régieket azon czélból támasztották volna fel, miszerint nyomdokaikon képződjenek és a helyett, hogy a gyöngéd benyomást arra irányozták volna, miszerint azoknak szellemét, melyre szükségük volt korukban és saját hazájukban a valódi nagyság megnyerhetésére, belehelnék: csak, mint Herder mondja, [1]) a külső héjnál maradának; tanulják vala azt, hogy miképen gondolkodnak vala a régiek, a helyett, hogy mint ők, gondolkodtak volna; tanulják vala a nyelvet, melyen a régiek beszéltek volt, a helyett, hogy, mint ők, beszélni tanultak volna rajta. A mit Herder e helyütt felhoz, teljesen alkalmazható Magyarország régiebb korú philologusaira.

Ugy látszik, hogy kedvezőbb idők kezdének beállani a tudományokra, kiváltképen az ó classicus irodalom mivelésére nézve Mátyás király idejében, ki általános képzettségénél, a tudományok iránt való tiszteleténél fogva, nemes határozott jellemével hivatva látszott lenni a tudományok és művészetek ápolása által, Európában a mivelt népek közt az elsőséget biztosítani nemzete számára. Helyesen belátja vala ő, hogy az a közmivelődésnek szélesebb alapon való terjesztése által legbiztosabban ellensulyozhatja az oligarchák féktelenségeit; innen eredt nagyszerü terve, mely szerint 40,000 tanuló számára oly intézetet akara létesiteni, melyben átalános kiművelődésöket nyerhetendik; innen a világhirű könyvtár létesítése és tudós férfiaknak maga köré való gyüjtése [2]).

De a sors ugy hozá magával, hogy ezen korszak, mely fényt, dicsőséget és áldást vala árasztandó a nemzetre, csakhamar eltünjék, csekély számú, de drága ereklyéket hagyva hátra, hogy egykori nagyságát hirdessék.

---

[1]) Herder. Fragmente zur schönen Literatur 2 Th. 1813. 160. l.

[2]) L. Télfi: A classica philologia encyclopaediája 1864. 189. l. A király tudományszomját igen szépen jellemzi Philippus Bergomas Supplem. Chronic. Mundi czimű iratában, midőn ezt mondja: »De hoc rege Mathia vulgatissimam habemus, quod merito cum Julio Caesare et Alexandro M. in omni re conferri possit saepenumero, cum legendi avidus sit, in ipsius pulvinaribus inveniebatur Livius, aut Curtius, aut alius historicus, — et ea, quae in his continentur, memoriae adeo commendabat ut plerique admirarentur.«

Ezen maradványok élő tanuságot tesznek arról, hogy Mátyás király korszakában, mily figyelemre méltaták az ó classicus irodalmat. Fájdalom, hogy a latin nyelv ezen korszakban is megtartá egyeduralmát, és hogy nem tétettek kisérletek a magyar nyelvnek tudományos közeggé való emelésére [1]).

Szerencse, hogy a köznép, mint bűbájos ereklyét híven őrzi vala a csak neki meghagyott kincset, a nemzeti nyelvet, mely hivatva volt, hogy egykor szerencsésebb körülmények közt, a szégyenítő lánczokat, melyekbe őt az elfogultság, a ferde irány, az idők mostohasága verte volt, széttörje és sohasem sejditett erejében kezébe ragadja a századokon át megtagadott uralmat.

Mátyás király halálával, úgy látszott, mintha a nemzet szerencse-csillaga is sirba szállott volna. Az egyenetlenkedés, az iszonyu pusztitások, az ország bel- és külellenei által elkövetve, végveszélylyel fenyegették a népet. Úgy látszott, mintha a sors bősz keze a kétségbeesett népet a régi barbarságba akarná sülyeszteni: de hatalmasabb volt a népben az ellentállási és önfentartási szivósság ezer ellenének duló és pusztitó hatalmánál. Figyelemre méltók e tekintetben Pulszky Ferencznek következő szavai, Athenaeum 1838. II. félév 743. l. »Valóban nemzet, mely művelt s műveletlen észszel, erővel s cselszövényekkel hadakozó szomszédok megtámadásai közt európai létének első négy századában oly sértetlenül tartá meg nemzetiségét s a második nagy időszakban az olasz, német és lengyel befolyást szinte oly szerencsésen elviselte, hatalmasabb elemeket rejt magában, minthogy kételkedni lehetne életerejében s tökélyesedhetésében.«

Beállott a XV-ik századnak vége s vele együtt egy új, következményeiben megmérhetlen fontosságú világesemény: a reformatio. Villámként hatott ez a török- és polgárháboruk következtében majdnem kimerült lelkekre. A szellemi tespedésben lézengő népek egyszerre fölébredének: új érdek, új élet szólítá fel a népeket egy új és eddig nem ismert harczra.

A réginek megvédése, az újításnak, ha kell, fegyveres

[1]) L. Budapesti Szemle 1858, III. 184. l.

kézzel való terjesztése két pártra oszlatá Európát. De nem csak a kardnak juta a főszerep ezen tusában: az élő szó, az irás, az ékesszólás, a szellemi tehetségnek minden rendelkezésre álló fegyvere szóllittaték síkra, hogy a végleges győzelmet egyik vagy a másik párt részére biztositsa.

A reformatiónak első és legnagyobb érdeme, hogy közelébb hozá a népet a tudományos férfiakhoz, kik most a nép nyelvén szólának hozzá, egyrészt buzdítván őt régi hite tántoríthatlan megvédésére, másrészt meggyőzni akarván őt az új tan igazsága- és életrevalóságáról. A nemzet nyelvét ezen időtől fogva fontos eszköznek ismerék fel a közműveltség terjesztésére [1]).

A reformatiónak második nagy érdeme a tudományok ébresztése- és terjesztésében, különösen pedig az ó classicus irodalom tanulmányozásának általánositásában nyilvánul. — Ugyanis a vallási üldözések ezen korszakában sok képzett magyarországi férfiu kénytelenüle a külföldön védelmet és menedéket keresni [2]). Itt nyilék számukra alkalom a külországi, különösen a német tudományos intézetek szellemével megismerkedni, a tudományos törekvésekben tényleges részt venni, és a tudomány segélyével azon fegyverre szert tenni, melylyel saját vallási meggyőződésök biztosítására hatalmas ellenfeleik ellen leghathatósabban sikra szállani vélnek vala.

Itt buzdulának fel a Melanchton által 1518 augustus 22-én Wittenbergában tartott beszéde ezen nyilatkozatára: »Minden tudományban a forráshoz kell visszatérni,« mely a középkor irodalmának a halálos döfést megadá. »Ezentúl jutának érvényre«, mint azt Réthy Pál [3]) helyesen jellemzi: »az eredeti nyelven megértendő biblia, mint a vallás forrása, az ismét felfödözött Aristoteles, mint a philosophia forrása, Plinius, mint atermészettudomány, Euclides, mint a számtudomány forrása s a classicusok általában, mint az egész világ és természettudományának igazi és csalhatatlan képviselői«.

---

[1]) A m. t. Akadémia évkönyvei XIV. köt. II. d. 55—56 l. Toldy Fer. Visszatekintés a nyomdászat négyszáz éves történetére Magyarországon.

[2]) Lásd Bod Péter Magyar Athénás.

[3]) Budapesti Szemle 1869. XV 68. lap.

Az ellenfél sem marada hátra: a tudományszerzés vala a jelszó, mely a támadók és védők keblét egyaránt lelkesíti vala. Versenyzének ebben a főpapok, a főurak és városok. Azért nem tulságosak Frankl Vilmos szavai, midőn mondja: [1]) »A politikai sülyedés és török hódítás, a polgári háborúk és vallási küzdelmek borus napjaiban nemzetünk a művelődés pályáján oly nagy haladást tett, a *tudományosság* terén oly magasra emelkedett, a szellemi érdekkel oly melegen foglalkozott, mint azelőtt soha és a kort, melyben mi élünk, azóta is soha.“ Ez azon korszak, melyben az ó classica irodalom, a görög és római remekirók előtt a tanoda csarnokai megnyilnak; ez azon korszak, melyben a nemzeti nyelvnek tudományos mívelése megindula, hogy méltó közegül szolgáljon a valódi classicitás közvetitésére [2]). Helyesen fogják vala fel ezen korszaknak buzgó férfiai, hogy csakis az iskolából indulhat ki a nemzet mívelődése, hogy csak ez képes a nemzetet fogékonynyá tenni a tudomány becsének fölismerése és tartalmának elsajátítására. Ezen korszakban találkozunk férfiakkal, kik a classicusokat magyar nemzeti nyelven közvetíteni megkisérlék. Örök tiszteletben maradnak Bornemisza Péter, Décsi János, Pesti Gábor, kiknek kezdeményezése, tekintve a nemzeti nyelv eddig elhanyagolt állapotát, valamint azon körülményt, hogy a tudományos világban és az iskolában épen ez időben virágzik vala a latin nyelv, a legnagyobb hálára kötelez.

Mig ezek benn az országban az ó classica irodalom kincseit, habár csak kezdetleges nyelven a nemzettel közvetíteni törekszenek vala, léteznek mások, kik a külföldön tudományos működésök által tündökölve dicsőségök fénysugarával hazájukat eláraszták. Elég e tekintetben utalnom *Röschel, Gelenius, Dudithius Andrásra* [3]), a korukban igen hires magyarhoni latin stilistikusokra; *Macrus János Gergelyre,* [4]) *Torda Ge-*

---

[1]) Révay Ferencz, nádori helytartó fiainak hazai és külföldi iskoláztatása 1538—1555. 1. l.

[2]) L. Frankl u. o. 5. l.

[3]) L. Czwittinger Specimen Hungariae Litteratae. Francofurti 1711. f. 163 és Bod Péter. Magyar Áthénás.

[4]) Simler in Epit. biblioth. C. Gesneri 376.

lei Zsigmondra, Sambucus (Sámboki) *Jánosra,* [1]) kiről a Bécsben létező Epitaphium eleven tanuságot tesz azon kegyelet és elismerésről, melylyel iránta a tudós világ viseltetik vala.

Ezen időtől fogva is találkozunk férfiakkal, kik az ó classicus irodalom mívelését komolyan veszik és azt életük legszebb feladatául tüzik vala ki.

Ki ne emlékeznék kegyelettel oly férfiakkal, minő *Filitzky János de Filefalva, Sommer János, Thurius Gy.* [2]), *Forró Pál, Sylvanus György,* [3]) *Szikszay Felicius Balázs, Császár György, Karkai v. Krakkai Demeter* [4]), *Comenius A. János, Ujfalvi Katona Imre* [5]), *Bod Péter* [6]) stb., kik az ó classicus irodalomban mindannyian jártasak valának. Azonban ezen férfiaknak tudománya és buzgósága nem vala már képes meggátolni ama sülyedést, mely felé a classicus irodalom valódi ápolása sebes léptekkel rohan vala.

A meddő vallási disputátiók, melyek a 16. 17. és 18. századot jellemzik, megmételyezék az irodalmat; a pongyola latin írályban egész özönnel megjelenő vitás iratok megölik a valódi classicitás iránt való érdeket. Játékká fajula el a classica philologia, melytől még az iskolát sem kimélék meg, mivelhogy ezentul a latin nyelvet a mívelődés czéljának, nem pedig eszközének tekintik vala, a midőn azért tanulják és tanítják azt, hogy az az anyanyelvet pótolja[7]).

Ha ezen korszakok férfiai, fölismerve a nemzet közművelődésére vonatkozó feltételeket, valóban csak a classicismust ápolják és azt szélesebb körre fektetve, a nemzettel közvetítik; ugy bizonyára nem áll be azon idő, midőn Magyarország egyszer csak arra ébrede, hogy sem tudományra, sem pedig pallérozott nemzeti nyelvre nem tett szert; hogy »a héthalmu Város a magyarnak ajakára ráütötte győzedelmi bélyegét,

---

[1]) L. Czwittinger p. 329.

[2]) L. Joh. Phil. Pareus Deliciae Poetarum Hungarorum. Francofurti 1619. [3]) L. Acta Eruditorum Lipsiensis ad annum 1686. [4]) Sárospataki Füzetek 1864. 616. [5]) Sárospataki Füz. 1864. 693 és Bod Péter M. Áthénás. [6]) Budapesti Szemle régi folyam XV. 233.; XVI. 3.

[7]) L. Czwittinger; Bod Péter. Magyar Áthénás; Joh. Phil. Pareus Deliciae Poetarum Hungarorum. Sándor István. Magyar könyvesház. — Győr, 1803.

azt megégette, sebesitette úgy, hogy azóta kinjában vegyes deák-magyarsággal gödicsel, petyeg, rebeg, hereg!«[1]) Nem csoda, hogy a haza bölcsei megijedének a czélját tévesztő philologiának irányától, kivált azon időben, midőn a germanisatio egyrészt, másrészt a culinaris deák nyelvnek elterjedése a nemzeti nyelvet és vele együtt a nemzeti létet fenyegetni kezdé. Méltán kiált fel költői ihletségében Horváth:

Már közel állottunk Árpádnak fajzata mi is
A feledékenység sírjához; s Róma, ha osztna,
Mint hajdan, koronát, oda régen szittyai nyelvünk,
S énekeseink ajakán nem hangzott volna magyar dal
Pázmány éve körül. De Tenéked hála fölöttünk
Virrasztó Isten, ki hazánk fő kincse szerelmét
Ujra föléleszted. Kihagyád végtére alunni
A veszedelmes álmat, melyben szunnyadtak apáink
S szebb kort támasztasz. Majd négyszáz évek előttünk
Folytanak, a magyarok száján, hogy hangzani kezde
Ismét: »ébredezünk; hajnalfény jő föl egünkre
Vész a régi homály; föllábad nemzeti nyelvünk[2]).

Helyesen érzik vala, hogy az iskola nem teszi kötelességét, sem a nemzet, sem a classicusok irányában; helyesen veszik vala észre, hogy az életnek követelményeit a confessionalis katekizmus és a latin nyelv elsajátitása épen nem elégitik ki[3]). A deák nyelv ily tanulása és használata alól való emancipatio vala a jelszó, mely majdnem végzetessé vált magára a classicus irodalom tanulmáryozására nézve. Igy követeli Terhes Sámuel a görög és latin nyelvnek kiküszöbölését az iskolából[4]); tehát ugyanazt teszi, a mire annak idejében czélzott volt Baco, midőn azon nevezetes mondatát irá[5]): »A régieknek tulajdonitott »tisztelet« épen nem illeti a classicusokat.« De találkozának férfiak, kik ezen merényletnek utját

---

[1]) F. Magy. Minerva 1825. 498. l. [2]) Magyar Parthenon. 1828. Horváth Endrétől (l. Aurora 1829.)

[3]) Réthi Pál Budap. Szemle 1869. XV. 69.

[4]) »Mi akadályozza többek közt tudománybeli tökélletesedését a a magyarnak?« F. Magyar Minerva 1825. 495. l.

[5]) Budapesti szemle 1869. XV. 69.

állották és erélyes, bölcs felszólalásaikkal utmutatást adának a nemzetnek arra nézve, hogy miképen kelljen a classicusok kincseit saját kimüvelődésére kiaknázni. Igy Thaisz Endre igen helyesen kijelöli az irányt és feladatot, melyet a classica philologiának teljesitenie kellene, midőn mondja : »A Római nyelv kétféle tekintetben fordul elő, ugy mint a régi classicusok nyelve s ugy mint az ujabb Tudósok nyelve. Az első esetben valóságos Római nyelv, mellyet a tudósnak azért kell jól tudni, hogy a Classicusokat érthesse s érteni csak, hogy a mit azokban Nemzetére nézve szépnek, hasznosnak lát, azt a maga nemzeti nyelvére tegye által, s ezáltal Nemzetét tökélletesitse.« [1]) De classicusok és elévülhetlenek ezen tárgyra vonatkozólag jubilaris tudósunk dr. Toldy (Schedel) Ferencznek következő szavai : »Ugy hittük, az a barátom, (t. i. Czuczor) kinek forditását itt nyujtom, és én : hogy épen most, midőn küszöbén egy uj kornak, a latin nyelv helyet készül adni a nemzetinek nemcsak az életben, hanem a közoktatásban is : hogy, mondom, épen most kettős gonddal azon kell lennünk, nehogy a deákság rabbékóit leráztunkban, azon viráglánczok is elszakadjanak, melyek az uj világot a classicus korhoz bilincselik; nehogy a bitorlóval a jótevőt is eltaszitsuk, a héjjal a gyöngyöt is elvessük. Tanodáinkban is a deák barbárságot a római irodalom sikeres tanulmányának kellend felváltani, nem, hogy azt közvetlenül alkalmazzuk az életben, hanem, hogy szépségei által nemesedjünk, józan ép szellemisége által erősödjünk« [2]). Ezen visszahatás megteremté áldásos gyömölcsét. Buzgó, tudományos férfiak hozzá látnak a latin és római remekmüveknek nemzeti nyelvre való átültetéséhez. Gyönyörű a verseny ezen a téren jelen századunk huszas, harminczas és negyvenes éveiben. Kazinczy, gróf Desewffy József, Superintendens Kis János, Irmesi Homonnai Imre, Kölcsey Ferencz, Guzmics, Szenczy, Czuczor, Toldy Ferencz, Székács József, Hunfalvy Pál stb. örök emléket hagytak magok után e téren, nemes példájukkal bebizonyitva, mily hathatós eszköz a nem-

[1]) F. Magyar Minerva 1825. 484. l.

[2]) A dr. Schedel Ferencz által »Cornelius Nepos fennmaradt minden munkái. Forditotta Czuczor Gergely« czimü munkához irt előszó, VIII. fejezet.

zeti nyelv mivelésére és pallérozására az ó classtcus irodalommal való foglalkozás. Joggal szólhat Péczely József, megbirálva Szenczy Jul. Caesárját : »Nemzeti nyelvünk jelen állásához képest — hála érte hazánk atyjának s törvényhozó nagyjainak! — nem vagyunk többé kénytelenek azért tanulni a latin nyelvet, hogy ezen folytassuk közdolgainkat, ezen gondolkozzunk, irjunk és beszéljünk : polgárositva már nálunk is, mint mindenüttt a mivelt külföldön, a nemzeti nyelv [1]).«

Ezen magasztos a nemzetre jótékonyan ható müködést félbeszakitá a forradalom és Magyarországnak lenyügözése után a következő siralmas idők. Az ország színe java visszavonula a nyilványos küzdtérről, magányában töprenkedve az ország sorsa fölött és gyászolva függetlenségét és önállóságát vesztett hazáját. Elhangozék az ének; az iró erős röptü szárnya meg vala bénitva, a magyar nyelv üldözve, elnyomva. Az iskola falai közé is csak szerényen vonul vala vissza, hiszen ellene itt ünneplé diadalát; de épen ezen ellen vala az, mely utat mutat vala, miképen kell a nemzetnek haladni a tudomány ösvényén, különösen pedig a classica philologia ápolásában.

Ezen irány követésében megakadályoztaték némileg, a mit sajnálattal kell kiemelnem, az absolutismusra következő helytartósági intézkedés következtében, melynélfogva a classica philologia egyik és pedig erőteljesebb, nemesebb testvére t. i. a görög nyelv és irodalom mostoha és majdnem megszégyenitő kezelésben és ápolásban részesüle és melynek fölvirágzását most még inkább veszélyeztetve látom, ha a középtanodai törvényjavaslatnak azon intézkedése, mely szerént a görög nyelv csak facultativ minőségben szerepelne, a középtanodákban törvényerőre emelkednék.

Daczára ezen, a classica philologia fejlődésére nem igen kedvező áramlatnak, nem tagadhatni, hogy a philologia mezején örvendetes élet kezd fejlődni; de tekintve philologiai terményeinket, azért még nem mondhatjuk, hogy azokat valami tervszerüség és a philologiának ama criteriuma, mely a külföld tudósainak ezen részben való munkálkodását becsessé

[1]) Athenaeum 1841. I. f. é. 678. l.

teszi, kitüntetné : hiszen nagyobbrészt még idegen nyomokon járunk, az eredetiségnek csekély a száma. Ez áll, csekély kivétellel, az egész iskolai philologiai tanirodalomra nézve. A szöveg kritikájában a magyarázó jegyzetes kiadásokban vajmi keveset vagyunk még eddig képesek felmutatni. Szótár irodalmunk számra nézve ugyan nem csekély, de belbecsét és teljességét tekintve, még nem közeliti meg a külföld eddigi terményeit; nem is emlitve a classica philologia többi segédeszközeit. Leggazdagabbak vagyunk a forditásokban; de ezeknek is egy részét nem az ex professo philologusoknak, hanem műkedvelőknek köszönhetjük. Pedig volna tehetségünk és akaratunk : mutatják ezt a multban és legujabban egyes kisérletek a philologia terén, melyek okvetlen figyelemre méltók. [1]) Csak ama gyúpont hiányzik, mely ezen erőket maga köré gyüjthetné; hiányzik a törekvés eredményébe helyezett bizalom, mely már csirájában képes a tudomány iránt lángoló kebel tüzét lelohasztani; hiányzik a philologiai terményck élvezhetésére való fogékonyság és ennek következtében a komolyabb irányu class. philologiai munkálkodásnak pártolása. Bizonyitja ezt a magyaritott classicusok sorsa; nem hiszem, hogy jeleseink forditásai nagy számmal diszelegnének a honpolgárok, különösen szép hölgyeink könyvtáraiban és asztalain, hacsak nem a rosz tanulók kezében azok, melyeknek eredetijét épen az iskolában olvassák; [2]) bizonyitja a »Philologiai Közlöny«-nek talán meg nem érdemelt sorsa.

[1]) Heyne Gottlob Christian nyilatkozata. »Pindari Cormina Göttingae 1773.« czimü müve előszavában : Mea opera in eo versata est, ut textum poetae exhiberem emendatissimum : qua quidem in re studium suum commendarunt juvenes duo eximii, graecisque litteris praeclare imbuti, Seminarii philologici sodalitio in familiaritatem recepti, alter Frid. Pauer ad lares Presburgenses nunc reversus, alter, cujus industriae et acumini imprimis debetur, si, quod spero, nullo graviore mendo foedatus est poeta,« mutatják ezt legujabban dr. Télfy Iván, Haberern Jonathan, Thewrewk Emil, dr. Hóman Otto, dr. Ring Armin, Szarvas Gábor stbnek munkálatai.

[2]) Már Kazinczy Ferencz keserüen panaszkodik e tekintetben Döméhez irt levélben l. Uj. m. muz. 1858. I. köt. 146. l.; l. Hunfalvy Pál Panaszát Uj m. muzeum 1853. I. k. 111. l. Valamint Toldy Ferenczét Uj m. muzeum 1858. I. k. 10. l.

Hozzájárul a feláldozó munkások csekély száma, kik mindent tenni, a mulasztottakat egyszerre pótolni képtelenek; továbbá az a minden kisebb számu népnél tapasztalt körülmény, hogy itt a munkafelosztás majdnem lehetetlen : az erő és tehetség szolgálatát igénybe veszi a társadalom, számos és többnyire heterogen ügyekben, minek következménye, hogy a tehetség csakhamar csigáztatik és tekintélye hanyatlik.

Azért is minden philologusnak, ki ezen névnek meg akar felelni, — pedig gyakran és büszkén emlegetjük azt — érdekében kell, hogy álljon, hogy ezen állapot változzék. Tanulás, nyomozás és folytonos munka legyen jelszava. Tervszerü legyen munkálkodásunk. Hogy pedig azt tehessük, szükséges tudnunk és tájékoznunk magunkat azon munkálkodás körül, mely eddig hazánkban a classica philologia ügyében folyik vala. Ennek megkönnyebbitésére azon fárasztó munkára vállalkoztam : hogy összegyüjtve mindazt, a mi a class. philológiát illetőleg a folyó iratok, programmok és tárgygyüjteményekben stb. elszéledve és elrejtve található, azt ugy állitsam össze : hogy minden, az ügy iránt érdeklődő philologus tiszta áttekintettel birjon arra nézve, mi történt az egyes korszakokban : a) a nyelvtan, b) a szótárak, c) a régiségek, d) a mythologia, e) a classicusoknak α) magyar, β) latin nyelvre való forditása; f) az auctorok kiadása; g) az egyes auctorokra vonatkozó értekezések és h) a könyvbirálatok és ismertetések érdekében. A beosztás és csoportositás, ugy hiszem, az erdeklettek helyeslésével fog találkozni, kiknek rendelkezésére ezennel : »a classika philologiának magyarországi könyvtárát« bocsátom.

II. Rész.

A természetnek legnagyobb és legbámulatosabb tüneménye a nyelv és annak különfélesége tesmészetszerüleg arra ösztönzi az embert, hogy annak eredete és mibenléte után fürkészszen. A történet tanusága szerént a görögök és a hinduk valának az elsők, kik a nyelv eredetéről és mibenlétéről elmélkedének. Ismeretük azonban nem terjed ki saját nyelvük határán túl: miután az őket környező népek nyelveit tekintetbe sem vevék; [1]) minek következménye vala, hogy a nyelveket összehasonlitani, tehát osztályozni sem valának képesek. Nyelvüket véve nyomozás tárgyául, csak azt taglalgaták és nyelvükből és általa keresék kincsének mivoltát kimagyarázni. Ily formán keletkezett a nyelvészkedés, vagyis inkább a szónyomozásnak azon neme, mely sok századon át fogva tartá a szellemeket, és mely még napjainkban is felfeltünedezik; a mit ugyanis Plato tőn, ki a nála már a dologról képzett kész fogalmat magában a szóban vélte feltalálhatni, ugyanazt teszik olyan nyelvészeink, kik a »felsiet«-ből a »füstöt« »drágát« pedig »dagadt áru«-ból látják jónak kimagyarázni. Nem helyesebb uton jár vala Aristoteles, ki a többi közt *δίκαιον*-t *θίχα*-ból és *μακάριον*-t *χαίρειν*-ből származtatta.

A későbbi bölcsészek közt valának a stoikusok, kik még tévesebb irányt követének, a mennyiben tanaik istápolására a *κυριώτης τῶν ὀνομάτων* vagyis a similitudo cum sono rei, a hangnak a dologgal való hasonlatossági elméletét teljesen kiképezték, melyben mint főelv a *ὁμοιότης* és *ἀναλογία* (hasonlóság) mellett még az *ἐναντίωσις* vagy a mint azt később nevezték: az *ἀντίφρασις* (ellentét) szerepelt. Ezen bölcsészeknek tulajdonitható, ha Chrysippus Apollo nevét igy magyarázza: *ὡς οὐχὶ τῶν πολλῶν καὶ φαύλων οὐσιῶν, ἢ ὅτι μόνος ἐστὶ καὶ οὐχὶ*

---

[1]) Hunfalvy Pál. »Müller. A nyelvtudományról« Nyelvtudomány. Közl. 1863. 71.

πολλοί. Az alexandriai iskolának mesterei távol tartják vala magokat ezen iránytól; de, minthogy az *ἐτυμολογίας εὕρεσις* a grammatikának egyik részévé vált, látjuk, hogy a grammatikusok is ezen térre léptek.

A rómaiak etymologizálása is a stoikusok elveire és etymologiájára támaszkodott [1]); példa erre a többi közt Cicero, ki *Juppiter*-t iuvans pater-ből, *Juno*-t a iuvando, *Δημήτηρ*-t *Γημήτηρ*-ből, *Mavors*-t, qui mala verteret, *Minervát*, quae minueret, vel minaretur, *Junus*-t ab eundo, *Dianát*, quia noctu quasi diem efficeret, *Venus*-t quae ad res omnes veniret, vagy Varro, ki *templom*-ot contemplor szóból magyarázza.

Az ujabbkori philologiában ugyan a szónyomozás körül nagyobbszerü törekvést észlelhetni, a nélkül azonban, hogy azt haladásnak lehetne nevezni. Nevezetes e tekintetben Julius Caesar Scaligernek müve »De causis linguae latinae.« Hogy mily bátran jártak el ezen korszakbeli szónyomozók a latin szóknak a görög nyelvből való magyarázásában, legyen elég e két szót: *pulcher* és *ordo* megemliteni, a mennyiben az elsőt *πολύχειρ* — az utolsót *ὅρον δῶ*-ból magyarázták [2]).

Ilyen előzmények után nem fogunk csodálkozni, ha magyarországi nyelvészeinket szintén ezen téves úton látjuk járni. A legnevezetesebb, kivel e téren találkozunk, Foris Ferencz Ottrokocsi, kinek [3]) etymologiai fejtegetései ellen Joh. Georg. Eccardus föllépett [4]) müvét pedig Molnár János ismerteti [5]); továbbá Comenius Amos, ki már helyesebben kisérlette meg az állatoknak deákul való megnevezéseit összeállitani, azoknak hangnyilatkozásai szerint. A szónyomozás állapotát a 19-ik század elején legjobban feltünteti Gyarmathy Sámuelnek Vocabulariuma [6]), kinek működését a kül-

---

[1]) Dr. Télfy. A classica phil. Encyclopaed. 88. l.

[2]) L. Curtius Griech. Etymologie 5—9. l.

[3]) Orgines Hungaricae. Franequerae 1693.

[4]) De usu et praestantia studii etymologici (Disputatio inauguralis in Academia Julia P. P.) Helmstadii 1706.

[5]) M. Könyvház 1783. III. 533. l.

[6]) Vocabularium, in qua plurima hungaricis vocibus consona va-

földi tudósok jobban megbecsülék, mint honfitársai, a menynyiben Müller Miksa őt, miután müvét még az egybehasonlító nyelvészet alapjainak lerakása előtt megirta volt, a tudomány alapitói közé számitja [1]). Czélja vala kimutatni, hogy sok magyar szó idegen nyelvekből tétetett át. Erre nézve a szótárak segitségével 57 nyelvből hozott összehasonlatokat, a mennyiben ezek hang- és jelentésre nézve közel állanak egymáshoz. Ugyanez vala Leschka Istvánnak törekvése [2]), ki azonban leginkább azon szókra fektetè a fősulyt, melyek nézete szerint a szlávból vétettek át. Ezekhez járult Mokry Benjaminnak deák-magyar lexiconja, mely is kétféle tekintetben érdemel figyelmet: először, mert etymologiai elvekre van alapitva, melynek szükségességét napjainkban kezdik hangsulyozni, másrészt, mert azon etymologizálás módjába enged betekintenünk, mely ezen időben a latin nyelv körül divatozott. Ebből ugyanis azt tanuljuk, hogy Augustus = mintegy avigestus, induciae = Voss ab inde i. e. in et otium. Gell. I. 25. inducias dictas, quasi : inde uti iam; iucundus = a iuvicundus; sudus = az időről quasi, sine udo; indulgeo = Voss ab urgeo, quasi inurgeo stb. Érdekes a szerzőnek egyik saját találmányu etymologiája : Gluttus v. Glutus, torok, gége szóról ugyanis ezt mondja : »Hihetőképen ezen hangtól glut, glut, a melyet a folyóság ád, a midőn szoros helyen megy le.« Ezen korszakbeli nyelvészekhez joggal sorolható Dankovszky Gergely, ki számos müvében következetesen azt törekszik kimutatni, hogy a görög nyelv a slav-nak nemes leánya, hogy Homerus és Anacreon a slav nyelvekkel közel rokon nyelven irtak volt [3]), hogy Görögország istenei a régi és még a mai

---

riarum linguarum collegit. Samuel Gyarmathy. Béts. 1816. Ism. Molnár János M. Könyvk. 1804. XXI. szak. 78.

[1]) Nyelvtudományi közlemények 1863. 403. l.

[2]) Elenchus verborum Europaeorum cumprimis Slavicorum magyarici usus. Budae 1825. 8-r. Ism. Bereghszászi. F. M. Minerv. 1827. 1078.

[3]) Urgeschichte der Völker der Slavischen Zunge. Dankovszky Gregor. Pressburg 1825. Matris Slavicae filia erudita vulgo lingua graeca. Posonii. 1836.

slávoknál is élnek, [1]) a magyarok pedig sok néptől vették át szavaik nagy részét. [2])

Ilyen és hasonló törekvések uralkodának nemcsak hazánkban, hanem más országokban is, midőn az ugynevezett összehasonlitó nyelvtudomány lépett fel váratlan eredményeivel. A mult századok tudósainak eszményei csakhamar elhalványulttak fénylő világa előtt. Nem használt a guny, a kaczaj, melylyel fogadták, midőn sanskritnak ápolóit a szent classicus földtől eltiltani és a Gangeshez és a Brahmanokhoz siettek utasitani [3]). Nem sok idő telt el és a régi philologia meghajolt az uj tudomány előtt, mig végre kibékült vele. »Az összehasonlitó nyelvészet végre kivivta magának, igy kiált fel Curtius [4]), az ó classica philologiától az elismerést. Lassan és lassan dülnek a válaszfalak, melyek eddig mind a két irányt elkülönitik vala; legalább jó jelnek tekinthető, hogy egyátalán károsnak tartják, ha a philologus elmulasztja a megismerkedést az összehasonlitó nyelvészet biztos eredményeivel, melyek uj világot és életet árasztanak sok homályos, sőt a régibb testvére által már véglegesen megalapitottnak vélt tétel fölött.«

Mióta ugyanis Bopp Ferencz meg nem czáfolható érvekkel bebizonyitotta, hogy a latin és görög nyelv egy nagy családnak, mely is indogermánnak neveztetik, tagja, egyszerre megindult a nyomozás és összehasonlitás ezen irányban oly eredménynyel, mely minden várakozást felülmult. Pott Frigyes, Benfey, Mayer Leo, Pictet, Humboldt Vilmos, Steinthal, Schleicher, Corssen, Curtius, Kuhn és nevezetes szaklapjának fáradhatlan munkatársai, ezen uj tudomány buzgó apostolai. Ezen férfiak kalauzolása mellett a nyelvtudomány ép oly biztosan halad, mint a tevmészettudomány [5]).

---

[1]) Homerus slavicis dialectis cognata lingua scripsit. Vindobonae 1829. Die Götter Griechenlands. Pozsony. 1841.

[2]) Magyaricae linguae lexicon critico etymologicum. Posonii. 1833. Dankovszky Gergely.

[3]) Curtius. Grundzüge der griechischen Etymologie 19. l.

[4]) 1872. maj. 22—25-ig Lipcsében tartott 28-i phil. gyülésen.

[5]) P. Thewrewk. A nyelvészet, mint természettudomány. Pest. 1869. és Mayr Aurel. A nyelv eredetéről. (Bleck után) Pest 1872.

Daczára, hogy rövid életü, eredményei nagyszerü ek, meglepők, és igaza van Hunfalvy Pálnak, midőn mondja: »A nyelvtudomány többet bizonyit, mint a krónika.« Valóban alig van tudományág, melyre kiigazitólag, bővitőleg, elmélyitőleg nem hatott volna. A rege, a hittudomány, a történelem és a régiségtan csak általa nyeri a valódi értéket; az nyujtja az ember gondolkodásmódjának megitélésére a kulcsot.

Ezen uj tünemény méltán felébresztheté tudósaink figyelmét. Kérdés támad: vajjon mennyire méltatták azt, és mennyire volt befolyással szellemi tevékenységünk, különösen pedig philologiai müködésünk ébresztésére és átalakitására? Hogy erre biztos feleletet adhassak, át kelle kutatnom mind azon irodalmi terményeinket, melyekben csak némi vonatkozás is történik az összehasonlitó árja nyelvtudományra. És a felelet az e téren kifejtett irodalmi tevékenységünk története részéről a 30-as évektől kezdve egészen jelen korunkig igen is sajátságos és pedig a müködés minőségét, tartalmát és terjedelmét illetőleg. Döntő ezen kérdés meghatározásában 1) a körülmény, mely között és 2) a czél, mely végett az összehasonlitó árja nyelvészettel való foglalkozás szükségesnek ismertetett fel.

Az összehasonlitó árja nyelvészetnek mivelése a külföldön ugyanis azon időbe esik, midőn hazánkban a magyar nyelvben való nyelvészkedés, annak természetének, sajátlagosságának és lényegének meghatározása buzgó tudósainkat foglalkodtatá. Annak eldöntése, vajjon mi a magyar nyelvben annak elévülhetlen tulajdona, mi az idegenszerü? követelé, hogy nyelvünket az azt környező népek nyelvkincsével összehasonlitsuk, mire az összehasonlitó árja nyelvészetnek eredményei is alkalmasaknak találtattak. Ezen szempontból itélendők meg Kállay Ferencznek többrendbeli értekezései, minők: »A szónyomozások,« melyekben az *arany* és *ármány* szók etymologiáját az árja nyelvekből meghatározni törekszik [1]). Vagy »még is a slávok tót nevéről« [2]), melyben a

---

1) »Szónyomozások« Tudománytár.

2) Tudománytár. 1844. XV. köt. 45.

szlávok *tót* nevének eredetét fejtegeti, vagy midőn az »ól« és »akol« szók nyomait az indoeurópai és uralaltáji nyelvekben vizsgálja, nem különben, midőn »a törvények és szokások hasonlatosságairól« értekezik [1]).

Makovszky József törekvése, ki egy etymologiai nagy magyar szótárt tervezett és melyből a mutatvány a Tudománytárban megjelent [2]), szinte ezen szempontból érdemel figyelmet, a mennyiben a magyar nyelvet az árja nyelvekkel hasonlitja össze.

Ezekhez sorolható Fogarasi János, ki az 1847. apr. 12. akad. kis gyülésen a nyelvhasonlitás alapelveiről értekezvén, az összehasonlitó magyar szótárból több czikkelyt olvasott fel, melyek az indoeurópai nyelvekkel való érintkezésnek meglepő nyomait mutatják. A magyar nyelv kincsének tisztába hozatala és azon kérdés eldöntése ügyében, vajjon melyik nyelvcsaládhoz sorolandó a magyar nyelv, a magy. tud. Akad. 1847-iki közülésen pályázatot hirdetett ki, melyben kivánja, hogy azon viszonyok mutattassanak ki, melyekben a magyar nyelv az indoeurópai, a semita, az uralaltáji, s az egytagu nyelvosztályokhoz áll. A pályázat ugyan eredménytelen volt, de constatálja azon fontosságot, melyet az összehasonlitó árja nyelvészetnek nyelvünk érdekében a m. tudós Akadémia tulajdonitott. Ugyancsak ezen czélból és pedig igen tüzetesen foglalkozott az árja nyelvészettel Mátyás Flórián, ki »magyar árja nyelvhasonlatok« [3]) czimü értekezésében számos magyar szót az árja szókkal hasonlit össze, és Hunfalvy Pálnak nem kedvező birálata ellenére, a magyar *egy, kettő, hat, hét, tiz, húsz, száz, ezer* számoknak árja közösségét kimutatni igyekszik [4]).

Az akadémiai magyar szótár szerkesztői sem kerülhették el, hogy némely magyar szó mibenlétének meghatározására nézve az árja nyelvészethez ne forduljanak. Bizonyitja ezt maga a Magyar Nyelv Nagy Szótárának előbeszéde, mely-

---

1) Tudománytár 1837. I. köt. 261.

2) Tudománytár 1636. IX. köt. 1.

3) Magyar nyelvészet 1856. 234. l.

4) A magyar árja nyelvhasonlatok. Pécs 1837.

ben 150 magyar szanszkrit és egyéb árja hasonlat van közölve; és habár Czuczor Gergelynek. »A magyar nyelv etymologiai és hasonlitó vizsgálata elvéről« [1]) czimü értekezésében felhozott irányát és eljárását nem helyeselhetjük is, midőn pl. a többi közt ezt állitja, hogy : *gond* eredetileg *gomd*, *komk* és gyöke a görbülést, összehajlást jelentő *gom*, *kom*, honnan *gondor*, *kondor*, mely viszony szerénte a latin *curvus* és *cura* és a német *krumm* és *kummer*-ben létezik; vagy midőn *ῥόδον* gyökének *ῥο*-t veszi *vörös* jelentésben, melylyel azután a latin *rosa*, *ruber*, *rubigo*, német : *Morgen*, *rose*, *roth*, *rost*, *krois* = Krebs [2]) szókat különbség nélkül egyeztet; vagy midőn a latin *orbis*, *orbita*, *orbiculus* szókban a kerekdedet jelentő *or* gyököt találja, mely szerénte a *corbis*, *cor*, *corona*, *ora*, *orca*, *chorus*, *chorea*, *rota*, *rotunda* [3]) szókban meg van : ha mondom, hogy nem is helyeselhetjük ugyan ezen eljárást; de magát a körülmények által követelte iparkodást csak helyesnek találhatjuk, mely okvetlen az árja nyelvészet eredményeinek helyes méltatására vezetendett. Ezen igazságnak praegnans kifejezését és bizonyitását találjuk Fábián János eljárásában, midőn Zsahourek Jánosnak »Ueber die Fremdwörter im magyarischen. Eine Sprachwissenschaftliche Studie«. Prag. 1856. czimü müvét birálta [4]) és Budenz József állitásaban, ki ismertetvén Miklosichnak »Lexicon palaeoslovenico-Latinum« czimü könyvét, ezeket mondja : »A szerző egyszersmind a magyar nyelvésznek is nagy és kedves szolgálatot tett, a melynek szókincsébe sok sláv eredetű szó bejutott, melyeket saját nyelve ősi birtokának tisztába hozatala végett biztosan kiismerni és tulajdonképen nyomozásainak és fejtegetéseinek tárgyától elválasztani egyik legelső feladata, melynek megoldása néha olyan bonyolódott esetekbe is beleakad, melyeknek eldöntésére szélesebb szláv, sőt *árja nyelvtudomány* kivántatik [5]).«

A magyar nyelv mibenléte megalapitásának szempont-

---

1) Akad. Értesitö. 1851. 295.

2) Akad. Értesitő 1851. 296.

3) u. o. 297. l.

4) Magyar nyelvészet 1857. 418.

5) Nyelvtud. Közlemények 1862. 306. l. stb.

jából itélendők meg a következő értekezések is, melyek, ha nem is a hasonlóság, de legalább a különlegesség kitüntetésére, mely az altáji és árja nyelvek lényegét meghatározza, fontosak; ilyenek : »Az uj perzsa nyelv s annak netaláni viszonya az altáji nyelvekhez« Hunfalvy Páltól [1]), »A magyar képzők és ragok a szanszkrit nyelvészet- rendszer világában« Lubócz Ferencztől [2]), melyet Hunfalvy Pál alaposan ismertetett és megbirált [3]). »A magyar igealakok egybevetve a görög és latin igealakokkal« Imre Sándortól [4]), röviden ismertetve Hunfalvi Pál által [5]). »A szanszkrit igeidők a magyarra viszonyitva« [6]) Budenz Józseftől; valamint »A magasmagnus-féle magyar árja hasonlat« szintén Budenz Józseftől [7]). És Petz Leotól : »A szanszkrit és török nyelvnek a magyarral vélt rokonsága [8]).«

Azon körülmény tehát, hogy a magyar nyelv szókincsében az eredetit és sajátost az idegen és a nyelv testébe befogadott elemtől elkülönitsük, egyik oka vala, hogy az árja nyelvészettel is foglalkozzunk.

Azon hazafiui törekvés, mely czélul tüzte ki magának kimutatni, hogy őseink, ép ugy mint más nemzetek, részt vettek az egész emberiséget átölelő culturalis törekvésekben; hogy nálok az emberi léttől el nem választható képzemények az isten, jó és rosz szellemről, a minden nemzet zsenge gyermekies korát elbájoló erős hit a szellemek és tündérekről és az ebből kifolyó polgári és családi életök ép ugy fejlődött, mint azt más népeknél találjuk; hogy életök a monda csodaszerü rejtelmein át ép ugy átmene a történeti lét korszakába, mint azt más népeknél észleljük : okszerüen maga után voná

[1]) Magyar nyelvészet 1859. 43 ; 81.
[2]) Uj m. muzeum VII. VIII. füz. 245. és 329. l.
[3]) Magyar nyelvészet 1859. 458. l.
[4]) Magyar nyelvészet 1858. 1. l.
[5]) Magyar nyelvészet 1858. 167. l.
[6]) Magyar nyelvészet 1860. 486. l.
[7]) Nyelytudományi Közlemények 1867. 51. l.
[8]) Tud. Gyüjt. 1833. III. 85.

az összehasonlitás szükségességét más kulturnépek hasonállapotával. Ezen igazságoknak tudományos megalapitása más uton nem is eszközölhető. Bebizonyitotta ezt Ipolyi Arnold epochalis müvében a »Magyar Mythologiában,« mely nagy tárháza az árja hasonlatoknak. És habár nem mernők az összehasonlitó nyelvtudomány mai állásánál a magyar *úr* szót a görög *οὐρανός* vagy a latin *aurora*-val [1]) egyeztetni, mely szók egészen különváló és külön jelentőségü gyökökhez vonandók, vagy a magyar *óriást*, mint azt a szerző, Otrokocsit követve, tette, a görög *Orion*-ból magyarázni, melyre nézve bővebb magyarázattal szolgál Savelsberg a »Lautwechsel von σ in κ« czimű értekezésében [2]) : az elv, az eljárás, melyet a tudós szerző ur követ, oly helyes és tudományos hogy az ily irányban irandó művékre nézve példányképeül fog mindig szolgálni.

A hazafiui érzelem, mely némi tulzottságában a magyart az Istennek mintegy legkedveltebb lényének iparkodék feltüntetni, kinek ennélfogva fontos szerep már az emberiség első kezdetében is biztositandó vala, szinte egyik oka annak, hogy tudósaink az árja nyelvészet felé forditották figyelmüket. Példa erre Szabó István, ki »Arkadia mint magyarok hazája« czimü értekezésében rendkivüli olvasottságáról tanuskodó érveléssel törekszik bebizonyitani : hogy *arkas* annyi, mint a magyar *farkas* és hogy a *pelasg* és *palóc* szó között nagy a hasonlóság és közelség [3]). Ugyancsak ő volt az, ki »Mythologiai levelei«-ben az egyptomi *Is-is*-t a magyar *viz* és *isz*-ik és *Osir*-ist a német Wasser-rel egyezteti [4]), sőt Osir-is-hez a magyar *vezér* szót is vonatkozásba hozza. Ő az, ki *Jerusalem* városának második alkatrészét salem-et a magyar *sólyommal* azonositja [5]) és *Seth* könyveiből, melyeket a

[1]) Magyar Mythologia Pest 1854. 23. l.

[2]) Kuhns Zeitschr. für vergl. Sprachforschung 1869. I. füz. 7—12.

[3]) Uj magyar muzeum 1851—2. I. k. 585. l. Ism. Télfy Iván. Pesti Napló 1851. 797. Válasz Szabótól u. o. 810. l.

[4]) Tan. Lapok 1859. 169. l.

[5]) Tan. Lapok 1859. 243. l.

kősziklák képviselnek vala, a *kő, köü*, meg *könyv* közötti rokonságot akarja kiolvasni [1]; a bibliai *Seth* nevet pedig nyelvünkben *tesz* szóban, ha azt visszafelé olvassuk, véli feltalálni. A merész combinatióval és következtetéssel ugyan nem érthetünk egyet, a bebizonyitandó tételeket sem fogjuk mint kifogástalanokat elfogadni, de a törekvés helyességét és czélszerüségét nem fogjuk tagadhatni és csak helyeselhetjük állitását, midőn mondja : »Az összehasonlitó nyelvészet óriási feladatai tartozik az országok és népek neveinek jelentését kipuhatolni, mi nagyon későn lesz meg nálunk, oly kevés rokonszenvvel találkozik az egyetlen Hunfalvy példája, ki maga minden jelességei mellett sem képes egyszerre kezdeni és végezni e téren mindeneket« [2].

A tudományosság kelléke megköveteli a nemzet tudósaitól, hogy a külföld tudományos törekvéseit éber szemmel és figyelemmel kisérjék. Ezen körülmény szintén egyik kútforrása annak, hogy hazánkban az árja nyelvészet, a mint az a külföldön miveltetett, legalább is kiváló képviselőiben, tekintetbe vétetett. Ezen szempont alá sorolom : a) az ezen szakba vágó ismertetéseket ; b) a külföldi munkák alapján készitett értekezéseket és c) a jelesebb müvek forditásait.

1. Ismertetések : Beregszászi Nagy Pál volt az első hazánkban, ki Boppnak »Analytic Comparison of the Sanskrit, Preel, Latin and Teutonie linguages, chewing the original identity of theit grammatical structur« czimü könyvét ismerteté [3]. Ide tartoznak : »Parallèle des langues de l'Europe et de l'Inde«. Eichhoff. Paris 1836. ism. P-től [4]; »Ueber die Kawi-Sprache auf der Insel Java, nebst einer Einleitung über die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaues und ihren Einfluss auf die geistige Entwickelung des Menschengeschlechts von Wilh. Humboldt«. Berlin. 1836 [5]. Die »Classi-

---

[1]) Tan. Lapok 1859. 353. l.
[2]) U. o. 1859. 258. l.
[3]) Tud. Gyüjtemény 1821. I. köt. 125. l.
[4]) Figyelmező 1837. I. f. é. 69. l.
[5]) Figyelmező 1837. I. f. é. 145. l.

fication der Sprachen von H. Steinthal.« Ism. dr. Telfy Iván [1]). »Vergleichende Bearbeitung der Griechischen und Lateinischen Partikeln von Aug. Fritsch«. Giessen 1856 [2]). »S. W. Kölle. Bemerkungen über Zahlen Etymologie«. Ism. Budenz [3]). »Italiker und Graeken. Sprachen die Römer Sanskrit oder Griechisch von Lud. Ross«. Halle 1858. Ism. dr. Télfy Iván [4]). »Corssen. Ueber aussprache und Vocalismus [5]) »Curtius: Grundzüge der griechischen Etymologie« Ism. Budenz József [6]) és Csősz Imre [7]). »Die Sprachgeschichtliche Umwandlung.« »Ueber die Aspiraten« von Raumer und Brücke. Ism. Budenz József [8]). »System der Sprachwissenschaft von K. W. Heyse«. Berlin 1856. Ism. Fogarasi János [9]). Ebel H. »Zur Lautgeschichte« Ism. Budenz József [10]). »Das Etruskische als semitische Sprache von Stickl«. Leipzig. 1858. Ism. Horváth Zsigmond [11]). »Notions elementaire comparée«. Par Egger. Paris 1858 [12]).« »Outlines of the philosophy of Universal History, applied to Language and Religion« from Charles Josias Bunsen. London 1854. Ism. Hunfalvy Pál [13]). »Lecture of the secience of Language«. Müller Miksától. Ismerteti Hunfalvy Pál [14]). Meyer Leo: a) »Die griechisch. lateinischen vocale,« b) »Vocaldistraction.« Ism. Budenz József [15]) Grassmann H. »Ueber die Casusbildung im indogermanischen«. Ism. Budenz [16]). »Indogermanische Chrestomathie.

---

[1]) Magyar nyelvészet 1856. I. évf. 122. l.
[2]) Magyar Nyelvészet 1856. I. évf. 122. l.
[3]) Nyelv. Közl. 1867. VI. 296.
[4]) Magyar Nyelvészet 1858. 437. l.
[5]) Magyar Nyelvészet 1859. 158. l.
[6]) Magyar Nyelvészet 1859. 351. l.
[7]) Tanügyi füz. 1868. II. füz. 91.
[8]) Tan Lap. 1859. I. 240. 301.
[9]) Akad. Értesitő 1859. pótk. 45. l.
[10]) Nyelvt. Közl. 1865. IV. 472. 1864. III. 311.
[11]) Magyar Nyelvészet 1859. 76. 470. l.
[12]) Magyar Nyelvészet 1859. 311. l.
[13]) Nyelvtudom. Közlem. 1863. 381. l.
[14]) Nyelvt. Közlem. 1862. 306. l.
[15]) M. Nyelvész 1861. VI. 157.
[16]) Nyelv. Közl. 1863. II. 319.

Von Ebel, Leskien, J. Schmidt und Aug. Schleicher«. Weimar 1869. Ism. dr. Heinrich [1]).

2. A külföldi munkák alapján készitett értekezések : Ezen téren is Beregszászi Nagy Pált illeti az elsőség a menynyiben ő vala az első, ki Bopp nyomán a »Sanskrit nyelvről« értekezett [2]). Ide tartoznak : »A nyelvészeti palaeontologia módszere Pictet szerént« [3]). Irta Csengery Antal.« A nyelvtudományról« [4]). Irta Hunfalvy Pál. »Schleicher elmélete a nyelvről.« [5]). Irta : Lindner Ernő. »Ascoli árjasémi tanulmányai« gr. Kuun Géza [6]). »Jegyzetek Curtius Gy. előadásaiból az összehasonlitó görög nyelvtan köréből« [7]) és »Az indogerman összehasonlitó nyelvészet alapvonalai« Irta« Straub József [8]). »A hasonlitó Mythologia« Müller Miksa nyomán. Irta Steiner Zsigmond [9]); és végre »Müller Miksa felolvasása a mythologia bölcselméről« [10]). Irta Imre Sándor.

3. A kiválóbb munkák forditásai. E tekintetben valóban nincs mivel büszkélkednünk. Az egy Bleeknek »a nyelv eredetéről« [11]) és Müller Miksának »Felolvasások a nyelvtudományról« (6-ik kiadás) [12]) czimü müvein kivül, melyeknek elsejét Mayr Aurel, másodikát pedig a m. tud. akad. megbizásából Steiner Zsigmond forditott le, nem mutathatunk fel többet irodalmunkban, ha csak nem akarjuk a Vörösmarty Mihály altal 1831-ben német forditások után közölt szanszkrit költeményeket »a hinduk drámai literaturája« czimü értekezésében [13]) valamint Podhorszkynak »Dazarád halála»

---

[1]) Tanügyi füzetek 1869. III. füz. 105. l.

[2]) Tudom. Gyüjt. 1821. VIII. köt. 82. l.

[3]) Akad. Értesitő 1859. pótk. 55. l.

[4]) Nyelvt. Közlemények 1863. 69. l.

[5]) Magyar Nyelvészet 1869. 420. l.

[6]) Nyelvt. Közl. 1870. 190. l.

[7]) Philol. Közlöny 1871. 116. l.

[8]) Az eperjesi k. kath. főgym. 187$^1/_2$ és 137$^2/_3$ értesitv.

[9]) Philogiai Közl. 1872. 147. l.

[10]) Budap. Szeml. 1874. 7. sz. 57. l.

[11]) Pest 1872.

[12]) Pest 1874.

[13]) Vörösmarty M. Minden Munk. 10. köt. és Tnd. Gyüjt. 1831. XI. 115. XII. 99. 1832. I. 105. II. 121. V. 119.

töredéket a Ramayánából, mely az uj magyar Muzeumban megjelent [1]), nem különben Tamaskó Istvánnak latin nyelvre forditott véd himnusait [2]) és Turcsányi M.-nek »A nő képe az indus hősköltészetben »(Episod maha bharatából [3]) ide számitani.

Ennyiből áll tettleges részvétünk az árja nyelvészetben tudományos őrködés és megfigyelésünk következtében.

Midőn a bölcselmi iskola áradozó conjecturalis magyar szónyomozásaival mind inkább terjedni és a rendszert, melyet Horváth István azon nevezetes elvek alapján, melyeket dr. Márki »Szóelemzés czimü értekezésében« összeállitott [4]), inaugurált, Kunoss pedig »Gyalulat«-ában avégletekig követett [5]), a tudományos nyelvészkedés mellőzésével, és igy a magyar tudományos nyelvtudomány rovására, megalapitani törekedett, okvetlen ellenhatást kellett előidéznie azon férfiaknál, kik mélyebben behatolva a nyelvtudomány lényegébe, azon meggyőződésre jutottak, hogy az ilyen eljárás mellett a nyelvészkedés minden hitelét és komolyságát elveszíti, a magyar nyelvészeket pedig képtelenekké teszi, hogy nyelvök mivoltának meghatározásával, mint számba vehető munkások hozzá járulhassanak a cultur népek hasonló törekvéséhez.

Ez vala ismét egy kényszeritő körülmény, mely tudósainkat az árja nyelvtudomány méltatására utalta. Mert itt már biztos eredmények állottak előttük. Azokra kellett utalni. Itt meg vala jelölve az ut, melyen az összehasonlitásnál haladni kell. Ezt csak utánozni kelle, hogy az altáji nyelvek összehasonlitásánál hasonló eredményekre juthassanak. Ezen szempontból fontos Hunfalvy Palnak czikke : »A nyelvtudo-

---

[1]) Uj M. Muzeum 1851—2, I. köt. 557. l.

[2]) Hymni aliquot Vedici e textu potissimum sanscritico Boehtlingki et Lassenii legibus metricis in latinum translati. A pozsonyi ág. h. főisk. 1860. tudós.

[3]) Családi Lapok. 1852. II. f. é. 175 és 220. l.

[4]) Jahresbericht der k. k. Oberrealschule. Ofen. 1857. 131.

Felső Magyarorsz. Minerva 1836. III. 69.

mány jelen állása« [1]); hasonlóan Riedl Szendéé »Tájékozás az ujabbkori magyar és külföldi nyelvtudományban« [2]) melyben az ugynevezett *bölcselmi* és *összehasonlító* irány közti különbséget feltüntetvén, Németországra utal, hol a bölcsészet végre azon meggyőződésre jutott, hogy az esemény a valodiságban jelentkezik, s hogy az elsőt az utolsóban kell keresni; hol a nyelv »*metaphysikája* lassankint háttérbe lőn szoritva és annak helyét Bopp össehasonlitó nyelvtana, melynek vezérelve a létező tárgyak történeti nyomozása, foglalta el.

Ugyanily utbaigazitó Ballagi Móricznak czikke. »A magyar szónyomozás és az összehasonlitó nyelvészetről« [3]); továbbá Hunfalvy Pálé »Nyelvészeti nagy tenni valóink« [4]), melyben a többi közt ezt mondja : »A magyar nemzet okvetlenül köteles részvényesnek beállani azon munkálkodásba, mely a classicus és sémi nyelveket és irodalmakat tűzi ki tárgyul; ha részt akar venni az emberi szellem folytonos megujulásában, melyet a classicus tanulmányokból merit. — S azért — bár nem oly szoros kötelességből is — osztoznunk kell a nyelvészet harmadik körét illető munkában, mely az *ind-áriai* nemzetek nyelveit és irodalmait tárgyazza.« Ugyan ő volt az, ki azon sajgó sebbre mutatott, melyet a nyelvi bölcselet már eddig a magyar nyelven ejtett; ő volt az, ki »a nyelvhasonlitás elvei és elemeiről« szóló értekezésében azon veszélyekre figyelmeztetett, melyek az igazi nyelvtudományt fenyegetik, ha nyelvészeink a divó rendszernél megmaradva, nem fektetik a fősulyt a rokon nyelvek vizgálására és összehasonlitására [5]).

Ezen irányban való tájékoztatást tartalmaznak a következő czikkek : »A magyar nyelvészkedés köre« [6]) Ballagi

---

[1]) Budapesti Szemle 1858. III. 126. l.

[2]) Krit. Lapok 1862. 9. l.

[3]) Uj m. Muzeum 1855. II. k. 598. l.

[4]) Uj m. Muzeum 1850—1. II. köt. CDXXXI. és Akad. Értesitő 1851. 1.

[5]) Uj m. Muzeum 1850—1. II. köt. DXXXVIII. és m. Akad. Értesitő 1851. 67. 78. l.

[6]) Akad. Értesitő 1859. I. 397. l.

Móricztól. »Nyelvkülönbség és nyelvrokonság«. [1]) Fábián Istvántól.

De nyelvészeink nem maradtak csak az elméleti utbaigazitásnál, gyakorlatilag is megmutatták, mennyire volt előnyükre az árja nyelvtudománynál követett modornak a megfigyelése. Ennek tulajdonithatók Hunfalvy Pálnak és Budenz Józsefnek nagy eredményei *az uralajtaji* nyelvészet terén; ennek tulajdonitható, hogy Imre Sándor, Szarvas Gábor, Pon. Thewrewk Emil stbnek nyelvtudományos munkálatai valódi belbecscsel birnak.

Riedl Szende, ki alaposan ismerte az arja összehasonlitó nyelvtudomány vivmányait, kinek szerencséje volt az árja nyelvészetnek egyik coriphaeusával, Schleicherrel, személyesen érintkezni és utasitásait felhasználni, bebizonyitotta, menynyire valának előnyére ezen tanulmányai a hires »Magyarische Grammatik« [2]), melyet Hunfalvy Pál behatóan ismertetett [3]), és a »magyar Hangtan« [4]) czimü könyvei megirásánál. Az árja nyelvtudomány nem szünék meg vezére lenni magyar nyelvészkedésénél, a mint ezt »A nyelvtudomány alapelvei« [5]) és »A dissimilatio törvénye a magyar nyelvben« [6]) czimü értekezései bizonyitják.

Ezen előzményekből kitünik, hogy a czél, mely miatt az árja nyelvtudománynak tanulmányozása és ismerete szükségesnek és kivánatosnak ismertetett fel, különböző vala; hogy ezen czélok és irányok nem váltják fel egymást rendszeres egymásutánban, hanem ugyanegy időben egymás mellett léteznek, a mint ezt az egyik vagy a másik körülmény követeli.

De evvel az árja nyelvtudománynak, mint olyannak mivelése még nincsen elérve. Más czél követeltetik arra, hogy

[1]) Akad. Értesitő 1859. I. 497. l.

[2]) Wien 1858.

[3]) Magyar nyelvészet 1858. 465. l.

[4]) Prága és Lipcse 1858. Ism. Budenz József M. nyelvészet 1860. V. és Hunfalvy Pál. Pesti Napló 1859. 156—2823. sz.

[5])Kalauz 1863. 10. 18. 34. 42. 73. 81. l.

Tan. egyl. Közlöny 1872. 499. l.

általa ezen tudomány rendszeres ápolása biztositassék. Hogy az árja nyelvtudomány valóságos meghonositásáról beszélhessünk, szükséges, hogy ezen tudományt saját magáért, mint olyant miveljük, hogy annak eredményeit classica philologiai tanulmányainkban értékesithessük és vele philologiai terményeink átalakitására hassunk. Ezt vajmi kevesen tűzték ki maguknak czélul honunkban; pedig a philologiai jó tanitás e nélkül napjainkban nem is képzelhető. »Mert a mai philologia, a mi mérvben méltányolja a régiek magas culturáját, az alak tökélyét a müvészet minden ágában, a régiség szellem hőseinek eredetiségét és egyszerü nagyságát; ép oly mérvben befoglalja azokat az egész emberiségnek fejlődési keretébe és távol attól, hogy ezen culturát legmagasztosabbnak tartaná, minthogy a kritikai nyomozás előtt semmi sem állhat meg absolut nagyságában, iparkodik a valódi tartalmat, a régiség meg nem hamisitott alakját a jellenkorral közvetiteni. Törekvése minden egyes irót saját magából és korszakából megmagyarázni, őt városa törzse és nemzetével összefüggőleg tanulmányozni, az összes antik életet politikai, társadalmi és vallási tekintetben fejlődésének különböző fokozatain reconstruálni; a régi Athent és Rómát egész multjával feltámasztani« [1]). Lehetséges-e ez a legujabb nyelvtudomány mellőzésével? De feltünő is ezen idegenkedésünk, annyival is inkább, mert már az 50-es években Kis által találjuk meghonositva Curtius Györgynek nyelvtanát, természetesen csak egyszerü forditásban, mely is az összehasonlitó nyelvtudomány alapján készült el, tanitottunk is szerénte anélkül, hogy arra is gondoltunk volna, miszerént ezen irányt a latinban is lehetne alkalmazni. Müködésünk nem vala öntudatos, mert hiányzott az előkészület, melyre az előfeltételek, t. i. az árja összehasonlitó nyelvészetnek előleges ismerete megkivántatik. Azon szórványos értekezések, minők: Szabó Józsefé: »a szanszkrit« [2]) Repicky Jánosé: »A perzsa és szanszkrit nyelv párhuzama« [3]). Réső Ensel Samué: »A szanszkrit nyelv isme-

[1]) Weissenborn Edm. Die Gegenwart und das classische Alterthum. Fleckeisen. Neue Jahrbücher 1873. X. XI. füz. 498. l.

[2]) Tud. Gyüjt. 1826. XI. 47.

[3]) Uj m. Muzeum 1850—1. II. CCVII. l.

rete« [1]). Imre Sándoré : »A latin nyelv viszonyáról a göröghez« [2]), melyet Hunfalvy Pál ismertetett [3]); Hunfalvy Pálé: »Az árja nyelvészet némely tüneményei« [4]) és »a szanszkrit görög és latin szógyökökről« [5]); Budenz Józsefé : »Az *andh* (indh) igegyök a görög tulajdon nevekben« [6]); »A görög *δανο* képzőről« [7]); »Az árja nyelvészek elfogultsága« [8]), nem különben : »Az árja nyelv általában« [9]). »A szanszkrit nyelv hangrendszere« [10]) foglalkoznak ugyan tisztán az árja nyelvtudománynyal, de ezek csak esetlegesek és nem a rendszeres foglalkozásnak kifolyásai.

Kun Pál buzgóságának, kitől »az összehasonllító nyelvtudomány« czimü értekezés [11]) megjelent, köszönheti ugyan a sárospataki főiskola, hogy az indogerman nyelvészetnek tanulmányozása lehetővé tétetett, a mint azt az 1867-ben megjelent tervrajz mutatja [12]); de hogy mily sikerrel, erről majd a létesitendő munkák után mondhatunk itéletet.

Az, ki az árja nyelvtudomány mivelése és annak terjesztésének élt egész odaadással, vala Szénássy Sándor, kivel az árja nyelvtudománynak rendszeres mivelése veszi kezdetét hazánkban. Ő igen helyesen az iskolát választá tervei kivitelének középpontjául, melyből a philologia reformálását és igy a classicns nyelvek tanitásának megváltoztatását reménylé. Első kisérlete »latin alaktana« [13]) még ugyan nem tüntet fel önállóságot az anyag berendezésében és osztályozásában; de az irány, melyet követett és a czél, melyet elérni akart, kifogás alá nem eshetik. Irányáuak átalánositására azonban még

---

1) Tud. Tár 1837. I. k. 227.
2) A hódmezővásárhelyi helv. h. algym. 1857—8. tudós.
3) Magyar Nyelvészet 1859. 1. l.
4) Uj M. muzeum 1858. I. k. 59. l.
5) Uj M. muzeum 1858. I. k. 156. l.
6) Magyar Nyelvészet 1859. 132. l.
7) Akad. Értesitő 1859. III. köt. 99. l.
8) Nyelvt. Közlem. 1867. VI. 318.
9) M. Nyelvészet 1858. III. 167.
10) U. O. 1858. III. 181. l.
11) Kalauz 1864. első negyed 19. l. és 1865. I. 44. l.
12) Sárospataki füzetek 1867. 220. s.
13) Pest. 1863.

nem vala elkészülve a talaj: a sereg zöme, mely épen ezen irány terjesztésére hivatva vala, nem birt eligazodni azon tanok mivoltán és vagy megmaradt a régi, megszokott rendszernél, vagy ugy járt el a nyelvtani tanitásnál, hogy végre egész zűrzavar keletkezék belőle. Az ezen tájékozhatlanságból keletkezett eszmezavar megszüntetésére közrebocsátá Szénássy Sándor »Latin nyelvtani tanulmányai«-t melyeket P. Thewrewk Emil birált meg [1]) és Szénássy részéről éles feleletet vont maga után [2]). Szénássy derekasan folytatá az egyszer megkezdett tanulmányait.

Rövid időközökben megjelent tőle: »Összehasonlitó szónyomozás« [3]). »Latin orthographiai tanulmányok« [4]). »A latin igeragozástanról« [5]). »A latin névragozás tekintettel annak gymn. való tanitására« [6]). »A latin *a* és *e* névragozás« [7]). »Az oscus igeragozás és oscus feliratok« [8]). »A latin partikulák« [9]) és közvetlen kora halála előtt. »A latin nyelv dialectusai« [10]). A sors idő előtt vevé el tőlünk a fáradhatlan munkást, ki, mint kezdeményezéseiből itélhetni, hivatva volt ezen a téren maradandót létesiteni.

A megkezdett munkát tovább folytatni, ezen tudomány meghonositására törekedni és a barátom elhunytával beállott hézagot némileg betölteni tűztem ki életem feladatául. Munkálkodásomban irányadó a valódi szükséglet, mely legbiztosabb eszköz arra, hogy a tulcsapongó ide stova kapkodástól megóvjon. Az első a mit adni szándékozom. »A latin hangtan,« melynek egyes részletei a philologiai közlönyben már megjelentek; a második pedig «Az összehasonlitó latin Ety-

---

[1]) Tanáregyleti Közl. 1867. III. IV. füz. 67. l.

[2]) U. O. V. füz. 15. l.

[3]) Nyelvtud. Közl. 1869. 131. l,

[4]) Nyelvt. Közl. 1870. 197. l.

[5]) Tan. egyl. Közl. 1870. 49.

[6]) U. O. 517. l.

[7]) U. O. 1871. 161. l.

[8]) Akad. Ért. 1872. VI. 202.

[9]) Philol. Közlöny 1871. 168.

[10]) Pest 1872.

mologicus szógyüjtemény,« melynek jó nagy része már elkészült. Az alakot és irányt, melyben ezen müvet összeállitani szándékozom, legjobban fel fogja tüntetni a töredék, melyet ezennel bemutatok. A rendelkezésemre álló időtől és a számitásba veendő kedvező sors kegyétől függ, hogy munkálkodásom ezen gyümölcseit minél hamarább a tudományos Akadémia rendelkezésére bocsáthassam.

A CLASSICA PHILOLOGIÁNAK MAGYARORSZÁGI

KÖNYVTÁRA.

A. Általános rész.

I. Az ó classica philologiára (görög és latinra együttvéve) vonatkozó.

a) Szaklapok.

1871/2. *Bartal Antal* és *Hóman Ottó.* Philologiai Közlöny. Budapest.

b) Müvek.

1777. *Szászky Tomka Ján.* Introductio in orbis antiqui et hodierni Geographiam. Posonii et Cassoviae.

1803. *Stanislaides Dan.* Encyclopaedia Graecorum et Romanorum. Poson. Eschenburgnak »Handbuch der klassischen Literatur«-ájának forditása.

1831. A régi Geographiának rövid rajzolatja. Sáros-Patak.

1836. *Schröer Tob. God.* Compendium Historiae antiquae imprimis Graecorum et Romanorum, tironibus conscriptum. Posonii.

1848. *Koczányi Ferencz.* Régi Földirat. Vácz.

1859. Regék a görög és római őskorból. Grimm után 3. köt. Pest. Mutatvány a »Szépirodalmi Közlöny«-ben 1859. II. évf. 641. és 657. l.

1864. *Dr. Télfy János.* A classica philologia encyclopaediája. Pest. Bir. H. Tan. Lap. 1864. . 88. l. Kal. 1864. 134. l. Pesti Nap. 1864. 78. 79. sz.

1669. *Dr. Szepesi Imre.* Jelen viszonyaink az ó klassikai irodalomhoz. Bécs. Ism. M. Sion 1869. VII. 75. 138. 317. l. Bir. Bartl A. T. egyl. Közl. 1869. 184. l. Hazánk 1869. 61. sz.

c) Értekezések.

1815. *Döbrentei Gábor.* A hexameterrel élés kezdete a régi és uj nemzetek között. Erd. Muz. 1815. II. 128.

1817. Szép tudós asszonyok. Közönségesen a görög és római asszonyokról. Tud. Gyüjt. 1817. II. 103.

1818. Görögök és Rómaiak Vadászat historiája. Hasz. Mul. 1818. I. 13. sz. 102. l. — Tábori jelek a régieknél u. o. II. 14. sz. 105. l.

1820. *T. S.* Gondolatok a régi és ujabb nemzetek némely nevezetesebb vitézi költeményeiről. T. Gyüjt. 1820. VII. 3.

1823. *Y.* A Philologiára egy tekintet. T. Gyüjt 1823. I. 45. l.

1825. *Mokry Benjamin.* A régi is mai poezis közt való különbségről közönségesen. F. M. Min. 1825. 323.

1831. *Edvi Illés Pál.* Az előjelekről a régi Görögöknél és Rómaiaknál. Sas. 1831. VII. Füz. 1—27. l.

1839. Rövid leczke sz epigrammról. A pesti ág. h. gymn. progr.

1840. *Kis János.* A régi classicusok érdekessége. Tudománytár.

1844. Mit kell a görög és római irókról tartani. Ernesti után. Sopr. Estv. 1844. 5. füz. 122. l.

1844. A régi görög és római irók izléséről az ékesszólásban és költészségben; Sulzer után. Sopr. Est. 1844. 5. füz. 227. l.

1847. *T—t B—t.* Némely növények jelentése a rómaiaknál és görögöknél. Honderü. 1847. I. 420. és 455. l.

1850. *Zsihovics Ferencz.* Momentum literaturae classicae gentilium et sacrae Christianorum. Progr. arch. ep. Sem. Tyrnaviae.

1851/2. *Szenczy Imre.* A római és görög classicusok tanulásáról. A Szombath. kath. főgymn. Progr.

1851/2. *Juhász Mihály.* Értekezési levél a régi remekirók nemzeti irodalmunk kifejlődésérei hasznáról és szükségéről. A rozsnyói prem. nagygym. tudós.

1852. *Göbbel J.* Gründe, welche für die Beibehaltung der

altclassischen Studien in unseren Gymnasien sprechen. A szebeni ág. gymn. progr.

1852. *Liebhardt Lukács.* A hajdankori classicitás tanodáinkban czélszerü bevételéről, kölönös tekintettel a nálunk eddig szokatlan és ismeretlen hellen nyelv és irodalomra. A székesfehérvári gymn. progr.

1853. Hellen és Latin remekirodalom. P. Napl. 1853. 850 870. sz.

1853. *Z. K.* Értekezés a latin és görög remekirók tanodákbani előadhatásáról. Az aradi gymn. progr.

1853. *Dr. Hochegger Fer.* De orationum in veterum historiis origine et vi brevis commentatio. A pozsonyi cs. k. főgym. progr.

1853/4. *Schirkhuber Móricz.* A régiek ismeretköre öszvehasonlitva a mostaniakéval. A pesti kegy. r. főgymn. tudós.

1854. *Vittstock Henrik.* Ueber die Eintheilung der epischen Poesie. Beszterczei gymn. progr.

1854. *Stettner János.* A müveltség őskori fejleménye. A szathmári kath. gymn. progr.

1854/5. *Alagics Antal.* Gyakorlati adatok az ó remekirók mellett. A pécsi cist. gymn. értesit.

1854/5. *Markovits Rókus.* A szónoklat belérdeme. Az aradi gymn. progr.

1855. *Horváth Cyrill.* A tanodai műbecslésről. A pesti kegy. r. gymn. progr.

1855. *Dr. Tuschar.* Aphoristisches für Philologen. Ueber das Unterrichtverhältniss der Muttersprache zu jenem in den Classischen. A pozs. gymn. progr.

1855. *Riesel Mihály.* Nesto o naravi slavjanskoga glagolja i prispodoba vrĕmenah slavjanskoga a gdĕšto i gèrĭkoga glagolja (a slav ige természetéről és az idők összehasonlitásáról a latin és görög igékkel.) Vinkovcei gymn. progr.

1855. *Imre Sándor.* Észrevételek a gymnasiumi nyelvtanitás körül. A hódmezővásárhelyi h. gymn. értes.

1855/6. *Forberger G. D.* Wozu Latein und Griechisch? A késmárki ág. h. gymn. progr.

1856. *Horváth Cyrill.* A lyrai müvek tanodai felfogásáról. A pesti kegy. r. gymn. progr.

1856. *Dr Thön K. Gottf.* Etymologische Forschungen auf dem Gebiete des Lateinischen und Griechischen. A beszterczei gymn. progr.

1856/7. *Bene J. S.* Erörterungen zur Rhytmik und Metrik. A késmárki gymn. progr.

1857. *Toldy Ferencz.* Magyarhoni humanismus és realismus. U. M. Muz. 1857. I. 4. 33. 53. l.

1857. *Nagy Imre.* Erdélyi viszhangok a classicusok és a természettudományok előadására nézve. T. Lap. 1857. III. 18. 19. 21.

1857. *Lonkay Antal.* Eszmetöredékek a classicusok tanulmányozásáról. T. Lap. 1857. II. 11. 12. sz. Erre viszhangok Nagy Imrétől u. o. 18. sz. 19. sz. 21. sz.

1858. *Dr. Schneider Im.* Alliterationsspuren in der griech. u. römischen Literatur. A beszterczei gymn. progr.

1858. *Horváth Cyrill.* Az irók tanodai jellemzéséről. A pesti kegy. r. gymn. progr.

1858. *Támár Imre.* Miként tanitottak és tanultak ezer év előtt. Tan. Lap. 1858. I. 85. 101. 112. l.

1858. *Fuchs Tamás.* A classica literatura és keresztény érdekeink. T. Lap. 1858. II. 373. 385. 397. 409.

1858. *Toldy Ferencz.* Irodalmunk három utolsó éve. Uj m. Muz. 1858. I. 9. l.

1858. *Gauzer János.* Was sollte der vierfache grammatikalische Unterricht an den Gymn. Ungarns beachten, damit er den Schüler nicht verwirre und erdrücke. A pécsi főgymn. értes.

1859. *Dr. Halder Konrad.* Adalék a nyelvek tanitása és tanulásához. Tan. Lap. 1859. I. 37. 49. 61. 73. 85. l.

1859. *Ompolyi.* Weber Beda a classicus tanulmányokról. 2. Tan. Lap. 1859. I. 142. 157. l.

1860. *Ompolyi.* Egy ujabb szavazat a classicus tanulmányokat illető véleményárban. Tan. Lap. 1860. I. 13.

1860. *Szepesi Imre.* Az ó classicai irodalom fontossága. 1860. Akad. ülés márcz. 26.

1860. *Szepesi Imre.* Az ó classicai irodalom előnyeiről a gymnasiumokban. Pest. és Tan. Lap. 1860. I. 313. 325. 337. 349. l.

1860. *Imre Sándor.* A nyelv és classicai irodalmi tanulmányok fontossága korunkban és tanintézeteinkben. A debreczeni helv. h. fögymn. progr.

1861. *Gauzer Ján.* Miképen kellene minden nyelvtanárnak »a határtalan igékről« szóló tan előadásában s elemzésében eljárnia. Tan. Lap. 1861. I. 265. 272. l.

1861/2. *Szepesi Imre.* A nyilvános istentisztelet helyei régieknél. A pesti kegy. r. főgym. progr.

1863. *Balugyánszky J.* A pogány görög és latin classicusok tanulmányozása mellett a görög és latin sz. atyák müveiből válogatott remekebb szemelyények ismertetése hasznáról tanintézeteinkben. A lőcsei kath. főgymn. progr.

1864. *Veress Ignácz.* Az ó remek müvek olvasásáról. Kal. 1864. III. 17.

1864. *Sz. Ö. T.* A classicai irodalom. Kal. 1864. II. 163.

1865. *P. Thewrewk Em.* Javaslat a classica philologiát érdeklő tankönyvek ügyében. Tan. Lap. 1865. 325. l.

1868. *P. Thewrewk Emil.* Római és görög pénzszámitás. T. egyl. Közl. 1863. 63. és külön kiadás. Pest. 1871. . . . . . .

1868. *Sz. S.* A görög és római nevek eredete és használata. Hazánk s Külf. 1868. 33. sz. 523. l.

1869. *Váry Gellért.* Philologiai észleletek. Autonomia 1859. jan. 23. 24. 25. 27. 28. sz.

1869. *Váry Gellért.* A görögök és rómaiak. Autonomia. 1869. márcz. 59. 60. 62. 63. 64. sz.

1872. *Komáromy Lajos.* A classicus nyelvek ügye. M. Tanügy 1872. 222.

1872. A szinészek társadalmi állása. Figyelő 1872. II. é. f. 166.

1872. *Babics Kálmán.* Pár szó a mythosok alakulásáról. Tan. Egyl. Közl. 1872. 552. l.

1872. *Silberstein Adolf.* A klassika philologia tanitása. M. Tanügy 1872. 357.

1872/3. *Tipka Antal.* Miért tanitjuk a régi klass. nyelveket? A szabadkai gymn. progr.

1873. *Veress Ignácz.* Philologiai üzelmek. T. egyl. Közl. 1873. 527.

1873. *Dr. Müller Miksa* levele a class. nyelvek tanitását illetőleg. Tan. egyl. Közl. 1873. 362. l.

1873. *Petrovich Ferencz.* A latin és görög oktatás eredménytelenségének okai. T. egyl. Közl. 1873. 321. és 485. l.

II. A remek (latin és görög) forditásokra vonatkozó értekezések.

1789. A forditás mesterségéről. Mindenes Gyüjt. 1789. I. 118.

1806. *Nagy peretsényi-László.* Értekezés a deákból magyar nyelvre forditott szavak iránt. Nagy-Várad.

1836. *Vass László.* A forditásokról. Tud. Gyüjt. 1836. IX. 28. X. 40.

1846. *Dr. Schedel Ferencz.* A műforditás elveiről. Kisf. Társ. Évl. 1846. VI. 49.

1853. *Pavisevič István.* O prevodu klassičnith pisava (a klassikusok forditásáról.) Karloviczi főgymnasium progr.

1855/6. *Koczányi Ferencz.* Ókori remekmüvek s jó magyar forditmányok. A nagykárolyi kegy. r. algymnasium. progr.

1861. *Fináły Henrik.* Hogy kell latinból magyarra forditni? M. Nyelvész. 1861. VI. 480.

1871. *Szarvas Gábor.* Latin forditások s a latinosságok. Akad. Ért. 1871. V. 97. és Nyelvt. Közlem. 1871. X. 136.

III. Az ó classica philologiára (görög és latinra) vonatkozó megjelent külföldi művek ismertetése.

1833. Auctores Attici et quos sic vocant Sophistae opera et studio Gulielmi Steph. Dobson. Londini. 1828. Ism. Horvát István. Tud. Gyüjt. 1833. II. 117. l

1835. Majo Angelo Schoemann György. Lindemann Frigyes és Wüstemann Frigyesnek autor kiadásai 1831-ben. Ism. »Classicai régiség« czim alatt. Tud. Tár. 1835. V. köt. 175.

1837. Kritikai vázlatok a külföldi literatura termékeiről. Tud. Tár. Literatura 1837. I. 25. 1838. II.

1840. Leben und Studien Fr. Aug. Wolfs des Philologen von dr. W. Körte. Essen. Ism. K—y Tud. Gyüjt. 1840. I. k. 106.

1867. Promptuarium sententiarum ex veterum scriptorum romanorum scriptis congessit E. F. Wuestemann Gothae 1866. Ism. Haas Mihály Tan. Lap. 1857. I. 12.

1869. *Lucian Müller*. Geschichte der classis. Philologie in den Niederlanden. Leipzig 1869. Ism. dr. Heinrich. Tanügyi füz. 1869. III. 185.

1873. Dilettanten, Kunsthaber und Kenner im Alterthum. Von Dr. H. Blümner. Berlin. Ism. Molnár Antal. Reform 1873. 159. sz.

1873. Wie studirt man Philologie von Freund. Leipzig 1872. Ism. Garami Rich. T. egyl. Közl. 1873. 355. l.

B. Görög irodalom.

I. Az egyes görög szerzők.

1. *Aischines.*

a) f o r d i t á s.

Szabó István. Szikrák a Hellen szónokokkól (Kéziratban.

b) é r t e k e z é s.

1852. Demosthenes és Aischines. Családi L. 1852. I. f. é. 279.

2. *Aischylos..*

a) f o r d i t á s.

1783. *Molnár János.* Aischylos Prometheusából egyes velős mondatok. Prósában. M. Könyvh. III. 622.

1792. *Verseghy Ferencz.* Aischylos lebilincselt Prometheusa, mythologiai jegyzetekkel. Buda.

1861. *Zilahy Károly.* A leláncziolt Promethens Aiszkulosz után: Pest 1861. és belőle mutatv. Magy. Sajtó 1861. 218. sz.

Fabchich. Aeskylos 7 szindarabja kéziratban.

b) T a r t a l m i e l b e s z é l é s (Paraphrasis).

1853. *Télfy János.* A perzsák. Divatcsarnok 1853. 34. sz. Prometheus u. o. 40. sz. Heten Thébа ellen 47. sz. Orestia u. o. 52. sz. Könyörgő leányok. u. o. 67. sz.

c) Értekezés.

1859. *Hillebrand József.* Aeschylus Agamemnon und die gleichnamige Tragoedie des Tragikers Seneca. Parallele. A nagyszebeni kath. főgymn. progr.

d) Külföldi kiadás ismertetése.

1835. Klausen Aeschylosa 1833. Ism. Tud. Tár. 1835. 6. köt. 185. l.

3. *Aisopos.*

a) Forditások.

1536. *Pesti Gábor.* Aesopus Fabulay. Viennae Pannoniae.
1593. *Heltai Gáspár.* Aesopus Fabulái. Németujvár.
1673. Névtelen irók. Magyar Esópus; azaz : Esópusnak egész élete és fabulái, melyeket Görög nyelvből Deákra, Deákból Németre, németből magyarra forditottak. Lőtse.
1767. Ezopusnak 150 meséi, melyek most ujra magyar nyelvre forditattván . . . . . Kiadattak. Szeben. Bécs. Pozsony.
1774. Aesopus meséi. Kolozsvár.
1777. Aesopus meséi kepekkel megékesitve. Kolosvár.
1788. *Pétzely Józs.* Aesop meséi.Versekben. Haszonnal mulató mesék. Győr.
1799. *Hatvani István.* Aesop meséi. Debreczen.
Németh Antal. Aesopus meséi és élete. Bécs. Pozsony.
1846. *Szabó István.* Aesop meséi. Pest. Kiad. a m. Tud. A. és a Kisf. társ.

b) Értekezések.

Német Pál. Aesopus élete és Fabulái. Pest.
1837. G. Sz. Némely vonások Aesop hires életéből. Tud. Gyüjt. II. 93.

c) Aisopos-féle kiadások.

1684. *Sylvanus György.* Aesopi fabulae LX. Londini.

1845. *Szabó István.* Aesopos meséi görög és magyarul. Pest.

1861/3. Toldalék Aesop meséihez. Sárospatak.

1867. *Aesop meséi* az ifjuság számára. Erkölcsi versekkel és egy szinezett képpel. Zágráb.

4. *Alkaios.*

Forditások,

1804. *Fabchich József.* Győr. Röv. ism. Molnár János. M. könyv. 1804. XXII. szak. 133. és Schedius L. Zeits. für und von Ungern 1804. VI. 187. Az egész czime: Vasvármegyei Kőszögi Fabchich József az magyar fölállitandó Tud. Társaságnak az XI. sz. alatti Tagjától magyarra forditattott Pindarus, Alceus, Záffo, Stezikorus, Ibikus, Anakreon, Bakkilides, Szimonides, Alkmán, Arkilokus; az II. Isztmiai Mecénásoknak költségével.

1830. *Csemiczei Cseminszky Sándor.* Alkaeos keservei. (Alkaeos Sapphohoz) Fel. M. Min. III. 228.

5. *Alkman.*

a) Forditás.

1803. *Fabchich József.* Győr. L. Alkaios.

b) Értekezés.

1872. *Dr. Hóman Ottó.* Alcman Phil. Közl. 172. 184.

6. *Anakreon.*

a) Forditások.

1785. *Zechenter Antal.* Magyar Anacreon. Prága.

1789. *Kazinczy Ferencz.* Anak. XIX. éneke. Ἡ γῆ μέλαινα πίνει. Magy. muz. II. negy. 1789; 34. l. Anakr. 33-ik dala 362—363. l. I. köt.

1789. *A. J.* Anakreon 2. és 40. ódája Magy. Muz. 331—345. I. köt.

1790. *A. J.* Anakreonnak XLV-ik dala. M. Orpheus. 1790. 131. l.

1790. Dr. *Földi.* »Az én kivánságom« Anakreonnak 15-ik dala. M. Orpheus 1790. II. k. 393. l. »A lant« Anakr. 1-ső dala u. o. 407. l. »Az asszonyok« Anakreon 2-ik dala u. o. 408. l.

1790. *Kazinczy Ferencz.* Anakr. XI. Λέγουσιν αἱ γύναικες és XII-ik dalai Παρὰ τὴν σκίην Βάθυλλε. M. Orpheus 1790. 276. 277.

1790. *Névtelen.* Anakreonnak XVI. dala. M. Orph. 1790. II. R. 307. l.

1790. *Széphalmi.* Anakreonnak III-ik dala. M. Orph. 1790. 293.

1795. A kor. Anakreon II. ódája. »Sokféle« irá Sándor, Győrött 1795. VI. dar. 227. Az élet futamatja. 24. óda. U. o. 228. l. A kivánságok. 20. óda. U. o. 231. l. Ámornak éjjeli látogatása. 3. óda. U. o. 255. l.

1803. *Édes Gerg.* A Teosi Anakreon versei. Kétféle forditásban. Vácz.

1804. *Fabchich József.* Győr. L. Alkaios.

1813. Anakreon: Az éjjeli vendék. A fecskéhez. A szép árny. A példák. A gondelüző. A levélhordó. Amor nyilai. Bor és szerelem. Kazinczy Fer. »Poetai Berkei.« 173—187. l.

1813. *Ujhelyi Dayka Gábor.* Anakr. 7. dala (Bergk) utánzása. »Dayka versei.« Pest 14. l.

1814. *Ilenczfalvi Szász József.* Anakr. 9. 22. 33. Oda. Erd. Muz. II. füz. 107. 108. l.

1814. *Gr. Dessewffy József.* A gondatlan ivó. Anakreon után. Erd. Muz. 1814. I. füz. 47. l.

1818. Bajvivás Amorral (Szabadon Anakreon után.) Haszn. Mul. 1 f. é. 28. sz. 217. l.

1822. *Anakreontismusok.* A tél. Választás. Zephyrek. Galambok. Az esztendő részei. Könnyü élet. Jövendől és. Szép literatura 1822. 30.

1823. *Vásárhelyi János.* A bánatoszlató pohárnok. A megoszlott szerelem. Szerelmes pörlekedés. Szép literatura. 1823; 185. l.

1824. *Gr. Dessewffy József.* Anakreon galambja. Hébe 1824, 249.

1832. *Zeykfalvy Idösb Zeyk Ján.* A vigélet. Anakreon szerint. »Sokféle« kiad. Márton József 1832; XXII. sz. 175. l.

1838. *Dr. Taubner Károly.* Anakreon dalai. Pest Kiadta: Vajda Péter. Bir. 99. Figyelmező 1839. 3. év. 469. 490. l.

1845. *Zeykfalvy Idösb Zeyk Ján.* Anakreoni Dalok I—XIII. Zeyk munkái III. k. Kolozsvártt.

1857. *P. Thewrewk Emil.* Anakreon galambja. Anakreonteor. 14 Bergk. Tanod. Lap. 1857. II. 19.

1860. *P. Thewrewk Emil.* Anacr. 27. 23. Tan. Lap. 1860. 190. 191. Anacr. 21. Tan. Lap. 1861; I. 244. l.
Szabó Károly. Anakreon összes dalai. Kéziratban.

1869/70. *Cebecauer János.* Anakreon dalai. A nagyszebeni kir. főgymn. értesitv.

1873. *Péchy Imre.* Anakreon dalai. Mutatvány Athenaeum 1873. 304. és Vasárn. ujs. 1873. 583. l. Főv. Lap. 1873; 260. sz. és Reform. 1873; 333. sz.

1874. *P. Thewrewk E.* Anakr. elegiáiból töredék 1. 2. 3. Epigr. 1. 2. Főv. Lap. 1874. 91. sz.

1874. *Péchy István.* Anakreon dalai. Görögből fordit. Pest. Ism. Ellenőr 1874. Jan. 27. sz. és Figyelő 1874; 11. sz. és Pésti Napló 29. sz. esti kiad.
Révay Miklós. Anakreon. Kéziratban.

b) É r t e k e z é s e k.

1803. *Csokonai Vit. Mih.* Anakreoni dalok Bécs. Válogatott munkái. Kiadta Toldy János 1864. I. köt. 100 l.

1847. *Dankovszky Gergely.* Anakreon der fröhliche Grieche sang vor 2370. Jahren griechisch-slawisch. Pressburg.

1860. *Pon. Thewrewk Em.* Anakr. 27. A Bergk. Anakr. 23. Tan. Lap. 1860; 190. 191. l.

1861. *Pon. Thewrewk Em.* Az »anakreoni dalok«-ról. Magy. nyelvészet 1861. VI. 383. és Anakr. 21. Tan. Lap. 1861; 243. 244. l.

1864. *Pon. Thewrewk Em.* Anakreon (Szövegbirálat 11 (13) 1—4 Bergk. Poët Lyr.). Kalauz 1864. II. 78.

1869/70. *Cebecauer János.* Anakreon és az anakreonfélék. A nagyszebeni kir. főgymn. 1869/70-iki értesitv.

1870. *Pon. Thewrewk Em.* Anakr. fr. 22. Tan. egyl. Közl. 1870. 28. l.

1872. *Dr. Hóman Otto.* Horatius és Anakreon (Campe után) Philol. Közl. 1872. 284. l.

1874. *Pon. Thewrewk Em.* Anakreon. Athenaeum 1874; 1055. l.

7. *Anaximenes.*

a) F o r d i t á s.

1846. *Kis János.* Anaximenes rhetorikája. Kiad. a m. Tud. és a Kisf. Társ. évk. 1846. VII. köt. 297.

b) É r t e k e z é s.

1857. *Dr. Télfy Iván.* Anaximenes rethorikája. M. nyelvészet 1857. 400 l.

8. *Aratos.*

1783. *Molnár János.* *Φαινόμενα καὶ Διοσημεῖα* czimü költ. egyes versek. M. Könyvh. 1783. III. 626.

9. *Archilochos.*

1804. *Fabchich József.* Győr. L. Alkaios.

10. *Aristainetos.*

1566. *Sambucus Zsámboki János.* Aristenactis Epistolae amatoriae. Antverpiae (kiadás).

11. *Aristophanes.*

a) Forditás.

1867/8. *Veress Ignácz.* Aristophanes »Békái« mutatv. a pesti kir. gymn. progr.

1871/2. *Veress Ignácz.* Aristophanes »Felhöi.« A nagyszebeni kir. főgymn. 1871/2. értesit.

1880. Arany János „Aristoph. vígjátékai" 4. Tk

b) Értekezés.

1867/8. *Veress Ignácz.* Aristophanes és a »békák« czimü vigjátéka. A pesti kir. gymn. progr.

1868. *Veress Ignácz.* Aristophanes és munkái rajza. Bud. Szemle. 1868. XII. 1[illegible]5.

1873. Aristophanes Párisban. Reform 1873. 80. sz.

a) Könyvkiadás.

1844. *Papp György.* Aristophanes Plutosa. Jegyzet és szótárral. Mellékl. Görög olvasó könyvéhez.

12. *Aristipus.*

1822. *R. J.* Aristippus védelme. Tud. Gyüjt 1822. VII. köt. 52.

13. *Aristoteles.*

a) F o r d i t á s o k.

1825. *Ifjabb Kiss János.* Aristoteles Paeanja. Pest. L. Kebes alatt.

1842. *Hunfalvy Pál.* A költészetről. Kisf. Társ. évk. III. k. 1842. 148. l.

1845. Aristotelesnek nehány versei. Hagedorn szerint Zeykfalvi Idősb Zeyk Ján. munkái III. k. Kolozsvártt. 186. l.

1846. *Kis János.* Aristoteles »Rhetorikája« Kisf. Társ. évk. 1846. VII. köt. 7. l.

1865. *Haberern Jonathan.* Aristoteles. »A lélekről.« Pest 1865. Birálta Kun Pál. Uj korszak 1866. 18. l. és Pesti Napló 1866; 262. sz. Sárospataki füz. 1864. 860. l.

1869. *Haberern Jonathan.* Aristoteles »Politikája.« Pest.

1873. *Haberern Jonathan.* Aristoteles »Ethikája.« Pest. Ism. M. Prot. Egyh. Lap. 1874. 370. l.

b) É r t e k e z é s e k.

1589. *Deidrich György.* Analysis Libri VI. Ethicorum. Aristotelis ad Nicomachum. Straszb.

1596. *Hermann Lénárd.* Aristotelis Analytici posteriores, decade disputationum methodica comprehensi Francof.

1599. *Fischer Simon.* Disputationes sex doctrinam de praedicamentis et praedicabilibus ex Aristotelis scriptis desumtam complectentes.

1783. *Molnár János.* Aristoteles műveinek vázlatos ismertetése az aureliai 1606-i kiad. nyomán. M. Könyvh. 1873. IV. 462.

1839. *Taubner Károly.* Párhuzam Aristoteles és Hegel között. Athenaeum 1830; II. f. é. 529.

1855. *Domanovszky Endre.* Aristoteles Anthropologiája.

Megjel. a soproni ág. hitv. főtanoda 1855. tudós. Ismertetve a m. Nyelvészet 1856. 136. l.

1859. *Tóth József.* Aristoteles rendszere. Kecsk. Prot. Közl. 1859. IV. 74.

1859. *Hunfalvy Pál.* Aristotelesi tanulmányok. m. Akad. Értes. 1859. I. 107. l.

1864. *Perlaky Sándor.* A stoikusok erkölcstana Garve bevezetéséből Aristoteles erkölcstanához. Sárosp. füz. 1864; 783.

1865. *Télfy János.* Aristoteles politikája. A m. kir. egyet. 1864. oct. 19. és 22-én tartott előadás. Hon. 1865; 22. 23. 24. sz.

1866. *Dr. Télfy Iván.* Aristoteles elveszett munkái. Budapesti Szemle. Uj foly. 1866. V. 156. l.

1867. *Haberern Jónathan.* Aristoteles befolyása a Philosophia ujabb korszakára. Kivonat. Akad. Értes. 1867. I. 173. Terjedelmesen Budap. Szemle 1867. IX. 83.

1867. *Haberern Jónathan.* Aristoteles és befolyása az uj bölcsészetre és az életre. A bölcs. tud. kör. 1867—70; I. 3. szám. 1—25.

1868. *Haberern Jónathan.* Aristoteles Metaphysikájának forditására a birálók véleménye. Akad. Értes. 1868. II. 267.

1870. *Dr. Krausz Salamon.* Plato és Aristoteles psychologiája birálatilag előadva és összehasonlitva. Pest.

1870. *Irmei Ferencz.* Pláto ét Aristoteles a nemzetgazdászatban. Reform. 1870; 349. sz.

1872. *Haberern Jónathan.* Aristoteles »Eshiká«-jának a barátságról való fejezete. Akad. Értesitő 1872; VI. 87.

1873. *Hunfalvy Pál.* Aristoteles elmélete a jogról és államról. »Tanulmányok« Pest.

1873. *Baráth Ferencz.* Grote Aristotelese. Az Edinb. Rewiew után. Budap. Szemle 3. sz. 88. l.

c) Kiadás.

1555. *Wágner Bálint.* Ἀριστοτέλους περὶ ἀρετῶν. Brassó; és Aristotelis libellus de virtutibus et vitiis. Sententiae diversorum auct. de eadem materia u. o.

14. *Athenaios.*

Forditás.

1783. *Molnár János.* Egyes részletek Athenaeusból. M. Könyv. 1783. III. 619.

15. *Bakkchylides.*

1804. *Fabchich József.* Győr. L. Alkaios.

16. *Bion.*

Forditások.

1811. *Vályi Nagy Ferencz.* Bion és Moschus idylliumai Sárospatak.

1813. Erosz, a tanitvány. Bion után. Kazinczy Fer. »Poetai Berke« Pest. 171. l.

1859. *P. Thewrewk Emil.* Halottas ének Adonis felett smyrnai Biontól. Tan. Lap. 1859. 266. l. Uj m. Muz. 1859; I. 239. l. Józsa. Pest 1862. 205. l.

Pécsi János. Bion és Moschos. Kéziratban. L. e. tekint. Uj m. Muzeum 1858. I. 301.

17. *Demokritos.*

1785. *Kónyi János.* A mindenkor nevető Demokritos folytatása, avagy okos leleményü furcsa történetek. Buda.

18. *Demosthenes.*

a) Fordítások.

1570. *Rosa Pál.* Gnomologiáe Demosthenicae graeco-latinae. Paulo Rosa. Cremnicio Pannonio interprete. Basileae.

1835. *Taubner Károly.* Demosthenes három beszéde az Olynthosiakért. Tud. gyüjt. 1835. III. 65. l.
Buczy E. Demosthenes I. beszéde. Philippos ellen. Kéziratban.

1839. *Szabó István.* Szikrák a hellen szónokokból. Kéziratban.

1850. *Lonkay Antal.* Demosthenes a rhodosiak szabadsága fölött. Uj m. Muz. 1850—1; I. 500.

1862. *Dr. Telfy Iván.* Demosthenes beszédei és pedig 3 olynthiai és az I. Fülöp ellen. Pest.

1868. *Kostič J. V.* Demosthenow pervi olynthski govor. (Demosthenes I. olynt. beszéde ford. horvát nyelvre.) A karlowici gymn. progr.

1871. *Becsek Sándor.* Demosthenes válogatott beszédei. Három philippikája. Első füz. Székely-Udvarhely.

b) Értekezések.

1833. *Vass László.* Demosthenes és Cicero. Tud. Gyüjt. 1833. VII. 39. VIII. 2. l.

1840. *Kazinczy Gábor.* Demosthenes jellemrajza. Tudománytár uj foly. VIII. köt. 271. l. (1840. 11. füz.).

1851. Demosthenesz és Aeschinesz. Családi L. 1851; I. f. é. 279. l.

1867. *Pakosta János.* Politische Grundsätze des Demosthenes aus dessen Staatsreden zusammengestellt. A vinkovcei gymn. progr.

19. *A szinopei Diogenes.*

1782. *Balla Im.* Tréfás elméjü bölcs Diogenes Philosophusnak Historiája. Jó versekben. Kolozsvár.

1792. *Sághy Károly.* Diogenes beszélgetéseinek 37-ik darabja. Pesti M. Társ. kiadásai 1792; 82.

1793. *Kazinczy Fer.* A szinopei Diogyenesnek dialogusai. Wieland után ford. Pest.

20. *Diogenes Laertius.*

a) Diogenes Laertius-féle kiadás.

1570. *Sambucus János.* Diogenes Laertii Libri de vitis philosophorum, ex antiquis codicibus emendati. Antverpiae.

b) Könyvismertetés.

1664. Laertii Diogenis de vitis, dogmatis et apophtegmatis eorum, qui in philosophia claruerunt. Thoma Aldobrandino. Londini 1664. Ism. Molnár János. M. Könyvház. 1783; II. 205. 223. l.

31. *Dionysios Halicarnasseus.*

1560. Dionysii Halicarnassei de Thucydidis Historia judicium, Andrea Duditio Pannonio interprete. Venetiis apud Aldum.

1783. *Molnár János.* Dionysios történetének vázlatos ismertetése. M. Könyvh. 1783. IV. 4[illegible].

22. *Dionysius Periegetes.*

1831. *Ormos József.* A Dionüsziosz Periegetesz neve alatt ismeretes munkának igaz irójáról és idejéről. Fel. M. Miner. 1831. I. 154.

23. *Epikuros.*

a) Forditások.

1825. *Gr. Dessewffy József.* Epikurosz három gnómai (Brunkhius analektái nyomán) Fel. M. Min. 1825, 112. l.

b) Értekezés.

1831. Epikurusnak, régi bölcsnek vélekedései. Buda.

23. *Epiktetos.*

a) Forditás.

1825. *Mokri Benjamin.* Epiktetosnak kézi könyvecskéje Ford. nem különben a stoikusoknak erkölcsi tudományáról és annak nevezetesebb fogyatkozásairól való rövid elmélkedéssel megbővitette. Pest. Ism Thaisz. Tud. Gy. 1826. II. k. 110. l.

b) Kiadás.

1585. *Franke.* Epicteti philosophi stoici Enchiridion. Kolozsvár.

25. *Eunapius Sardianus.*

1568. *Sambucus János.* Eunapii Sardiani de vitis philosophorum. Antverpiae.

26. *Euripides.*

Forditások.

1551. *Tordai Gelei Zsigmond.* Orestes. Latinra forditva. Basileae.

1775. *Zechenter Ant.* Fédra és Hippolitus, szomorujáték. Pozsony.

1783. *Molnár János.*. Egyes velős mondatok. Prózában. M. Könyvh. 1783. III. 624.

1840. *Guzmics Izidor.* Iphigenia Aulisban. Buda. Kiad. a m. T. Társ. Birálta : Hunfalvy Pál. Athenaeum 1841. 227. 245. l.

1847. *Szabó Károly.* Mutatvány »Iphigenia Auliszban.« Kisf. Társ. Szépirod. Szem. 1847. oct. 3. 209. l.

1849. *Szabó Károly.* Euripides válogatott szinmüvei : Ifigenia Aulisban és Ifigenia Taurisban! Pest. Kiad. a Kisf. Társ.

Fabchich. Euripides 10 szomoru játéki. Kéziratban.

27. *Az emesai Heliodoros.*

1700. *Gyöngyösi Istv.* Uj életre hozott Chariclia. Heliodorus után. Lőcse és Dugonics András kiadásában Pozsony és Pest 1796. 1. l.

1798. *Dugonits András.* A szerecsenek Heliodoros után Pest.

28. *Herakleitos.*

1867. *Kostič.* J. V. O Herakleitu i njegovu nauka. A karloviczi gymn. progr. (Némely adatok Herakleitosról.)

29. *Herodotos.*

a) Forditások.

1760. *Molnár János.* Egyes részletek »A régi jeles épületek« czimü könyvében. Nagyszombat.

1836. *Szabó István.* A thermopylaei csata (Herod. VII. 207—226.) Karancstájéki palócz nyelven. Tud. gyüjt. 1836. II. k. 78—84. l.

1839. *Szabó József.* Herodotos. Thalia azaz : III-ik k. 80—82 pont. Athenaeum. 1839. I. f, é. 855. l.

1857. *Hunfalvy Pál.* Herodotos I. k. 107—111 fej. M. nyelvészet 1857. 450. l.

1862. *Bartl Antal.* Herodotos VIII. k. Urania. Pest. Bírálta : ἐφ. Krit. Lapok 1862. I. 49. és Hoffer Endre. Prot. egyh. l. 1864; 894 és 925.

1863. *Bartl Antal* és *Veress J.* Herodotos IX. k. Kalliope. Pest. Birálta : E. S. Krít. Lapok 1863. I. 42 és Hoffer Endre. Protest. egyh. lap. 1866; 700 l.

Szabó Károly. Herodotos I. k. Kéziratban.

b) Értekezések.

1794. *Molnár János.* Herodotus. M. Köngvh. 1794. VI. szak. 71. l.
1835. *Holéczy M.* Herodotus scythákról. Tud. Gy. 1835. IX. 85. l.
1856. *Wenczel Gusztáv.* Felolvasta e Herodotus történeti munkáját az olympiai játékok alkalmával? Magyar Sajtó 202. sz.
1857. *T.* Herodotosz (születése és halálozása idejére nézve) M. Nyelvészet 1857. 79.
1860/1. *Szepesi J.* Régiek véleménye a föld és ég alakjairól. Herodot szer. A pesti k. r. gym. progr.
1873. *Garami Rikárd.* Herodotos. Stein után; Melléklet a M. Tanügy. 1873. V. füzetéhez.

c) Magyarázat.

1860. *Bartl Antal.* Herodotos VIII. k. Urania. Tan. Lap. 1860; II. 361. 373. 385. 397. 409. 421. 433. stb.

30. *Hesiodos.*

a) Forditások.

Sambucus János. Hesiodi opera és dies (latinra forditva.)
1783. *Molnár János.* Egyes részletek Hesiodosból magy. prózában. M. Könyvház. 1783. III. 621.
1857. *Szabó István.* Hesiodus munkái és napjai 129—244 v. Tan. L. 1857. I. 14. és II. 60. l.

b) Értekezés.

1794. *Molnár János.* Hesiodus hazájáról, élete idejéről, költeményne irásiról. Ó és uj egy pár, Tzelsus ellen egy pár könyv. 1794. Pest. 89. l.
1862. *Áldor Imre.* Hesiod. Divatcs. 1862. 231. l.

31. *Hippokrates.*

1818. *Unghvári Ném. Tóth László.* Hippokrates esküvésc. Hasz. Mul. 1818. I. 231. l.

1843. *Wachtel Dávid.* Hippokrates aphorismái. Temesvár.
1847. *Toepler Károly.* Hippokrates aphorismái. Sopron és Pest. 1847.

32. *Homeros.*

a) Forditások.

1569. *Cesinge János.* (Janus Pannonius) Ilias VI. könyvéből : Diomedis et Glauci congressus. L. Jani Pannonii opera. Sambucus János kiadásában. Viennae Austriae. (Latin forditás.)

1651. *Dálnoki János.* A régi hires és neves Trója városának tiz esztendeig való megszállásáról és rettenetes veszedelméről (megirta már 1569-ben). Kolozsvár 1651. és 1654. Lőcse 1656. Fehérvár és Kolozsvár 1676.

1707. *Bergler István.* Transilvanus Homeri Ilias. Amstelodami. (Latin ford.)

1760. *Molnár János.* Homer Iliásának egyes részei elszórva »Régi jeles Épületei«-ben és »Magy. Könyvházájá«-ban 1783. II. szak. 327. l.

1762. *Bergler István.* Homeri Odyssea. Batrachomyomachia. Hymni et epigrammata graece et latine. Patavii és 1777. Patavii.

1783. *Zamagna Bernát.* Homeri Odyssea latinis versibus expressa. Venetiis.

1784. *Kunich Raymund.* Homeri Ilias latinis versibus expressa. Vindobonae.

1789. *Molnár J.* Homérus Iliássá. I. könyv. eleje. Magyar Muz. 366—372. l.

1793. *Molnár János.* Homer Jlias I. k. 1—106 v. Készület az ó sz. irásnak a pogány görögöknél való keletéről 1793. Pest. 27. l.

1809. *Vályi Nagy Ferencz.* Homer Batrachomyomachiája. Sárospatak.

1815. *Révai Miklós.* Homer Iliása I. k. Közli Helmeczi az »Erd. Muzeum« II. füz. 154.

1816. *Kölcsey Ferencz.* Ilias I. II. éneke. Minden mun-

kiadta Toldy. Pest 1859. II. k. 105. l. és »F. M. Min.« 1826. 865. l. Röv. ismer. »Élet és Literatura« 1826. 264. l. és Cselkövi (Kölcsey). Muzárion 1829. 133. l.

1821. *Vályi Nagy Ferencz.* Ilias. Sárospatak. Kiadta Kazinczy Ferencz. Birál. Kölcsey Fer. Minden munkai III. k. és »Élet és Literatura« 1826. 266; 1827. 387. l.

1825. *Ifjabb Kis János.* Homerus Hymnusa a földhez, mely »Thébai Cébes Képé«-hez Aristoteles Paeanjával együtt toldalékul járul. Pest.

1835. *Hertelendy Gábor.* Hom. Jl. I. k. Pozsony.

1842. *Szabó István.* Odyssea XXIV. éneke. Nemzeti Almanach II. évf. l. l.

1846. *Szabó István.* Odyssea. Pest. Ism. Kisf. Társ. Szépirodalmi Szemle. 1847; 219. és 238. l. és Henszlmann Imre. »Szabó az Odyssea forditója.« Kisf. Társ. »Szépirodalmi szemléje.« 57. l.

1850/1. *Szabó István.* Ilias I. éneke. Uj m. Muz. 1850—1. I. 49. l.

1851. *Tóth Endre.* Egy koldushoz Homérből. Losonczy Phönix. Kiad. Vahot Imre 1851. I. k.

1853. *Szabó István.* Ilias. Pest. Röv. jellemzés. Uj m. Muz. 1853. I. k. 110. l. Ism. Pesti Napló 1853. 925. sz. és Lichner Pál a pozsonyi ág. hitv. főisk. 1853/4. értesit. és Télfy Iván. Oester. gymn. Zeit. 1857.

1854. *Zombory Lipót.* Ilias I. éneke. Uj m. Muz. 1854. II. k. 409. l.

1855. *Lonkay Antal.* A Homerféle Békaegérharcz. Uj m. Muz. 1855. 441. l. Lonkay olvasókönyv 1855. I. k. 319. l.

1857. *Szeremley Károly.* Homer Iliása I-én. 1—171. vers. A rimaszombati prot. gymn. és reált. 1857. progr. Ism. Hunfalvy Pál. Magyar nyelvészet 1858. 319. l.

1861. *Pon. Thewrewk Em.* Jl. V. 31—455. v. Magy. Nyelvész. VI. 536. l. Odys. I. 64. Tanodai Lapok 1861. 198. l.

1862. *P. Thewrewk Em.* Ilias. I. 1—52. Szépirodalmi Figyelő (Arany J.) 1862. 780. és »Józsa« költem. füzér 1862. 191—204. l. a VI. ének 369—502. verseivel.

1863. *Zombory Lipót.* A verseny. Ilias XXIII. év. Uj m. Muzeum 1863. II. k. 95.

1863. *Korodi Lajos.* Nausikaa, sechster Gesang der Odyssee des Homer in freie Stanzen übersetzt. A brassói ág. h. gymn. progr.

1864. *Dr. Télfy Iván.* Odyssea folyó beszédben. Pest. Bir. *Szepesi Imre.* »Jelen viszonyainkban« 331. l. és Philologiai közl. 1872. 15. l. II. kiad. 1866.

1864. *P. Thewrewk Emil.* Az Ilias VI-én. mutatvány. Kalauz 1864. III. k. 63. 78. és 1865. 9. l.

1865. *Pon. Thewrewk Emil.* Homer Iliása. VI. ének. Pest.

1873. *Rákosy Jenő.* Homer »Ilias«. Az első ének eleje. Reform. 150. sz.

b) É r t e k e z é s.

1597. (Lévai névtelen) Páris és görög Ilona Historiaia, ki miatt végre az egész Troyai birodalom el vesze, Priamus király meg öletéc, és az erős Hector le vágatéc. Kolozsvár. L. bőv. Erd. Muz. Egyl. évk. 1870. V. k. 60. l.

1681. A nagy Trója veszedelmének legigazabb historiája, melyet az oszlopokról neveztetett Guido Messána városának Birája hozott rendbe és írt Deák Historiába, kit magyarra ford. Hallerkői Haller János Fogaras városában 1681. »Hármas Istoria« III. része Pozsonyban 1767.

1760. *Bél András Károly.* Homerus scribendae Illiados consilio incomparabilis. Progr. megj. Lipcsében Langenheimnál.

1774. *Dugonics András.* Troja veszedelme. Pozsony.

1780. *Dugonics András.* Ulyssesnek történetei. Pest.

1789. Homeros élete. Pope nyomán. Mind. Gy. 1798; III. 199. l.

1792. Homerosról és Virgiliusról. Mind. Gyüjt. 1792. VI. 395.

1792. *Pétzely József.* Homerusról (életrajzi értekezés) a szerző által forditott. Voltaire Henriás-ában Győr. 1792; 223—234. l.

1793. *Molnár János.* Homerusban, az ó sz. irásból vett szózatoknak egynehány példáji. L. Készület az ó sz. irásnak a pogány görögöknél való keletéről. Pest. 1793. 33—83. l.

1795. *Sándor.* Görög Ilonáról. »Sokféle« 1795. VI. dar. 56. l.

1817. Homérnak némely festései rézre metszett képekben előadatva. Haszn. Mul. 1817; II. f. é. 30. sz. 236. l.

1820. *T. S.* Gondolatok a régi és ujabb nemzeteknek némely nevezetesebb vitézi költeményeiről. Az Iliasz. Tud. Gyüjt. 1820. VII. k. 3. l.

1821. *Kölcsey Fer.* Iliaszi pör. Mind. mun. kiadta Toldy Fer. 1859. III. k. 187—206. l.

1824. Homeros élete. (Herodotusból) Tud. Gyüjtemény. 1824. III. köt. 64.

1829. *Dankovszky G.* Homeros slavicis linguis cognata lingua scripsit. Bécs.

1841. *E.* Homér sirja. Athenaeum 1841. II. f. é. 205.

1846. *Péczely József.* Párvonal Homér és Virgil között. Kiad. a Kisf. Társ. évk. 1846. VI. köt. 233.

1853. *Csengery Antal.* Homér. Divatcsarnok 1853. 71. sz.

1853. *Hunfalvy Pál.* I. Homerosz a régi korban Aristotelesig. L. Szabó István Homer Iliászát 1853. II. l. II. Homerosz az alexandriai és következő korokban a mult századokig u. o. XVIII. III. Homerosz az ujabb korban u. o. XL. l.

1854. *Szepesi Imre.* Tárgyalat a hőskölteményi szójásról. Uj m. M. 1854.

1856. *Jancsó Lajos.* Homérosz mint nevelési tényező. Uj m. Muz. 1856. I. k. 27. l.

1856. *Sebők F. A.* Tanulságok Homeroszból. Tan. Lap. 1856; 130. 138. 149.

1857. *Kostič Jozep.* Kratka rozmatranja o Homeru. (Rövid elmélkedés Homer fölött). Az eszéki főgymn. progr.

1857/8. *Frankl István.* Akhilles jellemének széptani vázolata az Iliásból. A szabadkai algymn. progr. Ism. Gauzer. Tan. Lap. 1859. II. 326.

1858. Homer. Ifjusági Plutarch. Eger.

1858. *Dr. Hauler János.* De fato, quale apud Homerum perhibetur. A budai cs. kir. főgymn. progr.

1858. *Madiera.* Vergleichende Charakteristik des Achilles aus der Iliade und des Siegfried aus den Nibelungen. A beszterczebányai cs. kir. gymn. progr.

1858. *Wratschko Fer.* Ein Beitrag zur homerischen metrik. A varasdi főgymn. progr.

1858. Akhilles jellemzése. Magy. Sajtó 123. sz.

1859. *Szabó Károly.* Tanulmány Homer Költeményei fölött. Kecsk. Prot. Közl. 1859. IV.

1861. *P. Thewrewk E.* Hom. Odys. I.; 64. v. magyarázat. Tan. Lap. 1861; I. 198.

1862. *Áldor Imre.* Homér. Divatcsarnok 1862. 56. l.

1862|3. *Balugyánszky József.* Homér s a homéri költemények. A lőcsei kath. főgymn. 1862/3. értesítvénye.

1865. *Szász Gerő.* Az Iliászrúl. (Közlem. Cammann, Müller Ottfr. Bernhardy s mások után). Magyarország s a Nagyv. 1. 2. 3. 4. sz.

1865/6. *Balugyánszky József.* De administratione iustitiae divinae in Homeri carminibus. A lőcsei kir. főgymn. 1865|6. értes.

1866. *Kun Pál.* Homér magyar forditói. Polit. Hetil. 1866. 25. szám.

1866. *Dr. Télfy János.* Az Ilias szerzője. Ilias forditása. II. kiadásához. Pest 1866. irt bevezetésében.

1868|9. *Brately Vazul.* Homerove pěsme, nyihovo merilo in nyihov jezik (Homer költeményei, versmértéke és nyelve.) A zágrábi gymn. progr.

1869. *Lipp Vilmos.* Homér és a költői inventio. Tanulmány. Szabad Egyház. 1869; 8. 9. sz.

1871. *Dr. Hóman Ottó.* A homéri kérdés jelenlegi állása. Phil. Közl. 1871. 251. 364. 431.

1871. *Erödy Harrach Béla.* Az Odyssea I. és II. énekének szerkezete. Phil. Közl. 1871. 209. l.

1872. *Dr. Hóman Ottó.* Homer a magyar irodalomban. Phil. Közl. 1872. 11. l. Bir. Szamosi János. Tan. E. Közl. 1872. 385. l.

1872. *Malmosi Károly.* Achilles paizsának leirása az Iliasban. Phil. Közl. 1872.; 46, 95. l.

1872|3. *Türk M.* Zur Vergleichung der »Iliade« und des »Niebelungen liedes.« A brassói ev. hitv. gymn. prog.

c) A Homerosra vonatkozó külföldi munkáknak ismertetése.

1856. De nomine Homeri commentatio academica. Scripsit Georg. Curtius. Kiliae 1855. Magy. Nyelvész. 1856. 173. lap.

1856. Die Realien in der Iliade und Odyssee von J. B. Friedreich. Erlangen. 1856. Magy. Nyelvészet. 1856. 175. lap.

1856. Homeros u. die Homerische Sage von Chios. Von Dr. Emm. Hoffmann. Wien 1856. Ism. M. Nyelvész. 1856. I. 411.

1857. Homeros Udyssee von K. Fried. Ameis. Leipzig. 1856. Ism. Lichner Pál. Magyar Nyelvész. 1857; 226. l.

1858. *Gladstone* : Studies on Homer aud the Homeric tge 3. köt. Ism. Br. Budap. Szemle 1858; III. 240.

1858. *Ed. Ott.* Sprachgeschichichtliches aus Homer. A trieszti cs. k. főgymn. 1856/7. geogr. —*e*—*r*. Magy. Nyelvészet 1858; 401.

1859. Homerisches Glossarium v. Ludv. Döderlein. 1850/1. Ism. Imre Sandor M. Nyelvész. 1859; 237.

1873. Können ung sollen unsere Frauen den Homer Lesen? Ein mündlicher Vortrag von S. p. n. Jena. Ism. Cs. J. Főv. Lap. 1873; 125. 126. sz.

1874. Die homerischen Fragen von Dr. Heinrich Düntzer Leipzig 1874. (a homéri vitás kérdések) Ism. Athenaeum 1874; 18. sz. 1140. l.

d) A Homérféle kiadások.

1707. *Bergler István.* Homeri Ilias. Amstelodami.

1762. *Bergler István.* L. A Forditásokat.

1862. *Ponori Thewrewk Emil.* Homer Ilias I. k. magyará-

zatokkal. Pest. Bir. Dávid István. Krit. Lapok. 1862. I. 168. l. és Dr. Budenz József. Nelvtudom. Közlemények 1862; 145. l-

1865. *P. Thewrewk Emil.* Homer Ilias VI. k. magyarázatokkal. Pest.

1872. *Veress Ignácz.* Homér Odysseája 1—3. ének. Pest.

33. *Ibykos.*

1804. *Fabchich József.* Győr. L. Alkaios.

34. *Isokrates.*

a) Fordítások.

1783. *Molnár János.* Isocrates Demonicoshoz. Egynehány részlet. M. Könyvh. 1783. III. 615.

1822. *Schedel Ferencz.* (Isocrates erkölcsi iutései) (paraenesise) Isocrates Paraenesis ad Demonicum, e graeco per Rudolphum Agricolam adjecta translatione Hungarica. Curavit. Pestini. Bir. Máry Pál. Tud. Gyüjt 1823. VII. köt. 107. l.

1846. *Szabó István.* Isocrates négy beszéde : 1. Intelme Demonicoshoz, 2. beszéde Nicocleshez, 3. Nicocles vagy tanácsadó, 4. beszéde az Areopagitákhoz. Pest. Kiad. M. Akad. és Kisf. Társ.

b) Értekezés.

1835. Isocrates és Pericles mint szónokok. Rajzolatok 1835 II. f. é. 22. sz.

c) Isocratesféle kiadás.

1684. *Sylvanus György.* Isocratis orationes ad Nicoclem et Demonicum és Epistolae, quae extant. Londini.

1744. L. Kebes alatt.

35. *Kebes.*

a) Forditások.

Horváth István. Cebetis Tabula. Kéziratban.

1821. *Liptay Sámuel.* A Thebei Khebesz erkölcsi Rajzolványa. Szabadon ford. Buda.

1825. *fj. Kis János.* Thébai Cébes Képe. Pest.

1861. *Toldy István.* ΚΕΒΗΤΟΣ ΠΙΝΑΞ. Az élet képe. Eredeti görögben és forditva. Pest.

b) Kiadás.

1744. Cebetis Thebani Tabula. Ex interpretatione Wolfii. Isocratis Paraenesis ex interpretatione Guilielmi Battie. Pythagorae aurea carmina. Graece et latine. Debreczen.

26. *Longinos.* (Dionisius Cassius Longinus).

1841/2. *Kis János.* Longin könyve a fenségesről. Magyarázatokkal és toldalékkal. A Kisf. Társ. évk. 1841|2. III. köt. 230. l.

37. *Lukianos.*

a) Fordítássk.

1684. *Sylvanus György.* Luciani dialogi selecti. Londini.

1826. *A. G.* Charon. Fel. M. Miner. 1826; 827. l.

1851/2. *Székács József.* Lukián és saturnali levelei. Uj M. Muz. 1851/2; 664. l.

b) Kiadás.

1563. *Sambucus János.* Luciani opera; quae quidem exstant omnia, gr. et lat. una cum Gilberti cognati et J. Sambuci annotationibus utilissimis 4 köt. Basileae és u. o. 1602; 1619.

c) Értekezések.

Sambucus János. In Luciani dialogos tetrasticha Mythologica.

1862/3. *Schwarz A.* Ueber Lukians Nigrinus. A zengi cs. kir. államfőg. progr.

L y s i a s.

1871. *Z. A.* Az atheni politikai ékesszólás és Lysias az athéni ügyvéd (Georg Perrot tanulmánya) a »Revue des deux Mondes« aug. 15. kiadásából. Pesti Napló 1871. 197. 198, 1?9. sz.

38. *Menander.*

1783. *Molnár János.* Menandernek jambus versbe szedett válogatott mondásai. M. könyh. 1783. III. 598.

38. *Menekrates.*

1832. Menekrates. »Sokféle« kiad. Márton József. 1832; XLIX; 398. l.

40. *Moschos.*

F o r d i t á s o k.

1787. *Révai Mikl.* Moskusz III. alagyája. Bion halottas verse. Elegyes versei. Pozsony 1787; 181—192. l.

1811. *Vályi Nagy Ferencz.* Bion és Moschus idyllumai. Sárospatak.

1827. *Matskássi Ferencz.* Moschus keserve Bionnak halálán. III. idylluma. Szép literatura 1827; 33.

41. *Musaeos.*

1859. *Pécsi István.* Hero és Leander szerelmeik. Musaeos költeménye. Uj M. Muz. 1859; I. 39. l.

Pécsi János. Museos erotopoegniona. Kéziratban. L. erről Uj M. Muz. 1858. 301.

42. *Nonnos.*

1579. *Sambucus János.* Nonni Dionysiaca. Antverpiae.

5*

43. *Parmenides.*

1853. *Edvi Illés Pál.* Világ mindenség. Parmenides görög eleáta bölcsésznek περὶ φύσεως oktató költészetéből. A szerző »Elszórt költészetei« 1853. 186. l.

44. *Parthenius Nicaeensis.*.

1577. *Szatmári Fábri Istv.* Historia ex Parthenii Nicensis de amore impudico. Kolozsvár.

45. *Phokylides.* L. Theognis alatt.

46. *Pindaros.*

a) Fordítások.

1779. *Pupikoffer A.* Pindari Olympia cum explanatione in usum iuventutis. Buda. Ism. Molnár János. Magy. Könyvh. 1783; III. 369.

1804. *Fabchich József.* Pindarus. Győr. L. Alkaios.

1826. *Kazinczy Ferencz.* Olympiai VI. ének. Hébe. 1826. 128 l. Bir. Kölcsey Ferencz. Mind. Munk. III. köt. és Fenyéry. Bajza Krit. Lap. 1831, I. füz. 128 l.

1841. *Halimbai.* Pindarus a lanthoz. Koszorú 1840, 110 l.

Pécsi János. Pindar 14 olympiai ódája. Kéziratban. L. erről Uj M. Muz. 1858, I. k. 301.

b) Értekezések.

1818. *Tóth László.* A költőnek remek példáiról különösen Pindarról s Pindarnak versmértékéről. Tud. Gy. 1818. VI. k. 54.

1871. *Ring Mihály.* Adalékok Pindar tropikájához. Orsz. T. egyl. Közl. 1871, 289.

1871. *Dr. Hóman Ottó.* Pindar életrajza. Phil. Közl. 1871. 31. 95.

1871. *Dr. Hóman Ottó.* Pindarica. Phil. Közl. 1871, 319.

1872/3. *Vaszary Dózsa.* Pindarus. A győri. szt. benedr. fő-gymn. 1872|3 ért.

47. *Pittakos.*

1827. *Szent-Györgyi Gellért.* Pittacus élete leirása. Tud. Gyüjt. 1827. V. köt. 11. l.

48. *Platon.*

a) Forditások.

1558. *Sambucus János.* Dialogi duo Platonis: Alcibiades secundus et Axiochus. Viennae.

1792. *Simonyi Pál.* Szokrates tanítványának beszélgetése arról, ha valjon lehet-e az erkölcsöt tanitás által közleni mással. Pesti magy. Társ. kiadásai. 1792, 64.

1825. *N. Kriton.* F. M. Min. 1825, 33—41 l.

Buczy E. Politika X könyv. Euthyphro, Criton Phaedon, Theages; A szerelmesek. Kéziratban.

1830. *Petz Lipót.* Jon. Fel. M. Min. 1830. III. 17. l.

1845. *Csaplár Benedek.* Platon munkái: Euthyphron. Sokrates védbeszéde. Kriton. Phaidon, hosszabb bevezetéssel. Theages, A vágytársak. Kolosvár.

1846. *Székács József.* Jon. A Kisf. Társ. évl. 1846; VI. köt. 88.

1851—2 *Hunfalvy Pál.* Plátoni vendégség. Uj M. Muz. 1851—2, I. k. 323 és külön »Tanulmányok« czimü kiadásában 1873.

1853—4 *Hunfalvy Pál.* Eüthüfrón. Kritón. Faidón. Pest. Röv. ism. magától a szerzőtől. Uj M. Muz. 1853, I. k. 112 l. Pesti Napló 1853. 925 és u. o. 1854. 247—1390. sz.

1856. *Dr Télfy Iván.* Apologia és Criton. Pest. Ism. Bartl A. Tan. Lapok 1858 II.; 436, 447, 459, 483, 495 l. II. kiad. 1857.

1863. *P. Thewrewk Em.* Plato epigrammái. Kalauz 1863; 72. lap.

1864. *Hunfalvy Pál.* Eüthüfron, Szokrates védelme, Kriton, Faidon, Alkibiades, Lakhes, Protágorász, Menon, Gorgiász, Pest.

b) Értekezések és ismertetések.

1770. *Bél András Károly.* Mors Socratis. Progr. megjel. Lipcsében Langenheimnál.

1783. *Molnár János.* Rövid ismertetés Platon Dialogusainak. M. Könvyh. 1783. III. 629. 634.

1793. Fédon vagy a lélek Halhatatlanságáról, haróm beszélgetésekbe irta Mendelsohn Német nyelven. Magyarra ford. egy hazafi által. Pest.

1825. *Sz. J.* Socrates Geniusáról. Tud. Gyüjt. 1825; VII. k. 39. lap.

1836. Socrates és Xantippe. Rajzolatok. 1835 I. f. é. 51. sz.

1838. *Z.* Szokrates végsorsa. Rajzolatok 1838 I. f. é. 12. sz.

1850—1. *Hunfalvy Pál.* Platon köztársaság. Új. M. Muz 1850—1, I. 177, 268 és »Tanulmányok« 1873.

1852. *R. J.* Socrates halála. Családi L. 1852, II. f. é. 505.

1859. *Maresch Antal.* Einleitung zu Platons Eutuphron. A pozsonyi cs. k. főgym. progr. és Emendations-Versuch zu Platons Eutyphron u. o. 1860.

1862. *Scherff Armin.* Platons Jon (Inhalt und Tendenz des Dialogs). A felső lövői gymn. progr.

1862. *Fabián Mihály.* Szokrates jelleme és életrajza. Sárospataki füz. 1862, I. 51.

1862/3 *Szepesi Imre.* Szókrates életrajza. A pesti kegy. r. nagy gym. 1862/3 tudós.

1863. *S.* Lamartine Socratese. Budapesti Szemle 1863 XVIII; 336. l.

1866. *Walser Jakab.* Platons Eutyphron oder die Erörte-

rung über die Frömmigkeit. A nagyszebeni kath. főgym. progr.

1868/9. *Németh Antal.* Sokrates. A pozsonyi kir. főgym. progr.

1869. *Nagy Márton.* Plato mint bölcsész és nevelész. Kivonatban Akad. Értes. 1869. III. 133. Terjedelmesen Bud. Szemle 1869. XIV. 359.

1870. *Irmei Fer.* Plátó és Aristoteles a nemzetgazdászatban. Reform. 1870 ; 349. sz.

1870. *Dr. Krausz Salamon.* Plato és Aristoteles psychologiája birálatilag előadva és összehasonlitva. Pest.

1870/1. *Paāl Gyula.* Sokrates önvédelméről a törvényszék előtt. A marosvásárh. kath. nagy. Gymn. ért.

1871. *Mátrai E.* Protagoras a politikai erény tanithatóságáról. Mutatv. »Philosophiai Chrestomathia-«jából. Hon. 1871 ; 41. 44. sz. esti kiadás.

1871. *Fischer Lajos.* Vajjon igazságosan iteltetett-e el Socrates? Bölcs. tört. kép. Szabad Egyház. 1871 ; 214—216 sz.

1871. *Fischer Lajos.* Párhuzam Socrates és Plato tanai közt. Bölcs. történeti kép. Szabad Egyház. 1871 ; 224—226 sz.

1871. *Dr. Bászel Aurel.* Platon Phaedonjának tartalma, gondolatmenete és czélja. A pesti ág. h. gym. progr.

c) Jegyzetes kiadás.

1867. *V. Horváth Zsigmond.* Plato Socrates védelme és Critója. magy. jegyzetek. Pest. Bir. Veress Ignácz. Tanügyi füzetek. 1867 ; 62 l.

d) Külföldi munkák ismertetése.

1791. A Plátó köztársaságáról, mely franczia nyelven bocsáttatott ki Párisban. 1762. Mindenes Gyüjtem. 1791. V 186.

1873. Platons Leben. Von Karl Steinhardt. Leipzig 1873. Ism. Osvald Miklós. Reform. 1873 ; 126, 127 sz.

49. Plutarchos.

1570. *Bogáti Miklós.* Szép Historia a tökéletes asszonyi állatokról, melyet Plutarchusból magyarra fordított. Koloszvár.

1591. *Bogáti Miklós.* Aspasia. L. Plutarch. Perikles. Koloszvár.

1684. *Sylvanus György.* Plutarchi liber de educatione liberorum. Londini.

1730. Plutarchi Charon. Icon amici et adulatoris. Tyrnaviae.

1783. Apophtegmata. *Molnár János.* Magy. Könyvh. 1783. III. 591.

1785. *Lethenyei János.* Apophtegmata, az az: ékes és éles rövid mondatok, melyeket hajdan bölcs Plutarkus görög nyelven összeszedett. Pécs.

1795. *Hatvani Pál.* Plutarchus. A gyermekek neveléséről. Buda.

1807. *Tanárky János.* Plutarchusból némely Görög és Római nagy emberek élete. Pozsony.

1821. *T. K.* Appius Claudius. Plutarch után Szép. literatura 1821, 43 l.

1839. Házassági szabályok Plutarchból. Sopr. Estv. 1839; I. 209.

1847. *Székács József.* Párhuzamos életrajzok. Pest. Kiad. a m. Akad. és Kisf. Társ. Bir. Dr. Bloch Mór. Kisf. Társ. Szépirod. Szeml. 1847. Oct. 24. 257. l.

1854. *Dr. Télfy Iván.* Plut. a nevelésről Csal. L. 1854 II. f. é. 448.

1855. *Dr. Télfy Iván.* Plutarch házassági parancsolatai. Csal. L. 1855. I. f. é. 193.

1855. *Dr. Télfy Iván.* Plutarch a költészeti olvasmányról. Csal. L. 1855. I. f. é. 385. l.

1855. *Dr. Télfy Iván.* Aretaphila. Plutarchnak a nők erényeiről irt munkájából. Divatcsarnok 1855. 941. l.

b) Értekezés.

1791. Plutarchusról (Vie de Plutarque, par Dryden után). Mind. Gy. 1791. V. 279.

1865. *Szent Katolna.* Plutarchus mint utibiztos és még valami. Hon 1865, 111. sz.

1865. *Dr Télfy Iván.* Plutarchus még sem utibiztos. Hon 1865; 134. sz.

50. Pythagoras.

a) Forditás.

1846. *Kis János.* Pythagorasz arany mondatai. Kisf. Társ. Evl. 1846; VI. 349.

b) Érzekezés.

1862. *Báttaszéki.* Pythagoraei nők. Nefelejts 1862; 28, 29 sz. (irányczikk).

1864. *Hadad.* Pythagoras. Pesti Napló 1864. 230 sz.

c) Kiadások:

1545. *Wagner Bálint.* l. Theognis alatt.

1744. l. Kebes alatt.

51. Sappho.

1787. *Révai Mikl.* Szerelem hathatósága. Száfó éneke. Elegyes Versei. Pozsony. 1787; 122. l. A rózsa. Száfó éneké darabja. u. o. 123. l.

1804. Fabchich József. Györ. L. Alkaios.

1815. *Báró Naláczy István.* Szafó éneke. Erd. Muz. 1815; III. füz. 173 l.

1818. Unghvár Ném. Tóth László. Sappho éneke Küpriszhez. Hasz. Mul. 1818; II. f. é. 4. sz. 25. l.

1827. *Kölcsey Ferencz.* Szappho dala. Magy. Muzeum. Élet és Literatura 1827, 92 l. Büszke székedben stb. Sappho után. Ism. Kölcsey mind. mun. kiadta Toldy Fer. 1859; II. k. 32. l.

1830. *Csemiczei Cseminczky Sándor.* Sappho Phaonhoz. Felső M. Min. 1830. I, 156.

1832. *Kölcsey Fer.* Ódák Sappho után I. II., Társalkodó 1832; 12. sz.

Simonides.

1804. *Fabchich József.* L. Alkaios.

52. *Solon.*

b) Forditások.

1825. *Gr. Dessewffy József.* Solon. Brunkhiusz analektái nyomán. Fel. M. Min. 1825; 112. 113.

1827. *Matskássi Ferencz.* Solonnak imádsága a Múzsákhoz. Szép literatura 1827; 84. l.

1851—2. *Lonkay Antal.* Τὰ περὶ τῆς πολιτείας. L Delectus poëtarum elegiacorum. Schneidewin Gottingae 1838. Uj M. Muz. 1851—2; 493 l.

b) Életleirás.

1825. *Szent-Györgyi Gellért.* Szólon életirása. Tud. Gy. 1825. II. k. 67.

53. *Sophokles.*

Forditások.

1580. *Bornemisza Péter.* Klytemnestra tragoediája. Koloszvár 1580 és 1600.

1783. *Molnár János.* Egyes velős mondatok. Prózáb. M. Könyvház. 1783. III. 623. l.

1840. *Guzmics Izidor.* Oedidus. Buda. Kiad. M. Tud. Társ. Bir. Hunfalvy Pál. Athenaeum 1841. I. f. é. 161, 180, 196, 212 l.

1847. *Szücs Dániel.* Mutatvány Antigone-ből. Kisf. Társ. Szépirod. Szeml. 1847 Jul. Dec. f. 177 l.

1847. *Szücs Dániel.* Antigone. Elektra. Budapest. Kiad. a Kisf. Társ. uj kiad. 1867. Bir. Szabó Károly. Kisf. Társ. Szépirod. Szem. 1847. dec. 19. 386, 400 l.

1856/7. *Szabó Károly.* Oidipusz király. A nagykőrösi h. főgymn. 1856/7. Ism. Horváth Zsigmond. M. Nyelvészet 1858; 452. l. és Télfy Iván a »Magy. Póstá-« ban 1857. Külön kiadás Kecskemét 1857.

1858. *Finkei József.* Szofoklesz szinművei. I. Ajasz; II. Filoktetesz. Sárospatak.

1859. *Finkei József.* Szofoklesz Elektrája. A sárospataki helv. főiskola Tudósítv. Ism. Horváth Zsig. M. Nyelvész. 1860; V. 432. l.

1861. *Mejsnar Ignácz.* Význam a rozsah choru, prevod rozprava, metricka a vyklad Sloky v Sofokleově Philoktetu v. 391—401 (A kar tartalma és terjedelme; a Philoktetes 391—401 verseinek forditása és metricai taglalása). A beszterczebányai gymn. progr.

1863. *Dr. Schneider Im.* Im. Uebersetzung der Chorlieder des Sophokleischen Trauerspieles Antigone. A beszterczei gymn. pr.

Fabchich. Sophoklesnek 7 szomorú játéki. Kéziratban

b) Értekezések.

1843/5 *Gondol D.* Sophocles színművei cselekvény tekintetében. Kisf. Társ. évl. 1843/5 IV. köt. 308. Ism. Kisf Társ. Szépir. Szeml. 1847. Jul. Dec. f. 87. l.

1857. *Bartl Antal.* Sophocles »Electrája« az unghvári főgym. 1857 és 1858 progr. Ism. Gauzer Tan. Lap. 1859; I. 232. l.

1860. *Gothhard Ferd.* Textesrecension des Kommos in Sophocles Philoctet 1081—1169 mit eingehender Erörterung des Gedankenzusammhanges. Az iglói gym progr.

1864. *Kostič Josep.* Sofokle je razno oznăcio Kreontau dramah »*Οἰδίπους τύραννος, Οἰδίπους Κολωνῷ, Ἀντι-*

γόνη« (Sophocles különbözőleg jellemzi Kreont az említett drámákban.) Az eszéki főgym. progr.

1866. *Maixner Franjo.* O Sofoklovich značavjih v Antigoni (ant. féle jegyzetekről) a zágrábi gymn. progr.

1867. *Schmidt Károly* De locis aliquot Electrae Sophocleae. A cs. kir. pozsonyi főgym. 1867 progr.

1869. *Mészáros Nándor.* Oedipi filios impietate, filios pietate fuisse insignes docet Sophocles. Orsz. Tan. egyl. Közl. 1869, 133 l.

1871. *Malmosi Károly.* Sophokles három thebaei tragoediájáról. Phil. Közl. 1871, 67 l.

1871/2 *Lipp Vilmos.* Electra és Hamlet. A szombathelyi kath. főgym. 1871/2 értesít. és Figyelő 1872, 452, 464.

1871/2 *Pottokár Péter.* A családi életből Sophoklesnél. A soproni kath. főgym. 1871/2 értes.

1872. *Malmosi Károly.* Oedipus király αὐθαδιά-ja (Dr. Berch után) Phil. Közl. 1872, 308.

b) Külföldi mű ismertetése.

1858. Der Reim bei den Griechen mit besonderer Berücksichtigung des Sophokles. Von Dr. Friedrich Dörr, Leipzig. Ism. T. J. Bud. Szemle 1858. II. 422.

c) Tartalmi ismertetés.

1793. *Molnár János.* Sophokles Philoktese. Tartalmi elbeszélés. Magyar Könyvh. Ulisszes alatt. 1793. V. rész. 279 l.

1856. *Dr. Télfy Iván.* Sophocles. Tartalmilag elmondva: 1) Ajax. Csal. L. 1856. I. f. é. 557. Oedipus király. u. o. 1857. I. f. é. 29. Oedipus Kolonban. u. o. I. f. é. 45. Antigone u. o 172. Elektra. u. o. II. f. é. 11. Trachiniai nők u. o. 39 l.

54. Stesichoros.

a) Forditás.

1804. *Fabchich József.* Györ. L. Alkaios.

b) Értekezés.

1872. *Dr. Hóman Ottó.* Stesichorus. Phil. Közl. 1872.234. l.

55. Stobaios.

1575. *Sambucus János.* Stobaei Eclogarum libri duo . . una et G. Gemisti Plethonis de rebus peloponn. orationes duae, acc. et alter eiusdem Plethonis libellus gr. de virtutibus. Antverpiae.

56. Lampsakusi Straton.

1861. *Schwarz Gyula.* Lampsacusi Stratonról. I. r. Pest.

57. Terpander.

Értekezés.

1872. *Dr. Hóman Ottó.* Terpander. Phil. Közl. 1872. 118.

58. Thales.

1822. *Szentgyörgyi Gellért.* Thales életének rövid leirása. Tud. Gyüjt.; IX. k. 89. l.

59. Theognis.

a) Forditások.

1840. *P. J.* *Μοῦσαι καὶ χάριτες κοῦραι Διός.* Athenaeum. 1840. I. f. é. 433.
1865. *P. Thewrewk Árpád.* Theognis velős mondatai. Kalauz. 1865. I. 56.

d) Kiadás.

1545. *Wagner Bálint.* Theognidos Megareos *Γνῶμαι ἐλεγίακαι*; acced. Phokilidis *ποῖμα νουθετικόν* et *χρυσᾶ ἔπη Πυθαγόρου.* Brassó.

60. Theokritos.

a) Forditások.

1824. *Guzmics Izidor.* Theokritos maradványai. Győr.
1827. *Matskássi Ferencz.* Theocritus VIII. idylliuma. Szép literatura. 1827; 67 l.

b) K i a d á s.

1684. *Sylvanus György.* Theoriti idyllia selecta cum scholiis. Londini.

61. Theophrastos.

1851–2. *Hunfalvy János.* Theophrastos és jellemrajzai. Uj M. Muzeum. 1851—2, I. köt. 738. 1853. I. k. 97.

62 Thukydides.

Sambucus János. Thucydidis conciones.

1850–1 *Szabó Károly.* Thukidides I. k. 66—88. fej. Uj M. Muz. 1850—1, I. k. 204. u. o. Thukidides négy könyve kéziratban.

b) É r t e k e z é s e k.

1842 *Hunfalvy Pál.* Thukididesz jellemzése. Athenaeum. 1842 I. f. é. 593, 609, 625, 644. Külön kiádás: »Tanulmányok« 1873. Pest.

1858. *Agricola.* Lehet-e Thukididesz gymnasiumi olvasmány? M. Nyelvészet 1858; 256. l.

63. Tyrtaios

1817. *Unghvári Tóth László.* Athénai Tyrtaeusnak a Messeniak ellen hadakozó Lacedaemon Poeta-vezérének hadra serkentő versei például az Elegiára. Görögből. Haszn. Mul. 1817; 52. sz. 412 l.

1865. *X—y.* A hadi vitézségről. Kalauz 1865. I. 99. l.

64. Xenophon.

a) F o r d i t á s o k.

Sambucus János. Cyripaedia Xenophontis ad usum scholarum. Basileae apud Oporinum.

1783. *Molnár János.* Töredékek Xenophonból. M. Könyvh. 1783, III. 617.

1784. *Szilágyi Márton.* Cziropedia, azaz: Tzirusnak Historiája. Nagy-Károly.

1817. Socrates emlékezetes dolgáiról. IV. k. II. rész. Haszn. Mul. 1817 : 6. 41.

1825. *Gr. Dessewffy József.* Theodota (Xen. Memorabilium. III. k. 11. f.) F. M. Min. 1825. 460.

1827. *Sup. Kis János.* Xen. nevezetességei. F. M. Min. 1827.

1831. *Sup Kis János.* Sokrates nevezetességei. Kassa 1831. Ism. Vass László Tud. Gy. 1835. IV. 108 l. és észrevételek. Kis antikritikája u. o. X. 222. l. és Hasznos Mulatt. 1831 ; II. 313.

1836. *Sup. Kis János.* Symposion. F. M. Min. 1836 III 1420 l.

1851—1854 *Dr. Télfy Iván.* Xenophon munkája a háztartásról. Gazdasági Lap. 1851 38—52 sz. és 1853 ; 18—20 sz. Xenophon a lovászatról u. o. 1854 ; 10 sz. Xenophon a vadászatról u. o. 30 sz.

1856. *Dr Télfy Iván.* Anabasis. Pest. Bir. Szepesi Imre »Jelen viszonyaink«-ban 348. l. köv. ism. Csal. L. 1857. I. 181.

1863. *Dr. Télfy Iván.* Kyropaedia. Pest.

b) Értekezés.

1592. *Chierenyei Mih.* Historia Cyrus-Cambizes- Darius-ról, röviden Xenophon- és Herodotból. Kolozsvár.

1858. Szokatlan uj természeti tünemény s Xenophonnak eddigelő meg nem fejtött helye. A »Magazin für die Lit. des Ausl.« 109. sz. 1858. s. M. Nyelvész 1858 ; 84. lap.

1862. *Jakabfalvay Gyula.* Xenophon mint államgazdász. Pest.

c) Jegyzetes kiadások.

1867. *V. Horváth Zsigmond.* Xonophon Cyrapaediája, Anabasisa és Socrates nevezetességei. Schenkl után magyar jegyzetekkel. Pest.

1867. *Kiss Lajos.* Xenophon. Olvasmányok Xenophon Anabasisából. Schenkl után jegyzetekkel. Pest.

d) Szótár.

1862. *Holub Mátyás.* Szótár Xenophon Anabasisához. Krüger K. V. után. Buda.

65. *Görög anthologia.*

a) Forditások a görög anthologiából.

1750. Heptalogus, azaz : Görögországi hét bölcsnek jó erkölcsre oktató rövid mondási Szeben? Buda L. Cato alatt.

1771. *Kunich Raymund.* Raymundi Kunichii e J. J Anthologia, sive Epigrammata Anthologiae Graecorum selecta. Latinis versibus reddita, et animadversionibus illustrata. Romae. 1784. Venetiis.

1814. *Kazinczy Ferencz.* »Thucididesz« (Antinousz) Erd. Muz 1814. 1 füz. 70. »Lyánkámhoz« (Meleagros). U. o. 69. l.

1817. *Deáki Zsigmond.* Aster. Erd. Muz. VIII. füz. 42. l.

1821. *Gr Dessewffy József.* A meghült szeretet. Platon u. (L. Bergk. Poet. lyr. 2. kiad. 493. l.) Hébe 1821. 304. l. és Meleagrosból egy epigr.

1821. *Kazinczy Fer.* Simonides (Bergk) 93. epigr. Hébe 1821. 318. l.

Kölcsey Ferencz. Demokritos sirján. Kölcsey összes munkái. Kiadta Toldy Fer. 1859. I. k. 146. l.

1825. *Gr. Dessewffy József.* Mimnermus. Brunkhius analektái nyomán. F. M. Miner. 1825. 112—113. l.

1829. *Tihamér.* Epigrammák a görög anthologiából. Jutalom. Imádság. — Chloe. — Zeus és Eris. — Ház és haza. — A nevetlenek. — A haldokló leány. Koszorú. 1829; 186. l.

1829. *L. és Móricz Bálint.* Epigrammák a görög anthologiából. Berenike képe. — Diodor alvó Satyrjára. — Myron tehenére. — Ugyanarra. — A szökdelő Bacha szobrára. — Nagy Lysipposz képében. — Ajax sirjára. — Nagy Sándor. — Hippokratesz. — Klytem-

nesztra Oreszthez. — Herodotra. — Az elváltak. — A tyúk. — Koszorú. 1829. 191. l.

1830. *Szabó István.* Epigrammák a görög anthologiából. Koszorú. 1830. 112. 126. 140. 158. 188. l.

1831. *Szabó József.* Görög virágok az anthològiából szedegette. Kassa. 1831. és 1834.

1832. A megivott Amor (Julius Aegyptius) »Sokféle« kiad. Molnár József. 1832; 49. sz. 399. l.

1833. Leonidas sirverse. *Kazinczy Ferencz. Ungvárnémeti Tóth László. Péczely* 3-szor és *F. Lajostól.* Hasznos Mulats. 1833. I. 159.

1833/57. *Székács József.* Az anthologia czime, melyből Székács József forditott: Anthologia graeca ad Palatini Codicis fidem edita. Lipsiae. Tauchnitz. 1829. és »Delectus Epigrammatum Graecorum, quem novo ordine concinnavit et commentariis in usum scholarum instruxit Frid. Jacobs. Gotha és Erfurt. Hennings. 1826 Epigrammák a görög Anthologiából. Aurora 1833; 301. Menippe. — U. o. 1835; 246. Tynnichos. — A fösvény. U. o. 1837; 49. 182. l. — Pallas és Venus. — Lysimach arcza. — Athenaeum 1838. I. f. é. 135. — Nemesis u. o. 381. — Óhajtás. — Heracles. — Zeushoz. — Amor, Remény és Nemesis. — U. o. 391—392 l. — Hellen virágok: Hephaestos. — Embergyűlölő. — Kypris s a Muzsák. — Timon. — Hermon. Athenaeum 1839. I. f. é. 774. Terine u. o. 808. — A szerelmes költő (Meleager), Nemzeti Almanach 1841. 179. Müiszka (Meleager). U. o. 183. — Féltékenység (Meleager). U. o. 185. l. A szerelmes (Meleager) u. o. 186. — A kesergő nő (Uj görög népdal) u. o. 413. — Miltiades u. o. 1842; 179. Demetrios és anyja. — A megcsalt szerető. — U. o. 186. — Satyrszobor u. o. 296. — Virágok a görög Anthologiából: Hellen nemesis a perzsáknál. — Serapis és a gyilkos (Palladas). — Euripides emléke. — Plutarch (Agathias). — Diogenes (Leonidas). — Aristomenes (Antip. Sidon) Titus Flaminius (Alkaios). — A mécs mint tanu (Marcus Argen-

tarius). — Szépség (Straton). — A siro Eros (Meleager). — A habozó szerelmes (Meleager.) — Uj M. Muz. 1850/1. I. 120. A spartai atya (Dioskorides). — A koszoru (Ruphinos). — U. o. 284. l. — Kypris arczképe (Antipatros). — Kypris és Pallas (Nikarchos). — Herakles (Geminos). — Anakreon (Julianus). Archilochos (Gaitulikos). — A hű szerető (Philodemos). — Diogenes (Antipatros) — Platon sirja. — A sziv mint jós (Philodemos); Timarion (Meleager). — Elhullott hősök (Simonides). U. o. 390. l. — A festett arcz (Makedonios). — Az ügyvéd (Agathias). — A nő (Palladas). — Az egér és a fösvény (Lukillos). — Rosz bor (Lukillos). — A bölcs orvos (Agathias). — A grammatikus és az orvos. — A festett vén arcz (Lukillos). — Láis (Platon). — Kallirhoe (Agathias). — Az ikret szülő (Apollonidas). — A sisak. (Thessal. Antipater). — Uj M. Muz. 1857. I. k. 169.

1834, *T. L.* Aegyptius után : A megivott Amor. Hasznos Mulats. 1834. I. 189.

1838. *Szabó István.* Epigrammák a görög Anthologiából : Diana ephesosi templomára. — Anacreon sirja. — Medea képére. — Eros gyógyszere. Anyamás. — A rab-tücsök. Athenaeum 1838. II. f. é. 617—618. — Hellen virágok : Palamedes. — Rhodope. — Isten és bűn. — A gyilkos és Szerap. — Has. — U. o. 777—778.

1838. *K.* Nyilazó Ámor. Athenaeum 1838. II. f. 321.

1839. *Szabó István.* Görög virágok az Anthologiából : Zeno, Heracles és Antaeos képe. Athenaeum 1839. II. f. é. 70. Hippolütos és Phaedra dajkája képe u. o. 170. l. A jobb Eros u. o. 201. Előbeszéd. Jól talált kép. — Lada pályafutó szobra u. o. 231. — Görög anthologiai virágok : Sorsvetés. Marcellus. — Elvénhedt pályaló. — U. o. I. f. é. 330. — Sas és ijász. — Kancsóhoz. — Euripides barát u. o. 421. l.

1840. *Riskó Ignácz.* Esdeklés. Athenaeum 1840. II. f. é. 631. l.

1852. *Fojtényi.* A hét görög bölcs (Biasz, Pittakosz, Kleobülosz, Periandrosz, Szolon, Cheilon, Thalesz) mondatai. — Ausoniusz után. Csal. L. 1852. I. f. é. 93.

1853. *Sz. J.* Gúnyversek (Skoptika) a hellen anthologiából : A nő (Palladas). — A rosz bor (Lukillos). — A festett arcz (Makedoniosz). Divatcs. 1853. 1246. l. — A bölcs orvos (Agathias). — Az egér és a fösvény (Lukillos). u. o. 1288. l. — A nyelvmester és az orvos (Lukillos). — A koldus sirja. (Ammianos). — A halál (Ammianos) u. o. 1305. — Gyanus szépségü arcz (Lukillos). — A sebész (Nikarchos). — Az orvos (Lukillos). u. o. 1331. — A fösvény. — Rosz énekes (Nikarchos). — Az étvágyat vesztett istenek (Lukilos) u. o. 1346.

1854. *Lisznay Kálmán.* Aristogiton Cenobiához egy görög rabnőhöz. Szabadon ford. görögből. Csal. L. 1854. I. f. é. 371.

1858. *P. Török J.* Myron tehene. (Demetrios). Nykillára (Lukillos). »Magy. nyelvkincsek« 111. l.

1858. *Pécsi János.* Virágok a görög Anthologiából : Caesar (Philippos). Sándor paizsa (Mnasalkos). Alkon. (Gaitulikos). Homerosz sirja. Orpheus, Sappho (Antipater Sidonios). Sappho (Tullius Laurea). Sophokles (Simmias Thebaios). Anakreon (Antipater Sidonios). Anakreon (Julianos Aigüptios)—Platon (Uratlan). — Archilochos kétszer (Julianos Aigüptios). Themistokles (Tullius Geminos). — Epikurus. Zeno. (Diog. Laertius). Zeno. (Uratlan). — Gorgius. (Uratlan). Hektor (Akeratos Grammatikos). — Ajasz sirja. (Leontios Scholastikos). Leonidasz (Philippos Thessalon). Leonidas. (Antiphilos Byzant). Mostoha anya sirja (Uratlan). Uj M. Muz. 1858. I. k. 301. l.

1862. *Sz. J.* Sirversek a görög Anthologiából. Arany (Szépirod. figy.) 1862. II. f. é. 18. sz.

1863. *Névtelen.* Aster (L. Bergk. Poett. Lyr. 2. k. 493). Kalauz 1863. 1. negy. 72. l.

1864. *Barla Szabó János.* Kalászok a régi görög irodalom-

ból (Demophilos, Isokrates, és Epiktetus) Vasárn. Ujs. 1864. 323.

1867. *Arany János.* Kallimachosz. Összes költ. Pest. 1867. 751. l.

1874. *P. Thewrewk Em.* Meleager 96. epigr. Főv. Lap. 85. szám. Meleager 31. 51. 73. 96. 97. 104. 113. epigr. Athenaeum 1874; 16. sz. 1016. 1017. l.

1874. Görögből. Főv. Lap. 1874. 22. sz. — Almanach.

1874. *Liszka Béla.* Gúnyversek (Görögből). Magyaror. és a Nagy Világ. 1874. 157. l.

b) Az anthologiára vonatkozó értekezés.

1857. *Székács József.* A görög anthologia. Uj M. Muz. 1857. I. 153.

c) Kiadás.

1847. *Károlyi István.* Hellen anthologia. Gedike Fr. rendezménye után sorközötti modorban magyarítá. Pest.

d) Külföldi munka ismertetése.

1858. Anthologie Griechischer Lyriker I. II. Theil. Hannover. 1857/8. Ism. T. J. Budap. Szeml. 1858. II. 423.

II. Görög Mythologia.

a) Művek.

1766. *Kolumbán János.* A régi pogány istenekről való História. Debreczen.

1747. Conspectus Deorum fictorum. »Liber poeticus« in usum scholae Kőrösiensis 3. k.

1778. *Holle Fülöp.* Mythologia. Németből latinra ford. Buda.

1805. *Kiss János.* Görög és római Mythologia. Pozsony.

1808. *Stipcsics Alajos.* Mythologiae Graecae et Romanae adumbratio. Pest. l. Archaeologia alatt.

1832. Ismeret a pogány korból. Aspasia levele Periklesbez. Hasznos Mulats. 1832. II. 209. l.

1841. *Dankovszky Gergely.* Die Götter Griechenlands, die zum Theil bei den alten, zum Theil bei den jetzigen Slaven noch leben, in ihrer eigentlichen und sinnbildlichen Bedeutung dargestellt. Pozsony.

1844. *Császár Ferencz.* Görög római mythologiai szótár. Pest. Bir. Kisf. Társ. Szépirod. Szeml. 1847. jan. jun. f. 373. 394; 409.

1844. *Nagy Péter.* Mythologia nevendék ifiaknak. Lamé Fleury után. Pest.

1864. *L. S.* A görög hitregetan Stolp után. Pest.

1864. *Báttaszéki Lajos.* Hitregetan. Pest.

1870. *Peregriny Elek.* A római és görög mythologia. Pest. II. kiad. Bir. Szamosi János. Tan. egyl. közl. 1872. 568. l.

1871. *Kuttner Sándor.* Világtörténet. A görög és római mythol vázlatával. Pest.

b) A görög Mythologiára vonatkozó értekezések:

1803. *Unger Károly J.* Mythologische Briefe über Amors Schicksale. Wien.

1817. Hires Orakulumok. »A görögöknél« Hasz. Mul. 1817. 1. f. é. 48. sz. 378. l.

1818. Rövid tekintete a régi Mythologiának. Hasz. Mul. 1818. II. 175—187. l.

1827. *Beregszászi Nagy Pál.* Európa Hertzegasszonyról. Tud. Gy. 1827. VIII. k. 70. l.

1837. *Szabó József.* Az oraculumok eredete. Tud. Gy. 1837. XI. k. 67.

1840. A régiek tanitmányai az istenségről és anyagról. Tud. Gyűjt. 1840. VI. 93.

1856. *Sujánszky Eustach.* A hitregéknek (Mythosoknak) az erkölcsiségrei befolyásáról. Az aradi gymn. progr. Ism. Tan. Lap. 1856. 246. l.

1857. *Fülöp Alajos.* Szenttörténelmi s mythologiai párhuzamok. Tan. Lap. 1857; I. 21. sz. II. 4. 6. 9. 10. 15. 20. 22. sz.

1857/8. *Nagy Imre.* Az oraculumokról. Marosvásárhelyi gymn. progr.

1858. *Budenz József.* Tithonosz mythologiai jellemzéséről. Tan. Lap. 1858; II. 469. 481 és 393.

1859. *Szabó István.* Mythologiai levelek. Tan. Lap. 1859; 169, 242, 351. 358, 366. 485 és 1860; 157, 193, 243. l.

1869. *X—y.* A görögök vallása. Tanügyi füz. 1869; 104. l.

1869/70. *Köpesdi Sándor.* Az Olympi istencsalád alakulása. A bajai főgymn. progr.

1871. *Malmosi Károly.* A közép és uj attikai vigjátékirók nézetei a görög néphit isteneiről. Phil. Közl. 1871. 270. l.

1872. *Malmosi Károly.* A görögök vallásának fejlődése. Phil. Közl. 1872. 243. l.

1873. *Bihari Péter.* A klassicus hitregetan jelentősége ifjuságunk képzésében. Figyelő 1873; 37. l.

c) Az ezen szakhoz tartozó külföldi müveknek ismertetései.

1840. »Vorhalle zur griechischen Geschichte und Mythologie« von Uschold. Kiadó Cotta 1838. Ism. a Literaturblatt 11. száma 1838. után D. J. Tudománytár: 1840. (Literatura) 4. köt. 282. l.

1840. »Symbolik und Mythologie der alten Völker besonders der Griechen« von Creuzer. Leipzig. 1836. Ism. D. J. Tudománytár 1840 (Literatura) 4. köt. 285. l. A Literaturblatt 212. sz. 1838. után.

1840. »Demeter und Persephone« von Preller Hamburg 1837. Hartung után Jahrbücher f. wissens. Kritik 1837. 100—107. sz. ism. A. B. S. Tudománytár 1840. (Literatura) 4. köt. 291. l.

1868. »Die Hesiodische Theogonie ausgelegt und beurtheilt« von G. F. Schoemann. Berlin. 1868. Ism. Budavári József. Tanügyi füzet. 1869. III. füzet. 179. l.

1871. Das Zwölfgöttersystem der Griechen und Römer. Von Prof. Chr. Petersen in Hamburg-Berlin 1871. Ism. Wassics Gyula. Reform 1871; 358. sz.

III. Görög Archaelogia.

a) Müvek.

1793. *Benkö Ferencz.* Görög régiségek. »Parnassusi Időtöltés« czimü müve I. rész. N. Szeben.

1801. *Adámi János.* Fragmentum statisticae Graecorum de disciplina civium et educatione inventutis. Posonii.

1808. *Stipcsics Alajos.* Archaeologiae Rituum Graecorum Enchiridion. Praemittitur Mythologiae Graecae et Romanae adumbratio Pest. és 1814.

1809. *Kiss János.* A régi görögök erkölcseinek és szokásainak, ugy vallásbeli, polgári, hadi és házi rendtartásainak leirása. Pozsony.

1814. *Schoenwisner István.* Compendium Antiquitatum Graecarum. Buda és 1818; 1824.

1826. *Deáky Filep Sam.* Az ifiu Anacharsis utazása Görögországban a be'vett időszámlálás előtt a negyedik század közepén. Kolozsvár. Barthelemy Apátur után francziából.

1843. *Schröer Tob. Got.* Archaeologia Graecorum et Romanorum. Pozsony.

1846. *Fojtényi János.* A görög régiségtan rövid egybefoglalata. Buda. Bir. Kisf. Társ. Szépirod. Szeml. 1847. jul.—decz. f. 113. l.

1852. *Fojtényi János.* Görög régiségtan. Győr. Ism. Uj M. Muz. 1851/2. I. köt. 457. l.

1862. *Garda József.* Görög régiségtan. Kolozsvár.

1868. *Dr. Télfy Iván.* Corpus juris Attici. Pest. L. Értekezéseit is.

1870. *Pór Antal.* Az életrend Spártában. Mutatv. Reform 1870; 121. sz.

1871. *Pór A.* Hellas földirata és hellen államrégiségek Pest. Ism. Reform. 1872; 214. sz.

Ajtai A. Mihály. Görög régiségeket irt; de nem jelentek meg. (L. erről M. Athénás 3. l.)
Paksi Szatmári Pál. Antiquitates Graecae. (Kéziratban.)
Csepregi Ferd. Antiquitates Graecorum praecipue Atticorum descrip. Kézirat a marosvásárh. Teleki könyvtárban.

b) A görög archaeologiára vonatkozó értekezések.

1760. *Molnár János.* A régi jeles épületekről. Nagyszombat. A tizennyolcz. század. Kúma városában épittetett Dedalus temploma. Pozsony.
1816. *Szász Mózes.* A görögök nevelési módja. Erd. Muz. 1816; 156. és 1817; VI. füz. 3. l.
1817. A régi görögöknél szokásban volt nevek. Hasz. Mul. 1817; I. 47. sz. 370. l.
1817. A spártai nép kimiveltsége. Hasz. Mul. 1817; II. 15. sz. 113. l.
1817. Minervának nagy ünnepe Athenában (Panathenaea). Hasz. Mul. 1817. I.; 50. sz. 400. l.
1818. Kottabus (a görögöknek hires játékjok). Hasz. Mul. 1818. II. 31. sz. 190. l.
1818. Szép maradványi a görög képző mesterségnek. Hasz. Mul. 1818. I. 37. sz. 289. és 38. sz. 297. l.
1818. Házasság és Menyekző a görögöknél 1818. I. 41. sz. 323. l.
1818. Nemzeti játékok a görögöknél. Hasz. Mul. 1818. 1. f. é. 15. sz. 113. l. — A régi görög Tánczok. u. o. 22. sz. 169. l. — Asszony öltözet a görögöknél u. o. 34. sz. 266. l. és 35. sz. 274. l.
1821. *T. J.* Spartának polgári alkotmányáról és törvényeiről. Tud. Gy. 1821. I. k. 3. l. II. k. 3. l.
1824. *Kis János.* A régiség tudománya. Tud. Gyüjt. 1824. VII. k. 86. l.
1826. *Kováts Sámuel.* A régiek temetkezésökről. Tud. Gyüjt. 1826; XII. köt. 3. l.

1831. *Edvi Illés Pál.* A Pygmaeusokról (Banier és Ballenstädt szerint). Sas. VIII. füz. 17—28. l.

1831. *Horváth János.* A hajdankori görög fejérnép. F. M. Min. 1831. III. 704 és »A hajdani görög fehérnép a Teatrumra nézve«. F. M. Min. 1831. IV. 870.

1834. *Novák Dániel.* Görög architektura. Hasznos Mul. 1834; I. 301. 309. Ceres temploma Eleusisben u. o. 311. Görög szinház u. o. 105.

1834. Diana temploma Ephesusban. Egyh. tár. 1835. V. 107.

1834. *Jakab István.* Törvényhozás és erkölcsök kölcsönös hatásaik Görögországban. Tudománytár 1834; II. k. 53. l.

1835. Athenaiak növelése. Rajzolatok. 1835. I. f. é. 12. sz.

1835. *Guzmics Izidor.* Az olympiai Zeusz temploma Eliszben. Egyh. tár. 1835. V. 122.

1838. *Halimbai.* A régi görögök és asszonyaik. Tud. Gy. 1838. V. k. 60. l.

1852/3. Nevelés a hajdani görög, római, zsidó és keresztyéneknél. A' lévai kegy. r. kis gymn. tudós.

1858. *Révész Imre.* Az isten itéletek nyomai a hellen és rómaiaknál. Uj M. Muz. 1858; I. k. 430. l.

1859. *Dr. Télfy Iván.* Zu den attischen diaeteten. Philologus XV. p. 728. (Göttinga) 1859.

1860. *Dr. Télfy Iván.* Das *προσκατάβλημα.* Philologus XVI. 363. l. (Göttinga) 1860.

1862. *Dr. S. J.* A varázslat a görögök és rómaiaknál. Vasárnapi Ujság. 1862; 510. 522. l.

1865. *S. J. T.* A szellemek és kisértetek a régi görögök és rómaiaknál. Vasárnapi Ujság. 1865; 171. 183. l.

1866. *Dr. Télfy Iván.* Solon adótörvényéről. Uj Korszak. 1866. II. 300. Nyelvtud. Közlemények 1867. 164. l. és A nyelv és széptudom. kör. 1867. 70. I. szám 1—14.

1867. *Dr. Télfy Iván.* Az attikai törvénykönyvről. Nyelvt. Közlemények 1867. 246. l. Adalékok az attikai törvénykönyvhez. A nyelv- és szépt. kör. 1867/70. III. 1—16.

1868. *P. Thewrewk Emil.* Római és görög pénzszámitás. Orsz. tan. egyl. Közl. 1868. 63 és külön kiadás. Pest. 1871.

1869. *P. Thewrewk Árpád.* Görög szinügyi közlemények. Orsz. tan. egyl. Közl. 1869; 457. l.

1869. A régi Athene. Tarka Világ 1869; I. 834. l.

1870/1. *P. Thewrewk Árpád.* A theatrom. A pozsonyi kir. fögymn. értesit.

1871. *Abday Asztrik.* *ΕΙΣΦΟΡΑ.* Földjövedelmi adó Attikában. Pest.

1871. A régi görögök és rómaiak fürdői. Vasárnapi Ujság 1871; 382, 394. l.

1872. Az ó görögök vendéglői élete. Hazánk s Külf. 1872. 3. sz. 26. lap.

1873. Priamos kincse. Reform 1873; 218. sz.

1873. Priamos kincse. Athenaeum 1873. III. 2118.

1873. A trójai síkon. (Eduard Sachau czikke) Reform 1873. 314. sz.

1873. *Kovács Gábor.* Lykurgus és Solon törvényhozása. I. Lykurgus. Kolozsv. Közl. 1873; 110 111. II. Solon u. o. 198—202; 204. sz.

1873. *Trója fekvése.* Athenaeum 1873. IV. 2640. l.

1874. *M. E.* Az athéni gyermeknevelés. Főv. Lap. 1874; 16. sz.

1874. *K. Z.* A trójai kincsek. (Thaler Károly után) Főv. Lap. 85. sz.

c) A görög archaeologiára vonatkozó külföldi munkáknak ismertetése.

1838. I. Anmerkungen über vielfarbige Architektur und Sculptur bei den Alten. Semper. Altona. 1834. II. Über die Polychromie der griechischen Architectur und ihre Gränzen. Fr. Kugler. Berlin. 1835. Raoul Rochette után (Journal des Savans 1836. és 1837.) V. A. Tudománytár 1838; II. k. (Literatura) 44. lap.

1839. Die Gräber der Griechen in Bildwerken und Vasengemälden v. O. M. Bar. v. Stackelberg. Berlin. 1835/7. Ism. A. B. S. Tudománytár 1839. (Literatura) III. k. 22. l.
1841. Lehrbuch der griechischen Alterthümer von Herman. Heidelberg 1836. Ism. a Jahrbuch f. wissens. Kritik 1836. után V. A.-tól. Tudománytár (Literatura) 1841. V. köt. 74.
1843. Charikles, Bilder alt Griechischen Lebens v. Becker. Leipzig 1840. A Heidelberger Jahrbücher der Literatur. I-tes Doppelheft Januar u. Febr. 1841. után M. J. Tudománytár 1843. (Literatura) VII. köt. 271. l.
1872. Michaelis. Der Parthenon. Ism. Bászel Aurél. Magy. Tanügy. 1872. 75. l.

IV. Görög irodalomtörténet.

a) Müvek.

1802. *Budai Ezaiás.* Régi tudós világ historiája. Debreczen.
1851. *Szvorényi.* Az ó classica literatura vagy görög és római remek irodalom történelmének főbb pontjai. Eger. Ism. Pesti Napló 1852. 655. sz. és Szabóky. Csal. Lap. 1852; I. f. é. 156.
1861. *Récsi Emil.* A régi görög irodalom története Angolból. Pest. Ism. Uj M. Muz. 1860. II. k. 432. l. és Mayer L. Krit. Lapok 1862. I. 149.
1866. *Csányi Ferencz.* A görög irodalom története. Kolozsvár. 1866. Ism. Borszéky Ant. Fővárosi Lap. 1866; 267. sz.
1868. *Erdélyi János.* Görög és római irodalom. »Egyetem irodalom« czimü munk. Harm. könyv. 203—283. Pest. 1868.
1873. *Köpesdi Sándor.* A görög irodalom története. Pest. Ism. Loos J. Magy. Tanügy 1873; 118 és Köpesdi válasza u. o. 189. l. köv. ism. Prot. egyh. lap. 1872; 1623.

1879. Fináczy Ernő. Görög ird. tört. angolból

b) A görög irodalomra vonatkozó értekezések.

1817. *Buczy Emil.* A tragoedia legfőbbje a görögöknél. Erd. Muz. 1817; IX. füz. 3. l.

1828. *Jakabfalvy András.* Görögország és Róma bölcsei. Fel. Magy. Min. 1828. 1567. l.

1828. *Buczy Emil.* A Lyrica Poezis a Helleneknél. Fel. M. Min. 1828. 1528. l.

1831/8. *Guzmics J.* Hellen-magyar dramaturgia. M. Tud. Társ. Évk. 1831; I. 190; 1832. II. 2. 83. 1834. — 1836. III. 3. 1836/8. IV. 2. 3.

1843/4. *Henszlmann Imre.* A hellen tragoedia tekintettel a keresztyén drámára. Kisf. Társ. ért. 1843/4. Ism. Kisf. Társ. Szépir. Szem. 1847; jul. dec. f. 88. l.

1846. Régi szinészet története. A görög szinfüzér. 1846. I. 1.

1853. *Dr. Télfy Iván.* A görög remekirók szelleme. Pesti Napló. 1853; 1038. 1039. 1041. 1044. 1048. 1050. sz.

1853. *Vahot Imre.* A régi klassikus szinvilág. I. Görög játékszin. Magy. Thalia 1853. 10. l.

1858. *Porkos Sándor.* Az uj Hellen népköltészet. Uj M. Muz. 1858; 253. l.

1861. *Dr. Télfy Iván.* A hellen költészet a jóniai szigeteken. Szépirod. Figyelő 1861. 29—33. sz. Történelmi népdalok a jelenkori görögöknél. U. o. 2-ik évf. 1. fele 3. 4. 6. sz.

1862. *Áldor Imre.* A görög lantos költészet. Divatcs. 1862. 282. l. 347.

1864. *Toldy István.* A vigjáték eredetéről. I. a görögöknél. Kalauz. 1864. 2. negy. 113. l.

1865. *Dr. Télfy Iván.* Hellen irodalmi ügyek. Uj korszak 1865; 148. 178. 193.

1865/6. *Aigner Lajos.* Az Elegiáról. I. II. III. Kisf. Társ. évl. 1865/6, 1866/7. 378. l.

1865/6. *Fábián Gábor.* A Szatiráról. Kisf. Társ. évl. 1865/6 1866/7. 311. l.

1866. *Kostič J. V.* Početak gèrcskoga mudroslovslja. Jonski fiziolozi : Thales, Anaksimandros, Anaksimenes (A görög bölcsészetkezdete) A karlowiczi gym. progr.

1867. *Lengeru J.* Despre desvoltarea poesiei dramatice la Greci. (A görögök dráma költészetének fejlődéséről) A brassói gör. k. gymn. progr.

1868. *Aigner Lajos.* A hellenek elegiája. Tanügyi füz. 1868. II. 169.

1858/69. *Dr. Télfy János.* A jelenkori görög irodalom. Budap. Szemle. 1858. III. 474; IV. 147. 369. és Nyelvt Közl. 1869. 159. l.

1869. *Szász Károly.* A görög dráma keletkezése a görög vallásból. Budap. Szeml. 1869; XV. 204. II. p-a.

1870/1. *Névy László.* A tragoedia elmélete. Kisf. Társ. évk. 1870/1. 166. l. Különösen VI. a tragikai sors a görög és modern tragédiában. 189. l.

1871. A Szokratest előző görök philosophiáról. (Mutatv. Matrai E. »Philosophiai Chrestomathiájából). Kelet. 1871; 30. 32. sz.

1871. *Szamosi János.* Az attikai vigjáték. Orsz. tan. egyl. Közl. 1871. 289. l. annak korszaka s ezeknek jellemzése u. o. 367. 487. l.

1871/2. *Névi László.* A comoedia elmélete. Kisf. Társ. évk. 1871/2. 284. l.

1872. *Dr. Hóman Ottó.* Közlemények a görög dalköltészet történelméből. Philol. Közlöny 1872.; 59. 118. 184. 234. l.

1874. *Stamborszky Lajos.* A görög szinirodalom. (irodalom történeti tanulmány.) Zalai Közl. 1874; 21. 22. sz.

1874. *Szamosi J.* Gör. és róm. irodalom történelmek. Erd. Muz. 84. l.

c) Az ezen szakra vonatkozó idegen müveknek ismertetése.

1792. Discours sur le Theatre des Grecs par le P. Brumoy. Ism. Mind. Gyüjt. 1792. VI. 405.

1835. Literaturgeschichte der Griechen und Römer. Von Franz Ficker. Wien 1835. Ism. Horvát Ist. Tud. Gyüjt. 1835. V. 123. l.

1837. Athens-its Rise und Fall; views of the Literature. Philosophy, and Social of the athenian People. By Ed. Lytton Bulwer. London 1837. Ism. H—y. Tud. Gyüjt. 1837. VIII. k. 116. l.

1872. Die Geburt der Tragödie aus dem Geiste der Musik. Von Fr. Nietzsche. Leipzig 1872. Ism. Harrach József. Figyelő 1872. 473. 485.

V. Görög nyelvtanok.

a) Müvek:

1535. *Wagner Bálint.* Compend. Gramm. graecae. Brassó és 1562. 1630.

1539. *Honter.* Rudimenta praeceptorum Dialectices ex Aristotele et aliis collecta. Brassó.

1564. *Wagner Bálint.* Sylva anomalorum in lingua graeca. Brassó.

1607. *Károlyi Péter.* Elementa Grammatices Graecae. Debreczen.

1706. Rudimenta linguae graecae, ex primo libro Institutionum Jacobi Gretser Lőcse. N. Szombat 1719. Kolozsvár 1734. és 1756.

1784. Prima elementa Grammatices Gr. N. Szeben. Cserey által kiadva u. o. 1790.

1789. Institutionum Gramm. Ling. Gr. Tyrnaviae.

1794. *Márton István.* A görög nyelv első kezdete. Győr. Ism. Bibliotheca. 1795. 89.

1808. *Dankovszky Gergely.* Elementa linguae Graecae practica. Posonii.

1812. *Dankovszky Gergely.* Grammatica linguae graecae. Viennae.

1818. *Schedius Lajos.* Grammatica Graeca Palatina emendata. Buda.

1823. *Bosányi And.* Ling. Gr. Gram. Buda.

1826. *Zsigmondy Sám.* Grammatica graeca. Posonii.

1837. *Dankovszky Gergely.* Matris slavicae erudita vulgo lingua seu grammatica Graeca. Posonii.

1841. *Tatai András.* Görög nyelvtan. Pest. Isml Hunfalvy Pál. Athenaeum 1842. I. f. é. 129. l. 1853. Ism. Pesti Napló 1853. 1028. sz. Kecskem. 1847.; Pest 1853. 1856.

1842. *Lichner Pál.* Hellen nyelvtan elemei. Pozsony.

1848. *Dr. Télfy Iván.* Gyakorlati ó és uj görög nyelvtan. Buda.

1848. *Szepesi Imre.* Elemi hellen nyelvtan. Buda. Ism. Hunfalvy Pál. Uj m. muz. 1850/1. I. 165. l. 6. kiad. 1872. Ism. Hollósy Zsigmond Kecsk. Prot. Közl. 1859. III. 99.

1853. *Szepesi Imre.* Hellen mondattan. Pest. Ism. Dr. Halder az egri kath. nagy gymn. 1855/6. progr.

1853. *Somosi István.* Görög nyelvtan. (Finkei J. és Soltész Fer. társ.) Sárospatak Ism. Halder az esztergomi nagygymnasium. 1855. progr. és Pesti Napló 1853. 1028.

1853. *Lichner Pál.* Hellen nyelvtan II. kiad. Ism. Uj M. Muz. 1853. I. k. 404. l. és Pesti Napló 1853. 1028. sz. és 1065. sz.

1857. *Kiss Lajos.* Görög nyelvtan Curtius után forditva. Pest. Ism. Hollósy Zsigm. Kecsk. Prot. Közl. 1859. III. 99. 5. kiad. 1873.

1857. *Dr. Liebhardt Lukács.* Görög nyelvtan gyakorlatokkal Dr. Cappelmann után. Pest-Pozsony. Ism. Magy. nyelvészet 1856. 375. l.

1861. *Finkei J. és Soltész Ferencz.* Görög nyelvtan. Krüger K. W. után Sárospatak. Ism. Sárospataki füz. 1862; 581. l.

1862. *Haberern Jonathan.* Kiss-Curtius görög nyelvtana. II. Rész. Mondattan II. kiad. Pest. 1869.

1864. *Travnicsek Hubert.* Görög nyelvtan. Pest. Ism. Bartl Antal. Kalauz. 1865. I. 59.

1865. *V. Horváth Zsigmond.* Görög nyelvtan. Alaktan. Pest.

Ism. Sz. F. Sárospataki füzetek 1866; 85. l. és Gyönk: Protest. egyh. lap. 1866; 914. l.

1871. *Koch E.* Görög nyelvtan az összehasonlító nyelvbuvárlat alapján. Pest.

1873. *Dr .Homán Otto.* Görög Syntaxis. Kéziratban.

1873. *Gyurits Antal.* Görög nyelvtan. Pest. Ism. Szarvas Gábor. Magy. Tanügy. 1873. 542. és Komáromy Lajos. Orsz. tan. egyl. Közl. 1873. 89. l.

b) A görög nyelvtanra vonatkozó értekezések.

1817. A magyar nyelv hajthatósága a görög részesülő igék szerént. Hasz. Mul. 1817; 6. sz. 41. l.

1835. *Rumy Károly.* Hogyan mondták ki a régi görögök és rómaiak a görög diphtongusokat. Hasz. Mul. 1835; II. 116. l.

1842. *Néri Pál.* Paralipomena. Athenaeum 1842. I. f. é. 865. 881; különösen: Hellen nyelvtanitás és nyelvtanirás u. o. 897.

1851. *Wolf Antal Th.* Ueber die Aussprache der griech-Diphthonge. A pozsonyi cs. k. főgymn. progr.

1852. *Télfy János.* A görög betük kiejtéséhez. Pesti Napló 1852. 643. és 645. sz.

1853. *Télfy Iván.* Studien über die Alt- und Neugriechen und über die Lautgeschichte der griechischen Buchstaben. Leipzig.

1856. *J. K.* Analogien anderer Sprachen zur griechischen Lautlehre. A cs. k beszterczeb. főgymn. progr.

1857. *Szepesi Imre.* Görög nyelvtanitás és görög nyelvtanok. Magy. Nyelvészet 1857; II. 376.

1858/9. *Szepesi Imre.* A hangemelés-, lejtés- és hangnyujtásról a görög nyelvben. A pesti k.r. főgymn. 1858/9 és 1859/60 pr.

1859. *Gauzer János.* A határtalan ige használata. c) a görögben. Tan. Lap. 1859; I. 75. 87. 88. 98. 111.

1859. *Hollósy Zsigmond.* A hellen nyelvtan ujabb theoriája (Curtius nyomán) Kecsk. Prot. Közl. 1859. III. 33.

1859. *Kiss András.* A görög szóképzéstan jelentősége s

tanitási szüksége és módja. A debreczeni helv. főgym. VI. értesit.

1859. *Budenz József.* A görög accentus elnevezései és magyaritásáról. Tan. Lapok 1859. I. 109. 121. 133. l.

1860. *Gauzer János.* Az igenevek és állapotjegyzők használata c) a görögben. Tan. Lap. 50. 51. 63.

1860. *Dr. Télfy Iván.* A görög hangsúly. M. Nyelvészet. 1860; 40.

1861/2. *V. Horváth Zsigmond.* Az aeol digamma tekintve a mai népnyelv fényénél. Apesti ág. hitv. gymn. ért.

1862. *Télfy Iván.* *Πρὸς τὴν τῶν ἑλληνικῶν στίχων ἱστορίαν.* Pandora folyóirat. Athén 1862; 296—299. füzet.

1862/3. *V. Horváth Zsigmond.* A görög dialectusok rövid ismertetése nyelvtörténeti szempontból. A pesti ág. h. gymn. 1862/3. és 1863/4. értesit.

1865. Hellen kiejtésről. Tan. Lapok 1865; 103. l.

1870. *Szepesi Imre.* A görög hangzók egykori kiejtéséről. Akad. Ért. 1870; IV. 51.

1870. *Hoffer Endre.* Történeti mód a görög igetanban. Télfy Iván észrevételei Akad. Ért. 1870; IV. 26. Bir. Ballagi M. u. o. 54 és Szepesi Imre u. o. 99.

1870. *Szepesi Imre.* A görög kettős hangzókról. Akad. Ért. 1870; IV. 121.

1871/2. *Elischer János.* Itazismust-e vagy Etazismust gymnasiumainknak az ó görög ejtésben? A pesti ág. h. főgymn. 1871/2. értesit.

1872/3. *Köpesdi Sándor.* Itazismust-e nagy Etazismust gymnasium. az ó gör. ejtésben? Orsz. tan. egyl. Közlöny 1872/3. 19. l.

1872/3. *Schlott Gyula.* Az aeoli dialectus sajátságairól. A beszterczebányai kir. főgymn. értes.

c) A görög nyelvtanra vonatkozó idegen müveknek ismertetése.

1856. Vergleichende Bearbeitung der Griechischen und Lateinischen Partikeln von Dr. E. Aug. Frits I. Theil. Die Adverbien. Giesen 1856. M. Nyelvész. 1856. I. 411.

1858. Grammatik der griechischen Vulgarsprache in historischer Entwickelung von W. A. Mullach. Berlin 1856. Ism. Télfy Iván M. Nyelvész. 1858. 247. l.

VI. Görög gyakorló és olvasó könyvek.

1539. *Honter.* Mimi Publiani, Enchiridion Xysti Pythagorici, Dicta sapientum in Graecia. Brassó.

1541. *Honter.* Epitome Adagiorum gr. et lat. ex chiliadibus Erasmi Rot. Brassó.

1591. *Czaktornyai János.* Az görög országbeli bölcseknek szép jeles mondási. Debreczen.

1844. *Papp György.* Görög olvasókönyv. Nyelvtani jegyzetekkel és görög magyar szótárral. Gedike Fridr. után. Pest. Ism. Budapesti Hiradó 1844; II. 152. l.

1844. *Lichner Pál.* Görög olvasó könyv. Pozsony és 1853.

1854. *Lichner Pál.* Hellen gyakorlókönyv. Pozsony.

1858. *Kiss Lajos.* Schenkl görög elemi olvasókönyv. Pest. II. kiad. 1864. Ism. Imre Sándor. Magy. Nyelvész. 1859; IV. 311. l. és Hollósy Zsigmond. Kecsk. Prot. Közl. 1859; III. 106.

1854. *Winterkorn Sándor.* Görög olvasókönyv. Feldbausch és Süpfle után és 1860.

1864. *Dr. Télfy Iván.* Sententiae Scriptorum Graecorum. Pestini et Lipsiae 1864. Ism. Hon 1864; 195. sz.

1873. *Mészáros Nándor.* Görög olvasókönyv. Schmidt és Wensch nyomán. Buda. Bir. Elischer J. Magy. Tanügy 1873. 303.

VII. Görög szótár.

1857. *Soltész Ferencz* és *Zsarnay Lajos.* Görög magyar szótár. *Bakó D. Finkei J. Kálniczky Ben. Molnár Ist.* és *J.* közremunkálásával. Sárospatak. Ism. Hunfalvy Pál. Magy. Nyelvészet. 1857; 475. l.

N. B. A részletes szótárak az illető görög irók neveinél fordulnak elő.

VIII. A görög nyelvre vonatkozó vegyes tartalmu értekezések és művek.

1581. *Pap* (Vajdakamarási) *Lőrincz.* Igen szép historia az Jason királynak házasságáról. Kolozsvár.

1592. *Tsáktornyai Mátyás.* Jeles szép historia két görög Hertzegekről, ugymint az erős Ajakszról és bölts Ulissesről. Kolozsvár.

1718. *Zabeler Jakab.* Commentariolus antiquarius de Metallurgia veteris Graeciae variisque rebus. Thorunii.

1774. *Biró István.* Neocles és Pericles. Kolozsvár.

1776. *Német Antal.* Trója királynéi. Béts.

1789. A szép mesterségek a görögöknél. Magyar Muzeum 1789. 406.

1790. Praxiteles. Mind. Gyüjt. 1790. III. 175.

1791. A görög nyelvről. Mind. Gyüjt. 1791. V. 1.

1817. *Buczy Emil.* A görög genie kifejlődési okáinak sajditására. Erd. Muz. 1817; VIII. füz. 135.

1817. Görög képirók. Haszn. Mul. 1817, I. 5. sz. 26. l. Képfaragás u. o. 6. sz. 42. l.

1818. Arion története. Haszn. Mulats. 1818; I. 24. szám 189. l.

1822. *Holéczy.* Babonás elbeszélések a második századbeli görög világból. Szép literatura. 1822. 145. l.

1823. *A. G. A.* A görögök és azoknak dolgai. Tud. Gyüjt. 1823; V. 3. l.

1826. *Kovács Sámuel.* Mint kezdett a görög nyelv a XV. században napnyugoton föleleveneđni. Tud. Gyüjt. 1826. XI. k. 99. l.

1827. *Guzmics Izidor.* Nemeszis a görög költőknél. Herder után. F. M. Min. 1827. 1233.

1829. *Balajthy József.* Értekezés a középkori görögökről. F. M. Min. 1829. I. 145.

1834. Polygnatus. Polyklet. Praxiteles (életirás). Hasznos Mul. 1834. I. 245.

1835. *Rumy Károly.* A pelasgus nyelvnek maradványai Görögországban. Hasznos Mul. 1835. I. 407.

1846. *Szabó István.* A hellen és magyar próza egymás mellett. Kisf. Társ. évl. 1846. VI. k. 11. l. Ism. Kisf. Társ. Szépirod. szem. 1847. jul.—jan. f. 106.

1846. *Mészáros Kár.* Az értelmi müveltség állapota a régi görögöknél. Társalkodó. 1846. 258. l.

1850/1. *Fuchs Tamás.* Néhány szó a görög nyelvről és nemzetről. A pápai szt. b. r. algym. progr.

1851/2. Wozu die griechische Sprache? A soproni kath. főgymn. progr.

1852/3. *Juhász Mihály.* Pótléklevél. A görög iróknak a római irodalom kifejlődésérei befolyásáról. A rozsnyói prem. nagy gymn. tudós.

1853. *Dr. Télfy Iván.* Studien über die Alt- und Neugriechen. Leipzig. Ism. Pesti Napló 1853. 966. sz.

1853. *Dr. Hochegger Fer.* De orationum in veterum historicis origine et vi brevis comentatio. A pozsonyi cs. kir. főgym. prog.

1853/4. *Ladányi Gedeon.* A görögök müveltségének előmozditó okairól. A debreczeni helv. főgym. ért.

1854. *Szabóki A.* Görög müvészet. Csal. Lap. 1854. I. f. é. 387.

1854. *Stettner János.* A miveltség őskori fejleménye. A szathmári kath. gymn. progr.

1854. *Wittstock Henrik.* Ueber die Eintheilung der epischen Poesie. Beszterczei gymn. progr.

1854/5. *Kiss Lajos.* A régi görög világ. A nagykőrösi helv. h. főgym. 1854/5. tudós. Ism. M. Nyelvészet. 1856. 355. l.

1855. *Nyulassy Antal.* A görög nyelvről. Az esztergomi főgym. tud.

1855. *Süllei Máté.* Thébe emlékjelei. A keszthelyi algym. tudós.

1855. *Riesel Mihály.* Nešto s narav slavjanskoga glagolja, i prispodoba vrěmenah slavčanskoga sa vrěmeni latinskoga a gděšto i gèrjkoga glagolja. (A slav ige természetéről és az idők összehasonlitásáról a latin és görög igékkel). Vinkovcei gymn. progr.

1855/6. *Gauzer János.* Fölösleges-e a görög nyelv és classicusok tanitása az általános mivelődés kifejtésére? (németül) a pécsi főgymn. progr.

1855/6. *Pap M.* A görög nyelv tanulmányozása gymnasiumainkban. A szt. Fer. r. gyöngyösi algym. progr.

1856. Perti főgymnasium s a hellen nyelvtanitás. Tan. Lap. 1856. 275. l.

1856. *Szepesi Imre.* De utilitate linguae graecae et modo, quo in ea progrediendum. A pesti kegy. r. főg. progr. Ism. Magy. Nyelvész. 1857. 376. l.

1856. *Horváth Cyrill.* A lyrai művek tanodai felfogásáról. A pesti kegy. r. gym. progr.

1856. *Dr. Thön K. Gottf.* Etymologische Forschungen auf dem Gebiete des Lateinischen und Griechischen. A beszterczei gymn. progr.

1857. *Lászlófi J.* A hellén nyelv s az iskolában olvastatni rendelt görög remekirók az ész és szivképzésre hatalmas tényezők. A szathmári kath. főgym. progr.

1857. *Szegfi Mór.* Az uj görög irodalom Petőfije. Szépirod. Közl. 1857; I. 53.

1857/8. *Petrik Jakab.* A hellen nyelv tanitásának szüksége gymnasiumokban. A soproni ág főgymn. tud.

1860. *Lonkay A.* A görög klassicus nyelv érdekében. Tan. Lap. 1860; II. 613.

1860. *Fábián Gábor.* A milesiákról. Kisf. Társ. évk. 1860. 1862; 185. l.

1860/1. *V. Horváth Zsigmond.* Kivánatos-e a most élő görögök nyelvének tudása? A pesti ág. h. gymn. progr.

1861. *Imre Sándor.* Az ó görög nyelv fontossága iskoláinkra és irodalmunkra nézve. M. Nyelvész. 1861; VI. 246.

1861. *Torkos Sándor.* A hellen nyelv nyomai a magyarban. Magy. Nyelvész. 1861; 14.

1861. *Schwarz Gyula.* Geologie des Grecs pendant les periodes de leur plus grand éclat (A görögök geologiája jobb napjaikban) Pest.

1861. *Dr. Télfy Iván.* Vörösmarty szózata görögül és adalék a görök vers történetéhez. Magyar Nyelvész 1861. 282.

1862. *Schwarz Gyula.* On the failure of geological attempts in Greece prior to the epoch of Alexandre I. r. London.

1862/3. *Vitéz Lajos.* Észrevételek a hellen irodalom kül- és belviszonyairól iskoláinkban. A holdmező vásárhelyi helv. közgym. tudós.

1863. Polygnotos egy ó görög képiró fölött (Beule tanulmánya a »Revue des deux mondes«-ban) közli Független. 1863; 7. 8. 10. 11. 12. 13. 16. szám.

1863. *Schwarz Gyula.* L'antiquité grécque dans ses rapports avec la geologie (A görög ódonság viszonya a földtan kérdéseihez). Pest.

1863. *Schwarz Gyula.* Sur les essais géologiques de l'antiquité grecque jusque a l' epoque d'Alexandre le Grand. (Földtani kisérletek a hellenségnél Nagy Sándor koráig) Vol. I. Pest. Röv. ism. Divatcs. 1861; 272. l.

1865. *Gerlach Benjamin.* A görög nyelv tanitására vonatkozó irányeszmék a hazai főgymnasiumokban. Tan. Lap. 1865. 292. l.

1866. Egy görög iró a régi nemetekről (Diodorus Siculus). Hazánk és Külf. 1866; 9. sz. 132. l.

1867. *Váry Gellért.* Tanuljunk-e görögül? Tanügyi füz. 1867. II. füz. 49.

1868. *Aigner Lajos.* A hellenek elegiája. Tanügyi füz. 1868. II. füz. 169. l.

1869. *Váry Gellért.* A görög miveltségről. Szabad Egyház 1869.

1870. *Iványi J.* A görög nyelv mostoha sorsa. Orsz. tan. egyl. Közl. 1870; 470 l.

1871. *Kadlecsik Richard. Μοῦσα.* Tan egyl. Közl. 1871. IV. mellékl. a 8. sz.

1871. *Erödy Béla.* Az uj görög Anakr. Figyelő. 1871. 147. l.

1871. *Erödy Béla.* Uj görög népköltészet. Figyelő 1871. 353. 380.

1871. *Dr. Télfy Iván.* Salomos Dénes költeményei és a hétszigeti görög népnyelv. Pest. Akad. Ért. nyelv. I-ső oszt. kör.

1872. *Dr. Pauer Imre.* Kelet és görög philosophia (Bölcsészettörtén. tanulmány). Szabad Egyház 1872. 53—56. sz.

1872. *Batizfalvy István.* A görög nyelv az ágost. hitv. gymnasiumokban. Magy. Tanügy 127. l.

1872. *Irmei Ferencz.* A görög és keresztyén isten a képzőmüvészetben. Főv. Lap. 1872; 60. sz.

1872. *Váry Gellért.* A görög szellemről. Figyelő. 1872. II. f. é. 193. 205. 217. 229. l.

1873. *Gy. A.* Egy görög festésznő. Főv. Lap. 1873. 12. sz.

1873. *Hunfalvy Pál.* A gymnasium és a görög nyelv. Reform 1873; 99. 100. 101. 104. 105. 106. sz.

1873/4. *Komáromy Lajos.* A görög nyelv kérdése gymnasiumainkban. Orsz. T. egyl. Közl. 1873/4. 6. l.

IX. Görögtörténet.

a) Müvek és értekezések:

1845. *Tooth István.* A görögök történetei. Pest.

1845. Aristides és Themistocles. Fessler J. A.-tól ford. Vizer János. 2 részben Pest.

1854. Macedoni Sándor befolyása korának szellemvilágára. A pápai kath. gymn. progr.

1855. *Kiss Lajos.* A régi görög világ. A nagykőrösi főtanoda progr.

1855. *Nagy Miklós.* Fekete eseménypont a hajdankorból. Csal. Lap. 1855. II. f. é. 54.

1859. *Chevalier Lajos.* Entstehung und Bedeutung der griechischen Söldnerheere und ihre Theilname an den von Anfang des IV. bis in die Mitte III. Jahrhunderts vor Christo in Europa, Asien und Afrika geführten grösseren Kriegen. I. rész a kassai kath. gymn. II. a pesti kath. gymn. progr. 1860.

1860. *Dr. Schell Miklós.* De urbe Tröezene dissertatio III. A budai kath. gymn. progr. I. rész a trieszti 1856. II. rész a krakkói 1858. progr.

1861. *P. Thewrewk Em.* A görög történelemből. Grote »History of Greece« Téos és Abderára vonatkozó állitásának czáfolata. Magy. Nyelvész. VI. 540. l.

1863. *Garamszeghi Lubrich Ágost.* Görögország története. Pest.

1868. *Pór A.* Athén Perikles korában. Curtius nyomán. Pest. Ism. Hazánk 1868; 48. sz. és Budap. Közl. 1868; 194. sz.

1869. *Radányi József.* »Emletani rimes mondatok Görögország történelméből »Ism. Dunay Fer. és Hofer Kár. Tan. Egyl. Közl. 1869. 155. l.

1872. *Steiner Lajos.* Nagy Sándor (Élet- és jellemrajz) A pécsi főgymn. irod. kör évkönyve 1872; 76. l.

1873. *Huszár Imre.* Curtius Ernő. A görögök történelme. Budapest 1873.

Külföldi müvek ismertetése.

1867. *Ernst Curtius.* Griechische Geschichte. III. Berlin. 1867. Ism. Dr. Heinrich. Tan. Egyl. Közl. 1867. V. 35. l.

C. Római irodalom.

I. Az egyes remekirók.

1. *Claudius Aelianus.*

1832. *Ποικίλη ἱστορία.* Varia Históriája nyomán : Phokion nagy lelküsége. Haszn. Mulats. 1832. I. 231. Elbeszélések u. o. 259. és 274. l.

2. *Lucius Apuleius.*

a) Forditások:

1817. Psychének története Mythologiából. Igy beszéli ezt Apulejus Metamorphosisának IV. V. VI. könyveiben. Hasz. Mul. 1817. 16. sz. 74. l.

1860. *Fábián Gábor.* Apuleius. Cupido és Psyche egybekelése. Kisf. Társ. évl. 1860/62. 198. l.

c) Értekezés.

1820. Apuleius tüköre. Tud. Gyüjt. 1820. VIII ; 3. Észrevétel Apuleius tükörére tett tudositásra u. o. 1821 ; 101.

3. *Marcus Aurelius.*

1613. *Prágai András.* Mark Aurel magyarra ford. Bártfa és 1628.

1783. *Molnár János.* Mark Aurelből némely töredékek. M. Könyvház. 1783. III. 540.

1817. *A. R.* *εἰς ἑαυτόν.* Marc Aurel elmélkedései. Erd. Muz. 1817. VI. füz. 57. l.

1847. *Perlaky Sándor.* M. Aurel Antoninus Elmélkedései 12 könyb. Pest.

4. *Decimus Magnus Ausonius.*

1832. Hány a Grátzia (Ausoniusé). »Sokféle« kiad. Molnár József. 1832; LVIII. 472. l.

5. *Anicius Manlius Torquatus Severinus Boethius.*

1766. *Illei János.* Anitzius M. Torqu. Severinus Boetzius. V. könyvei. Kassa.

1838. *Horváth Dániel.* A bölcsészet vigasztalásai Anicius M. T. Severinus Boethius után magyarul. Székesfejérvár. Bir. 90. Figyelmező 1839. 3 év 494.

b) Kiadás.

1735. Boethii de consolatione Philosophiae libri V. Tyrnaviae.

1757. *Szalmás Endre.* Boethius de consolatione Philosophiae libri V. Eger. Prosa és versben.

6. *Cajus Julius Caesar.*

a) Forditások.

Julius Caesarnak munkái. Fol. a IV. Rákótzi Zsigmond Catalogusa szerént a szerző és kiadásának kelte és helye nélkül.

1831. Caes. I. 48. fej. Hasznos Mulatságok 1831. II. 308.

1833. *Szép János.* C. J. Caesar minden munkái és háborui. I. k. Buda. 2. k. u. o. 1834.

1839. *Szenczy Imre.* C. Jul. Caesar minden munkái. I. A gallus Háboruról Buda. II. A polg. alexan. afrik. hisp. Buda. 1840. Bir. Péczely József Athenaeum 1841. I. f. é. 678. 695.

1856. *Sárváry Béla.* C. Jul. Caesar művei. Pest I. köt. Bir. Bartl (Bartal) A. Tan. Lapok 1857. 126. 134. l. Röv. ism. Csal. Lap. 1856. I. f. é. 333. l. és Koczányi Fer. Az 1855/6. nagykárolyi gymn. progr. Uj. M. Muz. 1856. VI. 139. l.

1857. *Hunfalvy Pál.* Caesar de bello Gallico IV. k. 1. 3. 4. fej. M. Nyelvészet 1857. 451. l.

1869. *Dr. Heinrich G.* Jul. Caes. de bello Gallico. Németre ford. és ném. jegyz. ellátva. Pest és Bécs.

b) Értekezések.

1742. Julius Caesarnak számvető táblája. Szeben.

1832. Nagy Sándor és Caesar. Társalkodó 1832. 8. sz.

1854. *Juhász Mihály.* Caesar a honatya. A rozsnyói kath. gymn. progr.

1859/60. *Deák Sándor.* C. Julius Caesar évkönyvei. A székesfehérvári nagy gymn. évkönyve.

1861. *P. Thewrewk E.* Caesar de Bell. Gall. I. 2. magyarázat. Tan. Lap. 1861. I. 197.

1862. *Scherff Armin.* Zu Caesar bell. gall. lib. VII. c. 74. A felsőlövői gymn. progr.

1865. *Huszár Imre.* Julius Caesar története. Irta III. Napoleon. Pest.

1865. Napoleon Julius Caesárja. A »Morning Herald« után. Hon 1865; 35. 36. 97. sz.

1873. *Cs. J.* Cicero és Caesar. Figyelő 1873; 37. 38. 39. l.

c) Caesar-féle kiadások.

1831. *Kováts P.* C. Julii Caesaris commentarii de bello gallico et civili cum notis hungaricis. Pozsony. II. k. u. o. 1832. Ism. Hasznos Mulats. 1831; 308. l.

1852. Julii Caesaris de bello civili commentariorum libri III. quibus accedunt libri a Hirtio de bello Afr. Alexandr. et Hisp. Sárospatak.

1855. Julii Caesaris de bello gallico commentariorum libri VIII. Sárospatak.

1867. *Bartl C J.* Caesar emlékiratainak szövege. Pest.

1864. *Gyurits A.* Caesaris C. Julii commentarii de bello gallico. Kramer és Doberentz nyomán értelmezve. Pest.

1871. *Budaváry J.* C. Julii Caesaris comemntarii de bello gallico. Magy. jegyz. Pest.

d) Szótárak.

1863. *Bartl Antal A.* Szótár C. Jul. Caesar műveihez. Pest. Bir. έφ. Krit. Lapok 1862; II. 418.

1871. *Budaváry J.* Szótár C. Jul. Caesar »de bello Gallico« emlékirataihoz. Pest.

7. *Dionysius Cato.*

Forditások:

1580. *Heltai.* Cato. Kolozsvár.

1620. Cato. De praeceptis vitae. Magyarul, németül. Claudiapoli.

1672. Cato. Lőcse.

1710. *Illyés András.* Cato. Nagyszombat.

1722. *Liptay Sámuel.* Kátó Dénes erkölcsi Arany mondásai Viridarium Parnassium. Január füz. Pest.

1750. *Gyöngyösi Ist.* Heptalogus, azaz görögországi hét bölcsek jó erkölcsre oktató rövid mondási és Cato közönséges erkölcsre tanitó bölcs parancsolati. Buda és 1757.

1756. *Felsőbüki Nagy Lajos.* Magyar Cátó, avagy : A jó erkölcsre oktató Catónak versei. Eger. 1756/57/62; Buda 1766. Debreczen 1772.

1759. *Füsi Pius.* Cato erkölcsi distichonjai. Buda 1759/62; 1870/72.

1789. *Molnár Ferencz.* Magyar Cátó. Versekben. Bécs.

1834. Dionysius Cato erkölcsi páros versei. Pest.

1840. *Kovács József.* Egyes Dist. Catóból. »Latin költők s

irók jeles mondásaik« Pécs 1840; 15. 20. 21. 30. 38. 39. 42. 43. 45. 47. l.

1846. *Kis János.* Dionysius Cato distichonjai. Kisf. Társ. évl. VI. k. 334.

8. *Cassius Dio Coccianus.*

1863. *Dr. Mesiota J.* Dacii si resbelele lui Trajanu in Dacia. Commentariu la unele locuri diu Dione Cassiu. (A dákok és Traján háboruí Daciában. Dio Cassius némely helyeire commentár) Értekezés. A brassói gör. kel. gymnasium program.

9. *Quintus Valerius Catullus.*

a) Fordítások.

1787. *Révai Miklós.* Cat. LXXXV. De amore tuo. Elegyes versei Pozsony. 1787. 142. Cat. III. Luctus in morte passeris u. o. . . . 12. l.

1789. *Aranka György.* Lesbiához Katullus XCII. éneke után. Magy. Muz. 353 l.

1790. *Dr. Földi.* Catullus 5-ik dala : Vivamus mea Lesbia. Orpheus 1790; II. k. 85. l.

1832. A vatsora (Catullus Fabullushoz) »Sokféle« kiad. Márton Józs. 1832 ; LVIII ; 47. l.

1833. *F. L.* Catullus Fabullushoz. Hasznos mulats. 1834. I. 189.

1840. *Kovács József.* »Latin költők s irók jeles mondásaik«. Pécs. 26. l.

1853. Edvi Illés Pál. Cat. XIII. ad Fabullum. Edv. I. P. költészetei Pest 1853; 186. l.

d) Értekezés.

1874. Dr. Ring. Mihály. Catull kéziratokról különös tek nemzeti muzeumunk C. cogexére. M. Akad. Ért. 1874.; 15.

10. *Marcus Tullius Cicero.*

a) Forditások.

1680. *Dobai Székely And.* Ciceronak barátságos levelei. Kéziratban.

1694. *Balogh György.* Cicero négy könyvei. Lőcse.

1782. *Kovásznai Sándor.* Cic. Cátója, Laeliusa, Paradoxonai és Scipio álma. Kolozsvár.

1782. *Müller Nándor Jakab.* Scipiónak álma. Nagyvárad. Valóságos forditója Révay Miklós l. Ennek »elegyes versei« Pozsony 1787. 215. l.

1783. Tzitzerónak Magyarra forditott válogatott részei. Magy. Könyvház. 1. szak. 199. l.

1795. *Kovásznai Sándor.* Cic. de officiis. Pozsony.

1802. *Virág Benedek.* Lelius vagy M. T. Ciceronak beszélgetése. Buda.

1802. *Virág Benedek.* Cicero Laelíusa és Catója. Buda. 1802.

1803. *Virág Benedek.* Az üdősb Cató. Pest. 1803. Ism. Schedius L. Zeitschrift von und für Ungarn 1804. V. 235.

1804. *Hegyi József.* Cicero Levelei. Szeged.

1816. *Grosser János.* Válogatott levelek M. Tull. Ciceróból. Szeged. 1816. Ism. Szép János. Tud. Gyüjt. 4. köt. 103. Felelet Tudom. Gyüjtem. 1818. 4. kötet. 138. lap.

1835. *Superintendens Kis János.* Cicero levelei. Felső M. Min. 1835. I. 180. 1835. II. 23.

1837. *Kazinczy Ferencz.* M. T. Ciceróból beszédek : in Catilinam 4. pro Milone, Deiotaro, Ligario, pro Archia poeta; levelek és Scipio álma. Buda. 1837. Ism. Szency Imre. Figyelm. 1839. 3. f. é. 793.

1840. *Kis János.* Cicero gondolatai különféle tárgyakról a valláshoz tartozó dolgokra. Sopr. Estv. 1840. II. füz. 248. l.

1846. *Pintér Endre.* Marcus T. Cicero beszéde Manilius törvényjavaslata mellett a néphez. Szónoklatilag taglalá és jegyzetité. Bécs. Bir. Kisf. Társ. Szépirod. Szeml. 1847. Nov. 21. 328.

1853. *Fábián Gábor.* Cicero leveleiből mutatványok. Uj M. Muz. 1853. I. 614.

1854. *Saaghy Vendel.* Cicero a kötelmekről. Mutatv. Uj. M. Muzeum.

1856. *Sárváry Béla.* Cicero kiszemelt szónoklatai : Tit. Ann. Milo és a Sextus Roscius mellett. Pest. Bir. Saaghy V. Tan. Lap. 1856; 112. l. Koczányi Fer. ellenbir. u. o. 166. ét t. Magy. Sajtó 1856 ; 23. sz. II. kiad. 1864. Pest.

1857. *Fábián Gábor.* Cicero Quintopaediája. Uj m. Muz. 1857.

1857. *Szalay László.* Cicero de officiis. Pest. 1857. Bir. Saaghy V. Tan. Lap. 1858. 362. 376. l. Ajánlja. Uj m. Muz. 1857. I. 285.

1858. *Kazinczy Gábor.* Cicero Ligariusi védbeszéde. Bevezetéssel és jegyzetekkel. Uj Magyar Muzeum. 1858. I. 157.

1860. *Fáy András.* Cicero pro Archia Poeta. Kisf. Társ. évk. 1860|62. 87. l. és Cicero pro M. Marcello u. o. 103. l.

1861/66. *Fábián Gábor.* Cicero összes levelei, magyarázó jegyzetekkel, mutatókkal ellátva. Pest. Bir. Mayer J. Krit. Lap. 1862; I. 197. Felelet Fábián Gábortól : Krit. Lap. 1862. II. más fele. 301. l.

1865. *Fábián Gábor.* Cicero vegyes munkái rhetoricumok : 1. Brutus ; 2. A szónok (orator) ; 3. Beszéd L. Piso ellen ; philosophicumok : 1. Cato Major; 2. Laelius ; 3. Scipio álma ; 4. Paradoxonok. Pest.

1865. *Halmi Gyula.* Cicero beszéde M. Marcellus mellett. Sárospataki füz. 1865 ; 915. l.

1866. *Bartók Gábor.* Cicero pro lege Manilia. Sárospataki füz. 1866 ; 501.

1871. *Szentkláray J.* M. T. Cicero beszéde Manilius törvényjavaslata mellett. Magyar jegyz. Temesvár. Buda.

Henyei Dávid. Cicerónak nehány válogatott darabjai. Kéziratban.

b) Értekezések:

1555. *Preysius Christophorus.* M. T. Ciceronis vita etc. Oratio de imitatione Ciceroniana. Basileae.

1561. *Sambucus János.* De imitatione a Cicerone petenda et in Somnium Scipionis dialogi IV. Parisiis. Antverpiae. 1563.

1783. Cic. Tusc. qu. L. 5. n. 5. Tzitzero igéjével versbe rendelt válogatott részei. Magy. Könyvház. 1783. I. szak. 208. l.

1788. *Zwanziger Keresztély.* Theorie der Stoiker und Academiker, nach Anleitung des Cicero. Lipcse.

1833. *Vass László.* Demosthenes és Cicero. Tud. Gyüjt. 1833. VII. 39. VIII. 2. l.

1844. Az emberről. Cicero után. Soproni Estv. 1844. V. 246. A valláshoz tartozó dolgokról u. o. 1839; I. 234; 1840; II. 248.

1855/6. *Hutter Antal.* Cato Major azon helyéről, hol Cicero a lélek halhatatlansága fölött bölcselkedik. A lévai kegy. r. kis gymn. tud.

1856. *Pintér Endre.* Aulus Licinius Archias költész emléke. A keszthelyi gymn. progr. Ism. Tomor Fer. Tan. Lap. 1856. 266. l.

G. A. Cicero köz- és magánélete. Budapesti Szemle. I. 465.

1869/70. *Cserngey Károly.* De Cicerone causarum patrono. A pozsonyi kir. gymn. ért.

1870. *Hoffmann Pál.* Cicero civilistikai beszédei. Értekezés a M. Akad. 1870. Febr. 21. kisgyülésén.

1873. *Cs. J.* Cicero és Caesar. Figyelő 1873; 37. 38. 39.

Monoszlói János. 1. Annotationes in oratorem ad Quintum Fratrem; 2. Commentaria in tres libros de officiis Ciceronis. Kéziratban a pozsonyi káptalan levéltárában.

c) Cicerofélé kiadások.

1694. *Sturm János.* Ciceronis epistolarum libri IV. Tyrnaviae.

1724. Ciceronis epistolarum familiarium libri XVI. Tyrnaviae.

1744. *Sturm János.* Ciceronis epistolarum libri VII. Pozsony.

1756. *Quartier Philibert.* Ciceronis ad familiares epistolae. Interpretatione et notis illustravit. Tyrnaviae. II. kiad. 1782.

1775. *Wohl Kereszt.* M. T. Ciceronis Orationes selectae. Tyrnaviae.

1802. *Szép János.* Ciceronis oratio pro A. Lic. Archia Poeta. Sabariae. Ism. Zeitschr. von u. für Ungarn. 1802; II. 347.

1832. Ciceronis M. T. selectae orationes ad exemplar probatissimorum codicum expressae cum. Chr. Cellarii argumentis et verborum rerum ac rituum interpretatione. Debreczen.

1833. M. Tullii Ciceronis libri tres de Oratore. Debreczen.

1870. *Dr Heinrich Gusztáv.* Ciceronis Cato Major et Laelius. Magyaráz. Pest. Bir. Holub Mátyás. Tan. egyl. Közl. 1870; 273 és Tomor Ferencz u. o. 1871; 403-407. l.

1871. *Kadlecsik Richárd.* M. T. Ciceronis orationes pro M. Marcello; pro Qu. Ligario; pro rege Dejotaro. Magyaráz. Pest.

d) Külföldi kiadások ismertetése:

1791. Entretiens de Ciceron sur la nature des Dieux, traduit par M. l'Abbe d'Olivét. Paris 1749. Ism. Mind. Gyüjt. 1791. V. 286.

1860. Cicero de Oratore. Für den Schulgebrauch erklärt von Dr. Karl Wilh. Piderit. Leipzig. 1859. Ism. Hunfalvy Pál. M. Nyelvész. 1860. V. 175.

1870. Ciceron et ses amis G. Boissier czimü munkája nyomán : Markus Miklós »Cicero a közéletben«. Reform. 1870 ; 142. sz. »Az ifjabb Cato«. Reform. 1871 ; 3. sz.

11. *Claudius Claudianus.*

1826. *B. J.* A Claudianus Proserpina elragadtatása magyar forditásából. Szép literatura. 1826. 113. l.

1834. *Sz. D.* C. Claudianus epigrammjai; verónai öregről. Archimedes golyójára. Szépnek sirirása. A szerelmes szegény. Koszoru. 1834. 5. l.

1840. *Kovács József.* »Latin költők s irók jeles mondásaik«. Pécs. 35. 43.

12. *Lucius Junius Moderatus Columella.*

a) Forditás:

1819. *Fábián József.* L. Jun. Mod. Columella XII. könyvei a mezőgazdaságról és egy különös az élő fákról. Pest. röv. ism. Tud. Gyüjt. 1819. XI. k. 126. l.

b) Columella-féle kiadások:

1810. *Szilágyi Ferencz.* C. Junii Mod. Columellae de re rustica libri XII. Kolozsvár.

1820. *Szilágyi Ferencz.* L. Jun. Mod. Columellae de re Rustica libri XII. et liber de arboribus ex Recensione socie. Bipontinae suisque notis edidit. Claudiopoli.

13. *Quintus Curtius Rufus.*

a) Forditás:

1619. *Forró Pál.* Qu. Curtius. Debreczen.

b) Értekezés:

1873. *Dr Ring Mihály.* Bericht über die Curtius Handschriften des ungar. Nationalmuzeums. Budapest.

c) Qu. Curtius-féle kiadás:

1829. Curtii Historia Alexandri Magni. Edit. stereot. Sárospatak.

14. *Eutropius.*

a) Forditások:

1832. *Homonnay Imre.* Eutropius római történetének rövid vázlata. Buda.

1832. *Superint. Kis János.* A római történetek veleje F. M. Min. 1832. I. 161. és II. 321. III. 561. l.

b) Eutropius-féle kiadások.

1741. Eutropii Breviarium Romanae historiae cum notis Chr. Cellarii. Debreczen.

1821. Breviarium Romanae Historiae cum notis Chr. Cellarii. Claudiopoli.

15. *Lucius Annaeus Florus.*

1702. *Dálnoki Benkö Márton.* L. Annaeus Florus. Rerum Romanarum lib. IV. Kolozsvár.

16. *Cornelius Gallus.*

1840. *Kovács József.* »Latin költők s irók jeles mondásaik«. Pécs. 18. l.

17. *Gaius Granius Licinianus.*

1859. Gaii Granii Liciniani annalium quae supersunt ex codice ter scripto, Musei Britannici Londinensis, nunc primum edidit Cor. Aug. Frid. Pertz. Berolini 1857. Ism. Péhám Máté. Tan. Lap. 1859. I. I. l.

Herodianus.

1783. *Molnár János.* Rövid ismertetése Herodianusnak a római Tsászárok felől görögül irt könyveinek. M. Könyvház. 1783. III. 627.

18. *Hesychius Illustris.*

1572. *Sambucus János.* Hesychius cognomento Illustris, de his, qui eruditionis fama claruere liber. Antverpiae.

19. *Quintus Horatius Flaccus.*

a) Forditások:

1773. *Révai Miklós.* Hor. Epod. II. »Elegyes versei«. Pozsony. 1787; 9. l.

1786. *Baróti Szabó Dávid.* Hor. Carm. I; I. »Verskoszorú« II. szak. 4. könyv. Kassa. 159. l. Carm. I; 24. u. o. 161. l. Carm. I; 22. u. o. 162. l. Carm. II; 14. u. o. 163. l. Epod. II; u. o. 165. l. Carm. III; 3. u. o. 167. l.

1787. *Révai Miklós.* Hor. Carm. IV. 3. Elegyes versei. Pozsony 1787. 119. l. Carm. III. 9. U. o. 124. l. Epod. VII. u. o. 155.

1787. *Szathmári Mihály.* Hor. Sat. I. 1. tizenkét verse. M. Múzsa 1787. (VIII.) 57. l. és ezen verseknek bővebb körülirása hasonló versekben.

1787. Hor. Carm. I. 1. Magy. Múzsa 1787. (LXXIX) 637. l.

1789. *A. J.* Carm. III. 9. Magy. Muz. 1789. I. 3 negy. 266. és még u. o. 268. l.

1789. *Kazinczy Ferencz.* Carm. I. 14. Magy. Muz. 1789. I. k. 3. negy. 193. l.

1789. *Dr. Földi János.* Carm. II. 10. Magy. Muz. 1789. I. köt. 361. l.

1790. *Kazinczy Ferencz.* Carm. I. 14.; O navis referent. Orpheus 1790. II. 246 ugyanezt ford. Virág Ben. u. o.

1790. *Dr. Földi.* Neobule Carm. III. 12. (Nyomoruság sem enyelgő szerelemmel). Orpheus 1790, 38. l. és Carm. II.; 10. Ad Licinium. u. o. 29. l.

1790. *H. J.* Pozsonyi seminariumból. Carm. II. 3. Mind. Gyüjt. 1790. 235. l.

1792. *Virág Benedek.* Egy hajóhoz. Magy. Muz. 1792; 14. l.

1793. *Verseghy Ferencz.* Hor. Pisóhoz és ennek fiaihoz irt levele. Buda.

1795. Kloéhoz (Hor. Carm. I. XXIII.) Horácz után szabadon. »Sokféle.« irá Sándor. Győr. 1795. VI. dar. 226. lap.

1801. *Virág Benedek.* Horatius Poëtikája. Buda. Ism. Zeits. von u. F. Ungern 1802, I. 239.

1803. *Édes Gerg.* Horácz egyes ódái, levelei, satirai »Iromatai és danai« cz. k. Vácz.

1804. *Virág Benedek.* Hor. Epist. II. 1. A magyar poéták lajstroma előtt.

1809. *Czinke Ferencz.* Hor. Carm. I.; 14. 31. III. 32. »Próbatét a magy. ékesszólástan gyakorlásaiból stb.« Buda.

1811. Superint. *Kis János.* Horatius levelei Wieland magyarázó jegyz. Sopron. u. o. 1833. Kazinczy jegyzeteivel.

1813. *Virág Benedek.* Hor. levele Pisókhoz. »Thalia.« 1813. Hor. Epist. I.; 13. u. o. 26. Ep. I. 15.; u. o. 27. l. Ep. I. 17; u. o. 30. l. Sat. I.; u. o. 34. l.

1813. *Kazinczy Fer.* Hor. Carm. I.; 31. Kazinczy »poétai Berke.« Pest. 105. l. Carm. I; 14. u. o. 167. l.

1814. *Virág Benedek.* Hor. Ep. I.; 3. »Euridice« 28. l. Ep. I.; 4.; u. o. 30. l. Ep. I. 5—14.; u. o. 31—38. l.

1815. *Kis János.* Hor. Sat. I. Kis János versei kiad. Kazinczy Fer. Pest. III. k. 90. l. Sat. I. 6. u. o. 97. l. Sat. I.; 3. u. o. 105. l. Carm. I.; 9. u. o. 132. l.

1815. *Virág Benedek.* Q. Horatius Flaccus Levelei. Buda.

1817. *Virág Benedek.* Horatius Epodusai. Buda.

1817. *Virág Benedek.* Hor. Epod. VII. Hasz. Mul. 1817. II. f. é. I. sz. 1. l.

1817. *Kis János.* Epist. ad Pisones 1—9. Erd. Muz. 1817. VII. füz. 143.

1819. *Édes Gergely.* Horácz munkája hasonló nemü versekkel megmagyarázva. Pest.

1820. *Virág Benedek.* Horatius Satyrái. Buda.

1822. *Liptay Sámuel.* Horáczból négy darabocska. Viridarium Parnassium. Januari füz. Pest.

1824. *Virág.* Horácz Carm. II.; 8. ad Barinen. Aspasia 1824; 140. l.

1824. *Virág Benedek.* Horátius Ódái. Buda. Ism. Thaisz. Tud. Gyüjt. 1825. 81. l.

1824. *Kazinczy Ferencz.* Epist. I. 14. Ad Villicum. Hébe. 1824.; 119 l.

1825. *Kazinczy Ferencz.* Epist. I. VII. Ad Maecen. Hébe 1825. 91. l.

1825. *Kazinczy Ferencz.* Hor. Epist. ad Pison. F. M. Min 1825. 281. l.

1826. *S. G.* Horatius Fl. Carm. III., 9. szabadon fordítva. Szép literatura 1826.; 76. l.

1827. *Superint. Kis János.* Hor. Epist. ad Pison F. M. Min. 1827.: 1360. l.

1828. *Sup. Kis János.* Hor. Epist. II. 2. F. M. Min. 1828. 1672. l.

1829. *Superint. Kis János.* Hor. Florushoz. F. M. Min.; 1829, II. 375. l.

1836. *Mlgr.* Hor. Carm. I 9.; és III. 9. Koszorú 1836. 140. l.

1839. *S.* Hor. Sat. I. 1. Athenaeum. 1839. II. f. é. 313 l.

1840. *Kovács József.* Latin költők s irók jeles mondásaik. Pécs. 17. 19. 22. 24. 25. 31. 36. 50. l.

1842. *Czuczor Gergely.* Horácz poétikája. Buda és a Kisf. Társ. évl. III. k. 213. l.

1847. *Laky Demeter.* Hor. III. 9. »A költészetnek rövid elméleti s gyakorlati rendszere.« Szombathely 69. l.

1853. *Szlemenics Pál.* Carm. I. 13. II. 3. 4. 10. Uj M. Muz. 1853.; I. k. 588.

1855. *Makáry György.* Carm. I. 9, 22, 23, 24.; II. 3. Uj M. Muz. 1855. I. k. 345 l.

185 5/6. *Fojtényi Cassian.* Carm. IV. 9. Ad Lollium. A győri szt. bened. főgymn. 1855/6. tudós.

1857/8. Hor. Carm. I. 4.; a szatmári főgymn. progr.

1859/60. *Lehr András.* Epist. II. 1. Ad Augustum (prózában). A soproni ág. h. főtanoda 1859/60. tudós.

1861. *Tatai András.* Carm. I. 3.: III. 2. 3. Prot. egyh. lap. 1861.; 1197. l.

1861. *Szász Károly.* Epod. XVI. Budap. Szemle. 206. l. Carm. I. 5. 13. 22. 23. 25. 30. II. 8; III. 14. 9. 19.; IV. 1.; u. o. 206—225 l. Carm. I. 3; II. 1. 4. 20. III. 6. 29. IV. 15. Epist. I. 4. 7. 10. 16. 17.; Epod. I. III.; Sat. I. 6.; II. 6. Budap. Szemle. 1862. XIV. évf. 7—51. l.

1861. *Szenthmártony József.* Hor. Flaccus Ódái. Sárospat.

1865. *Szentjóbi Szabó L.* Carm. II. 10. Rectius vives Licini. Összes munk. Kiadta Toldy 1865. 32. l.

1867. *Arany János.* Carm. II.; 8. ad Barinen. Összes költ. Pest. 1867.; 749. l.

1868. *Vajdafi József.* Qu. Hor. Ódái próz. ford. és magyar jegyz. ellátva. I. r. I. II. k. Pest. Bir. B. J. Budap. Szemle. 1868. XI. 193. l.

1870. *Bálinth Gyula.* Hor. Carm. I. 34. Szabad Egyház. 1870. apr. 10. Sat. I. 9.; u. o. 1870. jun. 26.

1870. *Zichy Antal.* Hor. Sat. I. 5. 6. Főv. Lap. 1870. 280. számban.

1870. Zichy Antal. Hor. Sat. I. 1. Főv. L. 1870; 148. szám. Ism. Barsi Józs. Főv. L. 1870.; 150. sz.

1871. *Zichy Antal.* Horácz. Sat. I. 9.; Vasárnapi Ujság. 1871. 14. l. Röv. ism. Figyelő 1871. 55. l.

1872. *Székács József.* Hor. Carm. II.; 10. Főv. Lap. 1872; 97. sz. III.; 9. u. o. 119. sz.

1872. *Szász Károly.* Hor. Carm. I.; 3. 5. 13. 22. 23. 30. 33. II.; 8. 20. III.; 6. 9. 29. IV.; 15. »Műfordításai.« Pest. 1872.; 319—345. l.

1873. *Székács József.* Carm. II. 3. 8. Epodon 15. Athenaeum 1873. II. 1041. III. 2.; Főv. Lap. 1873. 74. sz. III.; 1. 5. Főv. Lap. 1873. 200. sz.

1873. *Tóth Endre.* Hor. Carm. III. 16.; Athenaeum 1873. 3040. l.

1873. Horat. Carm. III. 3.; Jászkún Figyelő 1873.; 15. sz.

1873. *Zichy Antal.* Sat. II. 6. Hoc erat in votis. Athenaeum 1873. I. 651.

Melczer József. Hor. számos ódái. Kéziratban.

b) Értekezések:

1552. *Sambucus János.* Paraphrasis et commentarii in artem poëticam Horatii. Argentinae. és 1564. Antverpiae.

1801. *Novich József.* Paraphrasis Hor. Odes. 16. libr. II. ad Grosphum. Székesfehérvár.

1818. Tibur. Hasz. Mul. 1818. II. 17. sz. 132. l.

1830. *Holéczy.* Quintus Horatius Flaccus (életleirás). Tud. Gyüjt. 1830. X. k. 65. l.

1840. *Csoma Mihály.* Horatius és oktató költeményei. Athenaeum. 1840. I. f. 721. l.

1852. *Dr. Reichel Károly.* Horatius und die ältere römische Poesie. A pozsonyi cs. k. főgymn. értes.

1852/3. *Fojtényi Cassián.* Egy tekintet Horatiusz Flaccusz Quint. műveire. A győri szt. bened. főgymn. tervrajza.

1854/5. *Dr. Alagics Antal.* Horacz Epist. I. 2.; fejtegetve. A pécsi kath. főgymn. progr.

1855/6. *Névtelen.* Q. Horatius Flaccus énekei. A győri szt. bened. főgymn. tudós.

1856. *Dr. Pauly Ferencz.* Emendationes Venusinae (szöveg krit.) A pozsonyi cs. kir. főgymn. progr.

1857. *Névtelen.* Horatiana. Fragmentum Horatiani codicis. Annales gymn. gr. cath. Blasiensis. (Balázsfalva.)

1861. *Tatai András.* Classica literatura. Prot. egyház. lap. 1861.; 1195. l.

1861. *Cserny Károly.* De Horatii carm. II. 20.; brevis disputatio. A beszterczebányai gymn. progr.

1864. *Balugyánszky József.* Horatius itélete a korabeli alagyás költőkről s azokhoz való viszonya. Kalauz. 1864. II. 20. 27. és a lőcsei kath. kir. államgymn. 1865/6. értesít.

1868/9. *Srabec Arm.* De Horati in sales numerosque Plautinos animadversiones. Az eszéki kir. főgymn. értes.

1868/9. *Lengeru L.* Despre metru in poesiile ale lui Horatiu. A brassói gör. kath. gymn. progr.

1870. Egy járdataposó a régi Rómában. Reform. 1870.; 206. sz.

1871. *Dr. Hóman Ottó.* Irodalmi körök és irányzatok Rómában Horatius idejében. (Campe után.) Philol. K. 1871. 343. l. Vége Malmosi K.-tól u. o. 438. l.

1871. *Brassai Samu.* Commentator commentatus. Tarlózatok Horatius satyráinak magyarázói után; felolv. a m. Akad. 1871. jun. 5. ülésén; megj. a magy. Akad. nyelv és széptud. kiad. 1872. 1873. III. köt.

1871. *Zichy Antal.* Q. Horatius satyrái. A m. Akad. nyelv és széptud. kiad. 1869—1872-ki II. k. 2.

1872. *Dr. Hóman Ottó.* Magyarázó észrevételek Horácz Epist. I. 4-hez. Phil. Közl. 1872, 37. l.

1872. *Dr. Hóman Ottó.* Horatius és Anakreon (Campe után). Phil. Közl. 1872. 284. l.

1872/3. *Kovács János.* Quint. Horatius Fl. életéről és költészetéről. A jászberényi kath. főgymn. értes.

c) Horácz-féle kiadások:

1777. Phaedri Fab. Pub. Syrii sentent. et Hor. de arte poëtica. Pozsony.

1828. Horatius. Sárospatak.

1831. *Lassú István.* Horatius Ódái magy. jegyzetekkel. — Buda.

1861. *Szentmártony József.* Q. Horatius Flaccus ódái értelmezve. Sárospatak.

1867. *Gyurics A.* Horatii Flacci opera. Dr. Hauck nyomán értelmezi. Pest. Bir. — r — Tanügyi füz. 1867.. II. füz. 143. l.

d) Külföldi kiadások ismertetése:

1783. Les Poesies D'Horace avec la Traduction Francoise du Sanadon. Paris. 1756. Ism. Molnár I. M. Könyvh 1783. III. 530.

1856. Horatius Flaccus recensuit, codicum selectarum varias scripturas addidit Franc. Pauly Lipsiae. 1855. Ism. Dr. Fr. Pauly. A cs. kir. pozsonyi főgymn. 1856 progr.

1870. The odes and epodes of Horace by lord Lytton Bulver 2. Wol. Ism. »Pesti Napló« 1870. 305. 306.

1871. Die Lebensweisheit des Horacz. Von Thomas Vogel. Leipzig 1869. Ism. Kadlecsik Rik. Melléklet a »Tanári Közlöny« 8. számához 1871. 17. l.

e) Szótár.

Köpesdi Sándor. Szótár Horatius Flaccus műveihez kéziratban.

20. *Flavius Josephus.*

a) Fordítások.

1755. Flavii Josephi libri septem, interprete Rufino Aquilejensi. Tyrnaviae. (Barkóczy egri püspöknek ajánlva.)

1771. Flavii Josephi de bello Iudaico. Nagy-Szombat (latin ford.)

Rokonstein Lipót, zágrábi rabbi (magyar ford.) Kéziratban.

1799. *Nagy Ferencz.* A pártos Jeruzsalem IX. Énekekben Flavius József szerént. Poson.

1820. Flavius Józsefnek a zsidó háboruról irt Historiájának foglalatya. Székes-Fehérvár.

b) Külföldi műnek ismertetése.

1783. Flavii Josephi, quae reperiri potuerunt opera omnia graece et lat. recensuit. Havercampus. Amstelo-

dami. Lugduni Bat. Ult. 1726. Ism. Molnár János M. Könyvház. 1783. III. szak. 266. 274. 276. 280.

21. *II. Julianus Caesar.*

1806. *Kresznerics F. A.* A császárok. Pozsony. Bir. Döme Károly. Uj M. Muz. 1857, I. 471.

22. *M. Justinus Frontinus* (Trogus Pompejus).

a) Fordítások:

1781. *Szabocsini Forrai Endre.* Trogus Pompejus Justinus negyvennégy könyvből kiválogatott rövid ékes Historiája. Eger.

1832. Hanno Justinus XXI. Arist. Polit. V. után. Hasznos Mulatságok 1832. II. 43. l.

b) Értekezés:

1863. *Rožek János. A.* De natura latinitatis Justinianae. A nagyszebeni kath. főgymn. progr.

23. *Decimus Junius Juvenalis.*

1822. Juvenalis VIII. satirája. Szép literatura 1822, 3

1822. A római asszonyok. Töredékek Juvenalis VI. szatirájának magyar fordításából. Szép literatura 1822.; 161. l.

1833. *Superint Kis János.* D. Junius Juvenalis Szatirái. Részszerént folyó, részszerént kötött beszédben. Sopron. Pest 1825. Ism. Thaisz. Tud. Gyüjt. 1826. II. k. 101. l.

1840. *Kovács József.* Latin költők s irók jeles mondásai. Pécs' 28. 41. 50. l.

24. *Titus Livius Patavinus.*

a) Fordítások:

1781. *Zechenter Antal.* Horatiusok és Curiatiusok, (Dráma) melyben Livius önön szavai adatnak elő. Poson.

1818. Az ifjú Scipió beszéde az öreg katonákhoz. Liv. XXVI. . 41. §. Haszn. Mulatságok 1818. I. 257. l. — A szűzesség oltalma; Liv. III.; 20. 21. 22. fej. u. o. 218. l.

1855. *Sárváry Béla.* Titus Livius II. k. Uj M. Muz. 1855.

1866. *Schiefner Gyula.* T. Liv. I. k. Pest.

1869. *Vajdafy G.* Livius I. k. Pest.

b) Értekezések:

1807. *Fuchs János.* Sam. Romanorum scriptorum specialiter Livii assiduam lectionem commendat. Lőcse.

1861. *Pados János.* Értekezések T. Livius római történeteinek X. első könyve fölött. Irta Machiavelli Miklós. Magyarítva. Pest.

c) Livius-féle kiadások:

1807. *Szilágyi Ferencz.* Livius enucleatus. Kolozsvár.

1867. *Szénásy Sándor.* Titi Livii ab Urbe condita lib. I. Bir. P. Thewrewk Em. Tan. egyl. Közl. 1867. 6. füz. 23. l. és B. Tanügyi füz. 1867. II. füz. 82. l.

1870. *Iványi I.* T. Livii ab Urbe condita. Partes selectae, magyar jegyzetekkel. Pest. Bir. Bartal A. és Ponori Thewrewk Emil. Tan. egyl. Közl. 1871.; 181, 185. ellenválasz u. o. 400 és 720. l.

1871. *Szénási Sándor.* T. Livii ab Urbe condita lib. II. Pest. Bir. Pasteiner György. Tan. egyl. Közl. 1872. 396. l. és Petrovics Fer. u. o. 358. l. Dr. Ring Mih. u. o. 354. Brassai Samu ellenvéleménye Dr. Ring birálatára. u. o. 490. l.

1871. *Szegedi S.* Szemelvények T. Livius műveiből. Debr.

25. *Marcus Annaeus Lukanus.*

a) Fordítások:

1776. *Bessenyei György.* Lukanus első k. Marmontel után magyaritva. Pozsony.

1831. *Sztrokay Antal.* Lukanus Pharsaliája I. könyv. Koszorú. 1831.; 33. l. és Tud. Gyüjt. 1831. 3 köt.

1832. *Sztrokay Antal.* Lukanus Pharsaliája II. könyv. Koszorú. 1832. 81. l.

1833. *Sztrokay Antal.* Lucanus Pharsaliája. Pest.

1835. » » » » III. kötet. Koszorú, 1835. 65. l.

1839. *Sztrokay Antal.* Marcus Annaeus Lucanus ötöd. k. Koszorú. 1839. III. 33. l.

1867. *Laky Demeter.* Marc. Ann. Lucanus Pharsaliája. Pest.

1868. *Baksay Sándor.* Marc. Ann. Lucanus Pharsaliája. Pest. Ism. Pesti Napló 1869. 58. sz. esti l. és Zalai Dezső. Autonomia 1869. Jan. 14. 10. sz. és Sz. F. Hazánk 1868.; 267. sz.

b) Értekezések:

1792. *Péczely József.* Lucanusról. A szerző által fordított Voltaire »Henrias«-ában. Győr. 247—253. l.

1832. *Sztrokay Antal.* Marc. Ann. Lucanus római költeményes életrajza és deáki ismertetése. Tud. Gyüjt. 1832.; VIII. k. 50. l.

26. *T. Lucretius Carus.*

Szlemenics Pál. Lucretius. (Kéziratban.) L. erről Uj m. Muz. 1858. I. k. 12. l.

1870. *Fábián Gábor.* Lucretius Carus. Pest. Lucr. életrajza. U. o. X. lapon. Ism. Csiky Kálmán. Pesti N. 1871.; 81. sz. és Vajda Viktor. Főv. Lapok. 1870. 171. sz.

27. *Aurelius, Ambrosius, Theodosius, Macrobius.*

1793. *Molnár János.* Macrobius Saturnalium conviviorum libri septem czímű 2-ik könyvéből egyes anekdoták. Magy. Könyvh. 5. része. 138. l.

28. *M. Valerius Martialis.*

a) Fordítások.

1777. *Baróti Szabó Dávid.* Martialból »Uj mértékre vett különb verseknek három könyvei.« Kassa.

1790. *A. I.* Dieneshez. Martialisból: Declamas belle, causas agis, Attale, belle. Orpheus 1790.; II. k. 357. l.

1817. P. Török József. In Paullam. Erd. Muz. 1817. VIII. füzet. 40. l.

1832. *Sztrokay Antal.* Martial XIV.; 194. Tud. Gyüjt. 1832. VIII. 57. l.

1840. *Kovács József.* Mart. egyes velős mondatai. »Latin költők s irók jeles mondásai.« Pest. 17. 19. 33. 49. l.

1847. *Greguss Ágost.* »Villanykák« Martial után. Lipcse 79—98. l.

1858. *Vörösmarthy Mih.* Mart. Lib. I. 14 és 48. epigr. L. »Magyar Nyelvkincsek« P. Török Józseftől.

1864. *P. Thewrewk Emil.* Martial. IX. 97. Rumpitur invidia etc. Kalauz. 1864. II. 119. l. További mutatványok: P. Thewrewk J. »Nyelvkincsek.« Függelék 94. l. Thewrewk Em. Vergil kiadás 157. és 159. l. Tacitus kiadás 79. l.

b) Értekezés:

1869. Martial. Autonomia. 1869. 138. 139. sz.

29. *Minucius Felix.*

a) Fordítás:

1824. *Sepsi Zalányi Szabó Elek.* Minucius Felix. Ford. — Kolozsvár.

b) Kiadás:

1740. Minucii Felicis Octavius. Debreczen.

30. *Cornelius Nepos.*

a) Fordítások:

1700. *Balogh György.* Corn. Nepos. Sopron. Lőcse. 1700. Kassa. 1746.

1817. *Szent-Györgyi Gellért.* Corn. Nepos a jeles hadivezérek életéről. Pest.

1831. és 1843. *Czuczor Gergely.* Corn. Nepos. Pest.

1864. *Schiefner Gyula.* Corn. Nepos. Pest. Bir. Kún Gyula Kalauz. 1864. III. negy. 53. l.

1869. *Dr. Hampel Antal.* Corn. Nepos. Német nyelvre ford. és német jegyz. ellátva. Pest és Bécs.

b) Értekezések:

1801. *Méhes Istv.* Corn. Neposnak geographiai kulcsa. Pest.

1869. *Kadlecsik Richárd.* Corn. Nepos védelme Dr. Heinrich ellen. Tan. egyl. Közl. 1869. 353.

1869. *Dr. Heinrich G.* Még egyszer Corn. Nepos. Tan. egyl. Közl. 1869. 409.

1872. Dr. Ring M. Kritisches zu Corn. Nepos. Oest. gymn. Zeits. 670—676. l.

c) Cornélius Nepos-féle kiadások:

1762. Cornelius Nepos Christophori Cellarii commentariis illustratus. Kassa.

1808. Márton István. Nepotis vitae excellentium imperatorum. Jaurini.

1832. Corn. Nepotis vitae excellentium imperatorum. Debreczen.

1841. Corn. Nepos fennmaradt minden munkái. Buda.

1865. *Veres Ignácz.* Corn. Nepotis liber de excellentibus ducibus. Pest. magy. jegyzetekkel. II. kiad. 1867. Bir. Tan. Lap. 1865. 331. l. Veres válasza u. o. 339. l.

1866. *Vass József.* Nepotis liber de excellentibus ducibus. Pest.

1872. *Márk Pál.* Cornelius Nepos. Magyarázó jegyzetekkel. Debreczen.

d) Szótárak.

1776. Phrases Corn. Nepotis ex libro de vita excellent. imperatorum ad ductum editionis Emm. Sinceri. Addita interpretatione germ. hung. boh. Pozsony és Kassa.

1837. Szótár Corn. Neposhoz. Sárospatak.

1861. *Vass József.* Latin-magyar kézi szótár Corn. Nepos életrajzaihoz. Pest. Bir. Veress Ign. Krit. Lapok. 1872. I. 43. Ism. kolozsvári kath. gymn. 1854. progr.

1865. *Veress Ignácz.* Szótár Corn. Neposhoz. Pest.

31. *Publ. Ovidius Naso.*

a) Forditások:

1787. Ovid. Penelopenek Ulisseshez küldött levele. M. Múzsa 1787. (XCVIII.) 783. l.

1788. Ovid Met. IV; 55—165. Piram és Thisbe. M. Múzsa 1788. (XXVI.)

1789. *Révai Miklós.* A gyürü Ovid verse után. Elegyes versei. Pozsony 1789.

1789. *Ujhelyi Dayka Gábor.* Pesti növ. pap. Ovidból Penelopének Ulysseshez irt levele. Magy Muz. 385—389. l.

1789. *Döme Kár.* pozs. növ. pap. Ovid keservei. Az első k. első alagya. Magy. Muz. 389—393 l.

1790. *Szabó László.* Panasz Ovid bús leveleiből (»A barom is idővel szokik a vasekének«) Orpheus 1790. 237.

1790. *Dayka Gábor.* Phyllis Demophoonhoz. Töredékek Ovidiusból. Orpheus 1790. II. k. 135.

1790. *Horváth András.* Ovid. Metamorphosisai négy soru kadentziás versekben. (Kéziratban) L. erről Orpheus 1790. 314.

1791. *Ovid Metam.* Ism. Mind. Gyüjt. 1791. V. 349.

1792. *Sándor István.* Az orras Ovidnak deákból forditott változásai. Győr.

1813. *Újhelyi Dayka Gábor.* Penelope Ulysszeshez. A szerző összes versei kiad. Kazinczy Fer. Pest. 47. l. Phyllis Demophoonhoz u. o. 54. l.

Gr. Fekete János de Galantha. Ovid. Ars amandi. Kéziratban. L. erről Zeitsch. für und von Ungern. 1863. IV. 131.

1818. *Mrazovits Ábrahám.* Ovidii Nasonis libri tristium deákul és rátzul. Buda.

1820. *Peretsényi Nagy László.* Ovidius enyelgései. Pest.

1823. *Egyed Antal.* P. Ovidius Naso Bús verseinek 4-ik könyve. Pest. Bir. Thaisz. Tud. Gyüjt. 1824; I. k. 90. l.

1823. *Garzó Mihály.* Ovid Metam. I. Szép literatura 1823 81. l.

1823. *Irmesi Homonnai Imre.* Ovidius szomoru verseinek öt könyve. Pest. Bir. Thaisz. Tud. Gyüjt. 1824; I. k. 90. l. Buda 1827.

1826. *Irmesi Homonnai Imre.* Ovid. Pontusi levelek IV. k. 1 levele. F. M. Min. 1826. 753. l.

1826. *Egyed Antal.* Ovidius keservei öt könyv. Székesfehérvár. II. kiad. Pest. 1847.

1826. *Wiski Pál.* Ovid az átváltozásokról. Szabad forditásban. Kolozsvár.

1827. *Irm. Homonnay Imre.* P. Ovid. Naso Pontusi levelei, Ibise, Diófa keserve és orcza orvossága. Ugyanannyi kettős versekben. Buda.

1829. *Rajnis József* és *Kazinczy Ferencz.* Orpheus és Eury dice. Muzarion 1829; IV. k. 196—199. l.

1831. *Briseis Achilleshez.* Heroid Ovid után. Koszorú 1831; 97.

1831. *Fel. Apáthi Molnár Sándor.* A vendégszeretés jutalma. Ovid. Met. VIII. 625. stb. Sas. 1831. VII. füz. 103. l. Pyram és Thisbe. Ovid. Met. IV; 55. stb. u. o. VIII. füz. 14. l.

1831. Oenopia később Aegina szigetén volt dögleletesség leirása. Ovid Met. VII. Hasznos Mulats. 1831. II. 265.

1832. *Kecskeméti Dániel.* A hir lakhelyének leirása Ovid után. Metam. Lib. XII. 39—64. v. Hasznos Mulatságok 1832. I. 209. l.

1838. *Egyed Antal.* Ovid pontusi leveleiből I. 11. mutatv. Athenaeum. 1838. II. fele 386.

1839. *Egyed Antal.* Ovidius pontusi elégiai. Pest. Ism. Szenczy Imre. Figyelmező 1840. 4. évf. 151. 171. 186. l. II-ik kiad. Pest 1845.

1840. *Kovács József.* Ovidból egyes velős mondatok. Latin költők s irók jeles mondásaik. Pécs. 15. 16. 23. 24. 25. 29. 32. 37. 38. 39. 42. 44. 45. 48. 49. l.

1841. *Kis János.* Elváltozások (folyó beszédben) Soproni Estv. Literaturai vegyes gyüjt. 3. füz. Ism. Schedel Ferencz. Athenaeum 1841. II. f. é. 31. l. és 1842. I. f. é. 1181. l.

1847. *Egyed Antal.* Ovid Metam. I. 452—567 v. Mutatv. Kisf. Társ. Szépirod. Szeml. 1847. nov. 14. 305. l.

1851. *Egyed Antal.* Ovidius átváltozások. 1851. Pest. Röv. ism. Uj m. Muz. 1851/2. I. köt. 504. l.

1856. *Szlemenics Pál.* »Phoebus és Daphne« Met. I. 452—567. »Biblisz és Kaunusz« Met. IX. 454—665. »Orpheus és Eurydice« Met. X. 1—77. Uj magyar Muzeum I. 99. l.

1856/7. *Pongrátz Gellért.* Ovidius Naso Heroidjeiből Sappho levele Phaonhoz. A nagybányai kath. algym. 1856/7. progr.

1857. *Egyed Antal.* Ovid heroidjai. Mut. Penelope Ulysses; Ariadne Theseushoz. Uj magy. Muzeum 1857. I. köt. 84.

1858. *Szlemenics Pál.* Ovid átváltozásai. Kéziratban. L. Uj m. Muz. 1858. I. k. 12. l.

1864. *Kovács Imre.* Ovid átváltozásai. 4. könyv. Pest.

Szentjóbi Szabó L. Ovid. Trist. IV. Eleg. 6. Tempora ruricolae patiens fit tanrus aratri. Összes költ. Kiadta Toldy Pest. 1865. 15. l.

1873. *Pongrátz Gellért.* P. Ovidius Naso Heroidái. Pest.

1873. *Bálinth Gyula.* Ovid. Heroid. Epist. I. Penelope levele Ulysseshez. Reform 1873; 198. sz. Epist. II. Phyllis Demophoónhoz. u. o. 200. sz. Epist. X. Ariadne Theseushoz. u. o. 215. sz.

Sturman Fer. Ovid Bajnok levelei. Kéziratban.

Elmés gr. Fekete János Generalis. Ovid szerelmei. Kézirat a nemzeti könyvtárban.

Kultsár Istv. Ovid Bajnok levelei. Kéziratban.

b) Értekezés:

1791. Ovidius Metamorphosisáról. Mind. Gyüjt. 1791 V. 349.

1855/6. *Kajdi Imre.* Ovid Metam. 4 időszaka kath. szempont. a pécsi k. főg. progr. Ism. Sáaghy Vend. Tan. Lap. 1857. II. 50. l. és 59. l.

c) Ovid-féle kiadások:

1749. Ovidii elegiae tristium libri V. Cum P. Jacobi Ponteni commentario. Tyrnaviae; és Budae 1809.

1760. Ovidii epist. Heroidum. Tyrnaviae.

1810. Ovidii Metamorphoseon libri XV. Auctore Jos. Juvencio. Budae.

1864. *Veress Ignácz.* Ovidii Nasonis carmina selecta, szótárral. Pest.

1871. *Szegedi S.* Szemelvények P. Ovidius Naso müveiből. Debreczen.

d) Szótár P. Ovidius Nasohoz:

1864. *Veress Ignácz.* Ovidii Nasonis carmina selecta, szótárral. Pest.

32. *Aulus Persius Flaccus.*

1826. *Superint. Kis János.* Persius 3-ik és 5-ik satirája. F. M. Min. 1826. 652. l. 1. és 2-ik satirája. F. M. Min. 1828. 1835. l.

1829. *Kis János.* A. Persius Flaccus szatiráji magyarul és deákul, szükséges jegyzetekkel világositva. Soprony. 1829. Tud. Gyüjt. 1829. IX. k. 99. l.

1833. Sup. Kis János. Persius szatirája.

33. *T. Petronius Arbiter.*

a) Forditás.

1819. *Somogyi Gedeon.* A magyar verselésről és forditásokról T. Petronius A. verseivel. Veszprém.

b) Petronius-féle kiadás:

1565. *Sambucus János.* Petronii Arbitri Satyrici fragmenta restituta et aucta. Antverpiae. Typis Plantini. 1505.

34. *Phaedrus.*

a) Fordítások:

1788. *A. S.* Phaedrus meséi. M. I. k. 1—30-ig. Magy. Musa 1788. 152—256 l.

1833. *Sepsi Zalányi Szabó Elek.* Fedrus. Kolozsvár.

1833. Fedrusnak, Augustus szabadosának aesopusi meséi. Veszprém. 1833. bir. Z—y. Bajza Krit. lapjaiban. 1834. V. füz. 55. l.

1834. *Z—y.* Phaedrus meséjét a Farkas és a bárány. Bajza Krit. Lap. 1834. V. füz. 62. l.

1854. *Komáromy K.* Ezopusi mesék. Magyar Muzeum. Pest. 1854. Fedrus után szabadon 2-ik kiad. Debreczen. 1871. Ism. Sárréti. Divatcsarnok 1854. 1101. l.

1855. *Mocsy Antal.* Phaedrus meséi jegyzetekkel. Kecskemét 1855. Röv. ism. Divatcs. 1855. 697.

1860. *Szarvas Gábor.* Augusztus szabadosának meséi. Pest.

b) Értekezés:

1822. *Liptay Sámuel.* A Fedrus Apologiájinak Erkölcsi Tudományai. Viridarium Parnassium januári füzetében. Pest. 1822.

c) Phaedrus-féle kiadások:

1777. Phaedri fabulae cum notis et P. Syrii sententiis et Hor. de arte poëtica. Pozsony.

1793. Phaedrus fabulái. Győr.

1808. *Márton István.* Phaedri fabulae. Jaurini.

1831. Phaedri Fabularum Aesopiarum libri V. Accedunt Publii Syrii mimi sententiae, item Q. Horacii Flacci liber de arte poëtica. Debreczen 1831 és 1837.

1831. *Kézy* felügyelete alatt Phaedri Aug. liberti fabulae aesopiae, notis captui tironum accomodatis instructae. Sárospatak. 1831. és 1838.

1865. *Kovács Nándor.* Phaedri Augusti Fabularum Aesopiarum libri V. magy. jegy. és szótárral. Pest. Bir. G. K. Protest. egyh. lap. 1865; 506. l.

1865. *Kovács N.* Phaedri Fabulae Aesopiae. Pest.

1867. *Budaváry József.* Phaedri Augusti Liberti Fabularum Aesopiarum libri quinque. Pest.

1869. *Szarvas G.* Phaedri Fabularum Aesopicarum libri V. Pest, magy. jegyzet.

1872. *Tüdős János.* Phaedri Augusti liberti fab. Aes. libri quinque cum triplici appendice fabularum novarum. Jegyz. ellátta. Debreczen.

d) Phaedrushoz szótárak:

1865. *Kovács Nándor.* Phaedrus meséihez szótár. Pest.

1867. *Budaváry József.* Phaedrus meséihez szótár. Pest.

35. *Plautus.*

a) Forditások:

1782. *Kovásznai Sándor.* Plautus. Mostellaria. Kolozsvár. 1782.

b) Értekezések:

1853. *Kürcz Antal.* Plautus a pékinas. Családi Lap. 1853. I. f. é. 548.

1873. *Cs. J.* Terentius és Plautus. Figyelő. 1873; 12—13.

c) Kiadás:

1566. Sambucus János. Plauti comoediae. Antverpiae. Typis. Chr. Plantini.

36. *Gajus Plinius Secundus minor.*

1816. *Grosser János.* Válogatott levelek M. T. Ciceróból és C. Plinius Secundus-ból. Szeged. 1816. Ism. Szép János. Tud. Gyüjt. 1817. 4. k. 103. Felelet Tud. Gyüjt. 1818. IV. k. 138.

37. *Gajus Plinius Caecilius.*

a) Forditás:

Horváth József. Plinius természettudományi encyclopaediája. Kéziratban.

b) Külföldi műnek ismertetése.

1783. *Molnár János.* Plin. Hist. Natur. Basileae 1549. Kiadá Harduinus. 1783. IV. 244.

c) Értekezések:

1808. Strábó és Plinius. »Sokféle«, irá Sándor. Győr. 1808. IX. db. 47. l.

1859. *Dr. Ahn.* Uber die Plinianische Stelle: Von der ältesten Zeiteintheilung der Römer. Plin. Hist. Nat. VII, 60. A cs. kir. pesti államgym. 1859 progr.

38. *Sextus Aurelius Propertius.*

1773. *Révai Miklós.* Propertzius III. k. 7-ik alagyája. Elegyes versei. Pozsony. 1787; 1—6. l.

1778. *Révay Miklós.* Propertzius III. k. 1. alagyája. Elegyes versei. Pozsony. 1787; 37. l.

1840. *Kovács Józs.* »Latin költők s irók jeles mondásaik.« Pécs. 31.

1853. *Edvi Illés Pál.* Propertzius II. k. 9. alagyája. Edvi Illés »Elszórt költészetei«-ben Pest. 1853. 181. l. Prop. II. k. 22. alagyája: az éjjeli kóborló. u. o. 182. l. Prop. III. k. 8. alagyája: Névnapi köszöntés. u. o. 183. l.

39. *M. Fabius Quintilianus.*

a) Forditások:

1832. *Kis János.* M. Fab. Quintilianus ékesszólási oktatásaiból a X. k. első része F. M. Minerva. 1832. 745.

1847. *Szenczy Imre.* Quint. Instit. I. k. 3. rész. Kisf. Társ. Szépirod. Szemle 1847; dec. 5. 357.

1853. *Szenczy Imre.* Institut. I. k. 1. 3. 8. II. k. 4. 5. 8. fej. Uj m. Muzeum. 1853. I. k. 386.

1856. *Szenczy Imre.* Quintilian utasitása az ékesszólásra. Pest. 1856.

1873. *Holub Mátyás.* M. Fab. Quintilianus. Institutio oratoria. X. k. Budapest.

b) Quintilian-féle kiadás.

1872. *Holub Mátyás.* M. Fabii Quintiliani Institutiones oratoriae. Liber decimus. Magyarázatokkal. Pest.

40. *C. Crispus Sallustius.*

a) Forditások:

1596. *Décsy János.* Az Cajus Crispus Sallustiusnac két historiája. Szeben 1596. Ism. Kazinczy Ferencz. Erdélyi Muzeum 1815. III. füz. 176. l.

1811. *Szent-Györgyi Gellért.* Sallustius C. magyarázása. Buda 1811. Ism. Muzarionban 1829. 23. rész 1866. l.

1822. *T. K.* Cato és Caesar Charactere Sallust után. Szép literatura 1822; 93. l.

1836. *Kazinczy Ferencz.* C. Sallustius. Buda 1836. Bir. Szenczy Imre. Figyelmező 1839. 3. év 421. 445. 458

1859/60. *Losonczy László.* C. Marius beszéde a népgyülésben. A nagykőrösi helv. főgymn. progr.

1862. *Vojdisek J.* Sallustius C. munkái. Pest. 1862.

Dugonics. Sallust. Catilinája. Kéziratban Vadasi Jankovich Miklós könyvtárában.

b) Értekezések:

1824. *Kazinczy.* Előbeszéd Sallustius forditásához. Cic. I. Catilinariának I. fej. Kassa.

1829. *Kazinczy Ferencz.* Magyarázatok Sallust forditásához. Musarion 1829. 23. rész. 166. l.

1838. *Szenczy Imre.* A. C. Sallust. Cr. erkölcsi tekintetben Tudománytár 1838. III. k. 226. l.

1843. *Bajza.* Catilina összeesküvése. Toldy által összegyüjtött munkái. Pest. 1862. 55—62. l.

1857. *Hoffman Gy.* Ueber die Darstellung und Diction des Geschichtschreibers Sallustius. A lőcsei kath. gymn. progr.

1862/3. *Dr. Balázs Fr.* De disponendis enuntiationum et periodorum partibus apud Sallustium. A nszebeni kir. főgymna. értesitvénye.

c) Sallustiusféle kiadások.

1865. *Hindy Mihály.* Sallusti Crispi opera. Pest.

1869. *Holub Mátyás.* C. Sallusti Crispi de conjuratione Catilinae liber. Magyarázatokkal. Pest.

1871. *Holub Mátyás.* Caji Sallust. Crispi de bello Jugurthino liber. Magyarázatokkal. Pest.

d) Szótár:

1865. *Hindy Mihály.* Szótár Sallust. Crispus műveihez.

41. *L. Annaeus Seneca.*

a) Forditások:

1654. *Kéri Sámuel.* Keresztyén Seneca. Bécs. L. bőv. Erd. Muz. Egyl. Évk. 1871. V. köt. 130. l.

1740. *Szilágyi Sámuel.* Keresztyén Seneka, vagy a Seneka irásiból kiszedegetett keresztyén virágok. Béts.

1768. *Mihåltz István.* Keresztyén Seneca, versekben. Kolozsvár.

1808. *Egyházas-Radóczi Boda József.* Lucius An. Seneca filosofusnak a vigasztalásról, az Élet rövidségéről, az isteni gondviselésről irott 4. k. Pest.

1832. *Superint. Kis János.* A haragról. F. M. Min. 1832. II. 413.

1844. A fösvénység (Seneca után) Sopr. Est. 1844. V. 185. A nagyravágyás 183. A részegeskedés 189. A szerelem 182. l.

1858. *Zsoldos Ignácz.* L. Annaeus Seneca Vigasztalása Marciához. Pest.

1859. *Fábián Gábor.* L. Ann. Sen. Epp. ad Lucilium XCIV. XCV. Római bölcsészet. A Dogmatica és Paraenetica. Uj m. Muz. 1859. I. 141. l.

1861. *Zsoldos Ignácz.* A kedély nyugalomról. Pozsony.

1862. *Petöfi Sándor.* Seneca leveleiből a III. levél. Arany (Szépirod. Figyelő) 1862. 19. sz. és vegyes költ. kiadta Gyulai Pál 1863. Pest. III. köt. 123. l.

1871. *Szaicz Antal.* Seneca két könyve: A vigasztalásról. A gondviselésről. Ism. Szabad Egyh. 1871. 240. sz.

1873. *Zsoldos Ignácz.* 1. A haragról. 2. Marcia vigasztalása. 3. Kedély nyugalomról. 4. A bölcs állhatatosságáról. 5. A kegyelmességről. 6. A bölcs nyugéletéről. Pest. Ism. Maszlaghy. Uj. m. Sion. 1873. IV. 626.

1874. *Lévay József.* Lucius Annaeus Seneca Vigasztalása Marciához. Budapest.

Gyerkéni Pyber Benedek. Senekának válogatott levelei s egyéb bölcselkedő könyvei. Kéziratban.

b) Értekezések:

1795. *Molnár János.* Seneca. M. könyvh. 1795. VII. szak. 288.

1825. *Faddy Kristóf.* Luc. An. Seneca életirása Svetonius és Tac. után. Tud. Gyüjt. 1825. IV. k. 89. l.

c) Seneca-féle kiadások:

Fortunatus Mátyás. Seneca quaestiones naturales (7. könyvét kijavitva és jegyzetekkel ellátva). Venetiis in officina Aldi.

1555. *Wágner Bálint.* Insignes et elegantissimae Sententiae ex L. An. Senecae ad Lucillum Epistolis, cete-

risque eiusd. auct. scriptis selectae. Brassó. Sententiae ex Senecae Libro de ira. U. o. Sententiae ex Senecae Libelló de beneficiis. U. o.

1735. L. Ann. Senecae de consolatione libri IV. Tyrnaviae.

1745. *Szoják János.* Senecae flores ex operibus L. Ann. Senecae deprom. Buda.

42. *Silius Italicus.*

1610. *Petki János.* Az Virtusnak és Voluptásnak egymással való vetekedések. Kolozsvár. L. bőv. Erd. Muz. Egyl. évk. 1870. V. k. 61. l.

43. *P. Papinius Statius.*

1832. *Edvi Illés P.* Hymenaeus istenülése (forditva Luctatiusnak magyarázatjaiból Statius Thebaisához, könyv III. Ver. 283) Sas. 1832. XII. k. V. 78. l.

44. *Svetonius Tranquillus.*

Kis János. Svetonius Tranquillus. Kéziratban.

45. *C. Cornelius Tacitus.*

a) Forditások:

1822. *Baritz György.* Corn. Tacitus munkái. Bécs.

1826. *Rácz István.* Tacitus Könyvecskéje Németországról. Pest.

1837. *Czuczor Gergely.* Tacitus Agricolájából próba ford. Athenaeum 1837. I. f. é. 103.

1837. *Szenczy Imre.* Tacit fordit. mutatványok. Athenaeum 1837. II. f. é. 705.

1840. *Cserei Miklós.* Corn. Tacitus Historiarum öt könyve. Kolozsvár. Ism. Schedel Ferencz. Athenaeum 1841. II. f. é. 47. l.

1847. *Szenczy Imre.* Corn. Tacitus Agricola. Buda.

1847. *Czuczor Gergely.* Corn. Tacit. Germania. Pest. II. kiad. 1851.

1851/2. *Szenczy Imre.* Tac. évk. I. 16—30. A legiók felzendülése Pannoniában. Uj m. Muz. 1851/2. I. k. 223.

1856. *Szenczy Imre.* Corn. Tac. évkönyvei. Szombathely. Ism. Nyikos Mih. Tan. Lap. 1857. II. 2. l. és Sz. Magy. Sajtó 1856. 226. sz.

1860. *Kazinczy Gábor.* Tacitus római története I.k.I—XVIII. fej. Mutatv. Uj. m. Muz. 1860. I. k. 134. l. köv. jellemzés dr. Toldy Ferencztől u. o. 133. l.

1861. *Dr. Télfy Iván.* Tacitus Agricolája és Germaniája. Pest.

1866. *Dr. Mihály István.* Tacitus Évkönyvei. I. k. Pest.

Pápai Ferentzi János. Tacitus Corn. Agricolája. Kéziratban.

Ribiczei Dániel. Agricola élete. Kézirat. L. Erd. Muz. X. füz. 10. l.

b) Értekezések:

1791. Tacitusról és az ő munkáinak forditásáról Bletterie után. Mind. Gyüjt. 1791.V. 289.

1831. *Tokody.* Tacitusról és a Caesárok által Rómában felállitott kormányról. Tud. Gyüjt. 1831. VIII k. 24. l.

1857. *Brunner József.* De Caji Cornelii Taciti vita, scriptis, dicendi genere brevis commentatio. A vinkovcei gymn. progr.

1858. *Müller János.* Loci aliquot ex Taciti Agricola explicantur et emendantur. A fiumei gymn. progr.

1861. *Dr. Gerber Arn.* Disputatio de Tacito rerum scriptore tali, qualem bonum oratorem requisivit Quintiliaus. A lőcsei ág. h. gymn. progr.

1863. Dissertatio de particularum quadam in sermone Taciti proprietate. A lőcsei ág. hitv. gymn. progr.

1866. *T—e.* Tacitus és a Caesarok. Magy. Világ 1866. 75. sz.

1874. *Gr. Széchen Antal.* Tacitus. Budapesti Szemle 1874. 1. sz. 1. l.

c) Tacitus-féle kiadások:

1852. C. Corn. Tacitus de situ, moribus et populis Germaniae; item Jul. Agricolae vita. Sárospatak.

1871. *P. Thewrewk Emil.* Taciti Germania. Magyarázta. Pest. Bir. Szamosi J. Tan. egyl. Közl. 1871. és Veress Ign. u. o. 1872. 41. l.

1871. *Ring Mihály.* Taciti Germania. Magyarázta. Pest. Bir. Dr. Hóman Ottó. Phil. Közl. 1871. 328. és Petrovich Fer. Tan. egyl. Közl. 1872. 217. Szamosi János. U. o. 217. l.

1871. *Budaváry J.* Taciti Annales liber I. Magyarázta. Pest.

d) Külföldi kiadások ismertetése.

1835. Corn. Tacitus. Ed. Walther 1831/33. Ism. Tud. Tár. 1835. 6. köt. 185. l.

1871. Corn. Tacitus és Über Syntax und Stil des Tacitus von Dr. A. Aug. Draeger. Leipzig. 1868. ism. Kadlecsik Rik. mellékl. a Tan. egyl. Közl. 8. cz. 1871. 13. l.

46. *Publius Terentius Afer.*

a) Forditások:

1782. *Kovásznai Sándor.* Terentius. Andria. Kolozsvár.

1828. *Superint. Kis János.* Andria. F. M. Min. 1828; 1929. l.

1831. *Superint Kis János.* A herélt. F. M. Min. 1831. II. 336. l.

b) Értekezések:

1856. *Dr. Pauly Ferencz.* Fragmentum codicis Terentiani Posoniense. A pozsonyi cs. k. főgymn. progr.

1873. *Cs. J.* Terentius és Plautus. Figyelő 1873.; 12—13. l.

c) Publ. Terentius-féle kiadások:

1685. Terentii comediae ex recensione Heinsiana. Lőcse.

1795. *Budai Ezaias.* Publi Terenti Afri comoediae sex Debreczen.

47. *Albius Tibullus.*

a) Forditások:

1773. *Révai Mik.* Tib. I. k. 10. El. Elegyes müvei 1787. Pozsony 6. l.

1790. *Mede Pál.* Tibullus első alagyája. Orpheus. 1790. II. k. 258. l.

1818. *P. Sz. M. A.* Tibull III. k. 2. alagyája. Hasz. Mul. 1818. 14. sz. 105. l.

1818. *Peretsényi Nagy László.* Albius Tibullus versei. Edgyik lapon Deákul a másikon magyarul, tulajdon Láb-Mértékjei szerint eredetiségéhez képest. Pest.

1830. *Kazinczy Ferencz.* Sulpicia Cerinthushoz. Tibull IV. k. Aurora 1830.

1840. *Kovács Józs.* Latin költők s irók jeles mondásaik. Pécs. 30. 46.

1845. *Egyed Antal.* Tibullus elegiái. Kecskemét.

1853. *Edvi Illés Pál.* Tib. II. k. 6. elegia. Elszórt költészetei. Pest 1853. 181. l.

b) Tibullus-féle kiadás.

1727. *Köleséry Sámuel.* Tibullus. (A Mátyás király budai könyvtárában létezett példány szerént.)

48. *Gajus Valerius Flaccus Probus.*

1780. *Dugonits András.* Valerii Probi Argonauticon vagyis gyapjas vitézek. Pest.

1873. *Fábián Gábor.* C. Valerius Flaccus. Argonauticon. Pest. Bir. Garami Richárd. Magy. Tanügy 1873.; 377. l. és — r. j. — Budapesti Szemle 1873. 3. szám 223.

49. *Publius Renatus Vegetius.*

1574. *Sambucus János.* Renati Vegetii de artis veterinariae, sive mulo medicinae lib. 4. Basileae.

50. *Publius Vergilius Maro.*

a) Forditások:

1624. *Huszti Péter.* Aeneis, azaz : a Trójai Aeneas dolgai. Szép diszes versekkel. Az Nagy Sándor nótájára. Kolozsvár. L. böv. Erd. Muz. Egyl. 1870. V. köt. 166. l.

1717. *Gyárfás István. Virgilius.* Kézirat a debreczeni könyvtárban.

1787. Virg. Aen. I. 34-ik verstől. Magy. Musa. 1787 (LXXXII.) 655. l.

1788. Virg. Aen. I. 463-ik verstől. Magy. Musa 1788. (IV) 33 l. az 1. ének kezdete u. o. 34. l.

1789. *Rajnis József és Baróti Szabó Dávid.* Virg. 1. Eklog. Magy. Muz. 1789. 3. negy. 331—345. l.

1789. *Rajnis József.* Virg. Eklogái. Pozsony. Ezekre dicsének Révai Miklóstól. Orpheus 1790. 23. lap. Bir. Batsányi János. M. Muz. 1789. 3. negy. Toldalék. 273. l.

1790. *Gr. Idősb Ráday Gedeon.* Virg. I. Ecclogája megmagyarositva és I. Mátyás királyunk idejéhez alkalmazva. Orpheus 1790. 242. l.

1790. *N. Y.* Vergil Aeneisének kezdete négysoru rímes versben. Orpheus 1790. II. 237. l.

1790. *Aranka.* Arma virumque — tantaene animis coelestibus irae! Orpheus 1790. II k. 208. l.

1790. *Rajnis József.* Verg. Aeneis I. 12 verstől kezdve: Urbs antiqua fuit. Mutatvány. Orpheus 1790. II. k. 305.

1790. *Gr. Idősb Ráday Gedeon.* Szép Rósi. Vergil Alexis czimü eclogája. Orpheus 1790. II. k. 381. l.

1792. *Szalkai Antal.* Virgilius Aeneise I. része. Bécs.

1799. *Kováts József.* Magyar Eneas. Komárom. I. köt. 1799. II. köt. 1804. III. köt. 1831. Buda. Ism. Schedius L. Zeitsch. von und für Ungarn 1804.; VI. 188.

1806. *Nagy János.* Magyar Virg. azaz: Virg. Aeneássának némelly darabjai magyar versekbe foglaltattak. Győr.

1807. *Bodon Ábraham.* Verg. költeménye a gazdászatról (Georgicon). Sáros-Patak.

1810. *Baróti Szabó Dávid.* Virg. Eclogái és Aeneise. Béts. Pest 1813.

1814. *Rajnis József.* Virg. Georgikonja. Pest. Ism. Élet és Literatura 1827. 290. l. Magyar Virgilius. Nyomatta Kondé Ben. Pest.

1829. *Rajnis József.* Virgil. Georg. IV. k. Orpheus és Eurydice. Muzarion 1829. 24. rész. 196. l.

1829. *Kazinczy Ferencz.* Virgil Georg. IV. k. Orpheus és Eurydice. Muzarion 1829. 24. rész. 199. l

1840. *Kovács József.* Virgil egyes velős mondatai. »Latin költők s irók jeles mondásaik«. Pécs. 11. 15. 34. l.

1847. Névtel. Mutatvány Virg. Aen. I. 1—156 v. Kisf. Társ. Szépirod. Szem. Jul. dec. f. 58 l.

1851. *Gyurits Antal.* Virgil Aeneise. Pest. Bir. G. Uj M. Muz. 1851/2. 387. l.

1851. *Gyurits Antal.* Virg. pásztori dalai. Pest 1851. és 1857.

1853. *Sebők Árkád.* Virg. II. k. 1—533. v. Uj M. Muz. 1853. I. k. 449. l.

1857. *Sebök Árkád.* Éneisze. mutatv. Tan. Lapok. 1857.; II. 6. sz. 41. l. Megjelent Esztergom. 1857. és 1860. Röv. ism. Divatcs. 1858. 125.

1863. *Remete József.* P. Vergilius Maro Aeneise. Győr. Bir. Sárospataki füzet. 1864. 370. l.

1867. *Vajdafi J.* Virgilius Máró Aeneise (próza.) Pest.

1873. *Dr. Márki József.* Virgil Aeneise I. II. ének. Buda-Pest. Mutatvány. Hon. 1864. 236. sz.

1873. *Jámbor Pál.* Virg. Aeneise I. 402. Athenaeum 1873. III. 2135. Bir. Magy. Politika 1874. 81. 86. 88. sz. Csalomjai.

Kéziratban vannak:

Horváth András. Vergil Aeneise 6 ének. Négysorú cadentziás versekben. (L. erről Orpheus 1790. 314. l.) *Gr. id. Ráday Gedeon.* Virgil 3 eclogája: Dic mihi Damoeta. — Pastorum Musam. — Si caelites Musae. (L. erről Orpheus 1790. II. k. 386. l. 1)

b) Értekezések:

1727. *Gyöngyösi István.* Cuma városában építtetett Daedalus temploma, melybe ment volt Aeneas király Trójából való kibujdosásában, és abban mutat az Apollo Sybillája nekie kölönb-különb képeket, és azoknak históriájokat renddel megbeszéli. (Hely nélkül.) Legújabb kiadás. Buda. 1840.

1792. *Péczely József.* Virgiliusról. A szerző által fordított Voltaire »Henriás«-ában. Győr. 235—246. l.

1820. *T. S.* Gondolatok a régibb és újabb Nemzeteknek némely nevezetesebb vitézi költeményeiről. II. Az Aeneisz. Tud. Gyüjt. 1820. II. k. 13. l.

1858. *Dr. Hauler János.* De fato quale apud Homerum et Virgilium perhibetur. A budai kath. gymn. progr.

1858. Virgil méhei. Michelet után. Szépirod. Közl. 1858. 1508. l.

1858. *Székely József.* Virgil Sainte Beuve után. Budap. Szemle 1858. I. 399. II. 33. l.

1861. P. Thewrevk Em. Virg. Aen. I. 402. Krit. czikk. M. Nyelvész. VI. 536.

1864. *Bartal A.* Nyilt levél P. Thewrewkhez Virg. Aen. II. 178 v. ügyében. Kalauz 1864. III. 77. l. Válasz Thewrewktől. u. o. 110. l.

1871. L. Gy. Aeneas és Dido. Saturday Rewiewből. Pesti Napló. 1871; 151 és 152.

1873. *Brassai Sámuel.* Paraleipomena kai Diort houmena, a mit mondtak, s a mit roszul mondtak a commentatorok Virg. Aeneise II. könyvére. Értekezések a nyelv és széptud. köréből. Budapest. Kiad. a magyar tud társaság.

c) Vergilius-féle kiadások.

1735. Vergilii opera cum interpretatione et notis P. Car. Ruaei Tyrnaviae I. II. III. köt. és 1760.

1863. *P. Thewrewk Emil.* P. Vergilii Maronis liber II. magyar jegyzet. Pest. Bir. Bartl Antal Kalauz. 1864. III. negy. 77.

1865. *Bartl Antal.* P. Vergilii Maronis epitome. Bir. névtel. Tan. Lapok. 1865. 338. l.

1869. *Hindy Mihály.* Virg. Maronis Aeneidos. L. I—VI. Pest.

1869. *Szénássy S.* P. Vergilius Maro I. II. könyv. magyar. Pest. Bir. Brassai Samu. Tan. egyl. Közl. 1872. 112. 164. 223. 267. 346. l.

1870. *Veress Ignácz.* Vergilius Aeneise magy. jegyzetek. I—III. k. Pest. Bir. Lévay Imre. Tan. egyl. Közlöny 1873. 408. l. és Brassai Samu. Prot. egyh. l. 1871; 100, 135, 173, 238. l. Veress viszonzása u. o. 1872; 13. 43. Brassai ellenválasza u. o. 297. 331. l.

d) Szótár.

1863. *Hindy Mihály.* Kézi szótár P. Vergilius M. műveihez. Pest. Bir. K. S. Kalauz. 1864. III. negy. 5. l.

c) Külföldi munka ismertetése.

1873/4. Un poète theologicien. La religion romaine dans Virgile. Par M. Gaston Boissier. Imerteti Névy László. Tan. egyl. Közl. 1873/4. 202. és 277. 322. l. stb.

M. Vitruvius Pollio.

Könyvismertetés.

1783. M. Vitruvii Pollionis de architectura libri X. Argentorati 1550. Ism. Molnár János. M. Könyvh. 1783. II. szak. 265.

II. Római Mythologia.

1868. *Szvorényi József.* Mythologiae veterum Romanorum epitome. Eger. Bir. B. K. Tan. egyl. Közl. 1867. 6. füz. 36. l.
A többi munkák már a »Görög Mythologia« czimű rovatban vannak elősorolva.

III. Római Archaeologia.

a) Művek:

1748. *Jacobus Antonius* pesti piarista (G. H. Nieuport után) de ritibus veterum Romanorum. Buda. Tyrnaviae 1765. 1778. Budae 1774. 1784; 1793. 1799. Kolosv. 1782. Ism. Molnár János. M. Könyvh. IV. szak. 77. l.

1775. *Cellarius Kristóf.* Breviarium antiquitatum Romanarum. Kalocsa.

1794. *Benkö Ferencz.* Római Régiségek »Parnassusi időtöltés« czimű műve. II. r. N.-Szeben.

1802. *Sirach* C. B. Antiquitatum Romanarum brevis descriptio. Kassa III. kiad.

1814. *Stipsics Alajos.* Archeologiae rituum et morum veteris Romae adumbratio. Pestini.

1815. *Schoenvisner Istv.* Compendium antiquitatum Romanarum. Buda, egyetemi nyomda és 1818; 1821. 1825.

1832. Római régiségek (oláh nyelven). Buda.

1836. *Irmesi Homonnai Imre.* Római régiségek. Pest.

1844. *Belák József.* Római régiségtan. Kecskemét. Bir. Kisf. Társ. Szépirod. Szemle 1847; jul.—deczemb. f. 113. l.

1849. *Hindy Mihály.* Római régiségtan. Budapest.

b) A római archaeologiára vonatkozó értekezések.

1783. *Molnár János.* A római szokások. Nieuport nyomán. M. Könyh. 1783; IV. 77—146. l.

1817. *Horváth Zsigmond.* A triumphusról. Erd. Muz. 1817. IX. füz. 99. l.

1817. Jupiter Capitoliumi Temploma. Hasznos Mul. 1817. II. 32. sz. 251. l. — A Római lovagpályának épülete. (Circus Maximus.) U. o. I. 11. sz. 82. l. és 1818. I. 26. sz. 100. — A Rómaiak házasulások. U. o. 339. l. — A római pénzek. U. o. 1817. I. 50. sz. 399.

1817. *Szász Mózes.* A rómaiak nevelése. Erd. Muz. 1817. V. füz. 21. l.

1818. Herculanum és Pompeji. Haszn. Mul. 1818. 31. sz. 244. l. — A római fürdők. (Balnea, Thermae). U. o. 36. sz. 281. l.

1826. *Kovács Sámuel.* A régiek Temetkezésökről. Tud. Gyüjt. 1826. XII. 3. l.

1826—1836. *Sup. Kis János.* Polykletus utazása, vagy Római levelek. F. M. Minerva.

1834. *Novák Dán.* Templa. Hasznos Mul. 1834; I. 106 Béketemplom Rómában. Hasznos Mul. 1834.; 311. l. Római szinház u. o. II. 107. Római közmunkák. u o. II. 298.

1834. *Jakab István.* Törvényhozás és erkölcsök kölcsönös hatásaik Rómában. Tudománytár 1834; II. k. 69. l.

1839. *Tob. God. Schröer.* De Studio antiquitatis rite instituendo. (Beszéd). Pozsony.

1841. —a— A rómaiak fényüzése s lakozása. Athenaeum. 1841. II. f. é. 783.

1855. *Szeberényi Lajos.* Római családélet. Család könyve. 1855. 161. l.

1856. *Sintenis C. Frigy.* Das römische Landheer. A beszterczei gymn. progr.

1857. A hajdani Róma kertjei. Chambers Journal után. Csal. Lap. 1857. I. 278. 293.

1857. *B. F.* Képek Róma földi uralmának fénykorából. Csal. Lap. 1857. II. 173. 189. 257. 285.

1857. *Dr. Thön Károly.* Die Gliederung der römischen Familie mit besonderer Rücksicht der privat rechtlichen Verhältnisse, in welchen die einzelnen Glieder derselben zu einander stehen. A beszterczei gymn. progr.

1860. *Kiss Elek.* Régi római polgárok jellemvonásai. Vas. Ujs. 1860. 8—9. sz. és 1861; 591, 605. l.

1861. *Riesel Mih.* Pogled na staro rimsko vriemenoslovje. (Visszapillantás a római időszámitásra.) A vinkovcei gymn. progr.

1862. *Báttaszéky.* A régi rómaiak öltözéke. Gallus után. Vasárn. Ujs. 1862. 428. l.

1864. P . . . ő D . . s Házi és társadalmi élet Rómában. Főv. Lap. 1864.. 45. 46. sz.

1865. *Mitrovits Gyula.* A rómaiak temetkezése. Vasárn. Ujs. 1865. 434. l.

1867/8. *Sváby Pál.* Senatores Pedarii. A pozsonyi főgymn. progr.

1869. K. T. K. Ebéd egy ős rómainál. Vasárn. Ujs. 203.

1870. *Váry Gellért.* Pompeji romjai. Szabad Egyh. 1870. sept. 25—29.

1870. A kő-korszakbeli Pompeji. Természettud. Társ. Átvétetett. Főv. Lap. 1870; 74. sz.

1870. Pompéji. (»Pompéji állomás«). Főv. Lap. 1870. 79. sz.

1871. *Dr. Hóman Otto.* Saturnusi versekben reánk maradt föliratok. Phil. Közl. 1871. 154. l.

1872. *Sághy Gyula.* A rómaiak ősalkotmánya. Pest.

1872. *Irmei Fer.* A Colosseum. Figyelő. 1872. II. évf. 125.

1872. *Pasteiner Gyula.* Forum Romanumról. Pesti Napló. 1872. 227. és 227. sz. esti szám.

1873. A régi Róma sajtója. Athenaeum. 1873. III. 2315.

1873. A római nőkről. Boissier után (Revue des deux Mondes) Athenaeum 1873. IV. 3301.

1874. A nők Rómában. Pesti Napló 85. 86. stb. sz. (esti kiadás). Ugyanarról Gaston Boissier után. Magyar Polit. 1874; 94; 95. stb. sz.

c) A római archaeologiára vonatkozó külföldi munkák ismertetése:

1825. *Ludvig v. Gorró.* Wanderungen durch Pompeji. Wien Ism. Kazinczy Fer. F. M. Min. 1826; 977.
1832. *Kis János.* Kivonat Creuzer F.-nek a régiség akadémiai tanulásáról irt munkájából. Tud. Gyüjt. XI. k. 40. l.
1834. *J. C. M.* Laurent. Fasti Consulares Capitolini. — Athenae. 1833. Ism. Horvát Istv. Tud. Gyüjt. 1834. IV. k. 122. l.
1857. Guil. Henzen. Inscriptionum latinarum selectarum amplissima collectio ad illustrandam Romanae antiquitatis disciplinam accomodata. Zürich. Ism. A—B. M. Évlapok 1857. 64. l.

IV. Római irodalomtörténet.

a) Művek:

1802. *Budai Ezaiás.* Régi római vagy deák irók élete. — Debreczen. Ism. Zeitschr. von u. für Ungern. 1803. III. 242.
1841. *Csoma Mihály.* A római literatura történeteinek alaprajza. Baehr rendszerén. Két füzet. Sárospatak.
1845. *Csoma Mihály.* A római irodalom rövid ismertetése Sárospatak.
1861. *Füssi Tamás.* A római irodalom története. Histoire de la Littérature Romaine par Alexis Pierron 2-me édition Paris 1857. nyomán. Pest. Mutatvány. Tan Lap. 1861. I. 253.
1862. *Kislaki Mór.* A római irodalom története. Dr. Kopp s egyéb kútfők után. Szeged.
1872. *Holub Mátyás.* Római irodalomtörténet Kopp s más

szerzők nyomán. Pest. Bir. Garami Rich. Magy. Tanügy. 1873; 374. l.

1872. *Bartal Antal.* A római történetirók. Phil. Közl. 1872. 19, 102, 168, 266. l.

b) A római irodalomtörténetre vonatkozó értekezések.

1798. *Sándor.* A régi deák irókról. »Sok féle.« irá Györött. 1798. VI. d. 25 l.

1814. *Pataky Mózses.* A római poezis története. Erd. Muz. 1814. I. füz. 114.

1828. *Buczi Emil.* A lyrica Poézis a rómaiaknál. F. M. Min. 1828. 1532. l.

1833. *Gruber Antal.* De stilo Inscriptionum latinarum in usum studiosorum Philologiae. Pest.

1846. Régi szinészet története a Rómaiaknál. Szinfüzér. 1846. I. 1.

1851. *Hetényi János.* Az ős rómaiak philosophiájának főbb jellemvonásai és érdemeiről. M. Akad. Értesitő 1851. 390. l.

1853. *Vahot Imre.* A régi classicus szinvilág. II. Római játékszin. Magy. Thalia. 1853. 22. l.

1856. *Javurek János.* De Satira Romana eiusque auctoribus brevis commentatio. A cs. k. lőcsei főgymn. progr.

1857. *Jurkovič János.* C. Lucilius, Q. Horatius Flaccus und die satirische Poesie bei den Römern. — Az eszéki gymn. progr.

1859. *Pehám Máté.* A korunkban fölfedezett római történetiró Caesar idejéből. Tan. Lap. 1859. 1.

1864. *Wimmerer Fer.* Die politische Bedeutung der Stoiker Roms im ersten christlichen Jahrhundert. A n.-szebeni gymn. progr.

1864. *Toldy István.* A vigjáték eredete II. A rómaiaknál. Kalauz 1864; II. 145. l.

1865. *Lassel Jenő.* Die römische Satire und ihre Hauptvertreter. A brassói ág. h. gymn. progr.

1872/3. *P. F.* A szónoklattan állapota a rómaiaknál. A soproni sz. bened. főgymn. értesit.

c) Külföldi munkák ismertetése:

1791. Essai historique de la litter. des Romains. Dublin. 1724. Ism. Mind. Gyüjt. 1791. V. 266.

1791. Extr. du Discours sur la Bareau de Rome. Paris. 1755. Ism. Mind. Gyüjt. 1791. V. 275.

1840. A. Westermanns Geschichte der römischen Beredsamkeit. Leipzig. Ism. A. B. S. Tud. Tár 1840. Literatura IV. 262.

1873. Beulé »Augustus«-ából. Mäcenas és a római költők. Reform 1873; 256. 257. sz. Molnár Antaltól.

V. Latin nyelv- szónoklat- és költészettan.

a) Müvek:

1535. *Honter.* Compend. Gramm. Lat. L. II. *Brassó* és 1577.

1539. *Honter.* Compend. Rhetorices ex Cicerone et Quintil. Brassó.

1556. *Molnár Gergely.* Elementa grammaticae latinae. Claudiopoli és Norimb. 1604.

1635. Grammatica Latina in usum scholarum. Székes-Fehérvár.

1640. Rudimenta linguae lat. Székes-Fehérvár.

1641. *Kismarjai Pál.* Latin nyelvtan. Debreczen.

1656. *Becker György.* Orator exemporaneus seu artis oratoriae Breviarium bipartitum. Nagy-Várad.

1662. *Parschitzius Dániel.* Octo Fabulae Grammaticae sanctae Rostochi. Typis Richelianis.

1705. *Rhenii* Donatus lat. hungaricus. Norimbergae.

1717. *Belii Matthiae.* Grammatica Latina. Leutschoviae.

1717. *Bél Mátyás.* Rhethorices veteris et novae praecepta. Accessit poëtica. Lipcse.

1725. *Molnár György.* Elementa grammaticae Latinae Debreczen. Kassa. 1763.

1731. *Szenczi Molnár Albert.* Gramm. Lat. Nagyszeben.
1735. *Turzó János.* Regulae de formatione verborum. Puchov.
1744. *Ajtai A. Mihály.* Deák grammatica.
1760. Lateinische Sprache, bestehend in einem kurzen Auszuge aus Christophori Cellarii Grammatica nach Matthiae Belii Anleitung. Pressburg.
1761. Prima artis Poeticae elementa. Pozsony és 1771.
1763. Primae artis variandi institutiones. Pozsony és 1772.
1765. Praecepta ornatae et figuratae Syntaxeos et Orthographiae Latinae. Accesserunt Institutiones periodologicae. Pozsony és 1772.
1765. Langii Joach. Colloquia latina una cum praemisso Tirocinio paradigmatico.
1767. *Lejay P. Gab. Fer.* Bibliotheca Rhetorum praecepta et exempla complectens. Tyrnaviae.
1769. Institutionum grammaticarum liber. Tyrnaviae. Budae 1797. és 1799.
1772. *Timon Sam.* Syllabus vocabulorum Grammaticae Em. Alvari. Nagyszombat.
1773. *Pomei Ferencz.* Flos latinitatis cum syntaxi ornata Tyrnaviae.
1778. Alvari Emanuelis de constructione octo partium orationis. Budae.
1779. Grammatica Latina. Part. III. Tyrnaviae.
1779. *Severini János.* Institutiones eloquentiae. Pozsony és Kassa.
1780. *Soarii Cypriani* artis rhethoricae libri III. Budae.
1781. *Turselinus* Horac. Particulae latinae. Buda.
1781. *Rhenii* Compendium lat. Grammaticae. Pozsony és Kassa.
1782. Elementa linguae latinae. Buda.
1793. *Márton István.* Deák Grammatica Győr.
1795. *Márton István.* Uj deák rudimenta. Győr.
1794. *Szentgyörgyi István.* Deák grammatika magyarul Pozsony.
1797. Deák grammatika magyarul a magyar grammatikához foglalva. Pest.

1799. *Németh László.* Rövid deák grammatika. Győr.
Bellitz János. Deák circulus, vagy a deák szók természetének vizsgálására vezető kérdések. Sopron.
1800. *Doleschalii Pauli* Donatus latino-germanico-hungarico-bohemicus. Pozsony; Vácz és Pest 1822.
1801. *Schulek János.* Latinská Gramatika. Besztercze-bánya.
1801. *Tekusch Mihály.* Syntaxis linguae latinae cum prosodia et periodologia. Pozsony.
1802. *Budai Ezaiás.* Deák nyelv kezdete példákban. Debreczen.
1806. *Grigely József.* Orthographia latina. Buda.
1808. *Márton István.* Compendium grammaticae latinae. Jaurini.
1811. *Bröder Chr.* Gott. Kleine lateinische Grammatik Pozsony.
1811. Institutiones Grammaticae. Pars tertia. Buda. Pars II. 1835.
1814. *Szilágyi Ferencz.* Deák grammatika. Kolozsvár.
1820. *Albinyi István.* Grammaticae latinae pars praecipua, utpote: Etymologia. Eperjes.
1825. *Rhenius J.* Compend. latinae grammaticae pro discentibus nationis Germanicae. Hungaricae atque Bohemicae. Pozsony.
1827. *Grailich Fer. Józs.* Tabellae Declinationum et Conjugationum Latinarum. Pozsony.
1827. *Grigely József.* Institutiones Grammaticae. Pars. I. Buda.
1828. *Grailach Fer. Józs.* Grammaticae Latinae Etymologica pars. Pozsony.
1829. Syntaxis Latina. Pozsony.
1831. A deák grammatikának rövid summája. Sárospatak.
1831. Deák törzsökszók magyar jelentéseikkel együtt. Debreczen.
1833. *Schulek Ján.* Grammatica latina. Szakolcza.
1833. Grammatica Latina cum interpretatione exemplorum slavico-hungarico-germanica. Pozsony.

1833. Deák nyelv kezdete. Debreczen 1833. és 1838.

1836. *Bolemann István.* Rhetorica ex indole sermonis explicata. Pest.

1836. *Melczer Lajos.* Gyakorlatokon épült magyar szabályzatu Latin nyelvtudomány. Pest.

1837. Erklärung der lateinischen Sprachlehre. Magyar-Óvár.

1837. *Szász Károly.* Latin nyelvtudomány. Nagy-Enyed.

1838. *Grigely József.* Institutiones poeticae. Buda.

1838. Artis poeticae elementa. Sárospatak.

1839. *Bocsor István.* Latin nyelvtudomány lépcsőnkénti gyakorlatokkal. Pápa. Ism. Schedel Ferencz Athenaeum 1841. II. f. é. 191. l. és Irme. Figyelmező 1840. 4. évf. 209. 234. 342. VI. kiadás Pápa 1853. Ism. S. J. Uj M. Muzeum 1854. I. köt. 281.

1839. Az ékesszólás, vagy Rhetorica elemei a római nyelvre alkalmazva. N.-Enyed. Bir. Irme. Figyelmező 1840. 4. évf. 212. l.

1840. *Tatai András.* Deák grammatika. Bir. Schedel Fer. Athenaeum 1841. II. f. é. 191. l.

1840. Az igeidők formálódásának szabályai (czimlap és hely nélkül). Bir. Irme. Figyelmező 1840. 4. évf. 406. l.

1840. *Edvi Illés Pál.* A latin nyelvtudomány elemei magyar nyelven. Bir. Irme. Figyelmező. 1840. 4. évf. 394. l. és Századunk 1840; 42. sz.

1841. *Stancsics Mihály.* Latin nyelvtan I. rész Pozsony II. rész Pest. 1843.

1841. *Dr. Toepler Theophil.* Latin nyelvtudomány. Pest. Ism. Schedel Fer. Athenaeum 1841. II. f. é. 1003. uj kiad. 1865.

1842. *Agyagos Molnár Sámuel.* Latin nyelvtani ékes és képes szókötéstan. Bir. Z. Y. X. Athenaeum 1842. II. f. é. 481. és 492. l.

1843. Latin nyelvtudomány az ifjuság számára. Szókötés. Pest.

1844. *Némethy Pál.* Latin nyelv elemei. Seidenstücker módja szerént. Pest.
1846. *Sümeghy Pál.* Latin nyelvtan. Vácz.
1846. *Müller Mátyás.* Latin szókötéstan. Sopron.
1850. *Szepesi Imre.* Gyakorlatilag előadott elemi latin nyelvtan. Pest. Ism. Kovács Károly. Pesti Napló 1851. 321. sz. 7-ik kiad. 1869.
1850. Latin nyelvtan. Broeder és Zumpt után.
1851. *Szűcs István.* Budai Ezaiás. Latin nyelv elemei példákban. Debreczen.
1853. *Szepesi Imre.* Latin mondattan. Pest. 7. kiad. 1869.
1853. *Zsihovics Ferencz.* Elemi latin nyelvtan. Pozsony.
1853. *Valkó Endre.* A latin szókötés szabályai Pest.
1853. *Deák Sándor.* Latin nyelv elem. a 2-ik oszt. számára. Pest.
1853. *Deák Sándor.* Latin szókötés I. r. Esettan. Pest. II. r. Módtan 1857.
1853. *Deák Sándor.* Latin nyelv elem. 1-ső oszt. számára. Pest.
1856. *Deák Sándor.* Gyakorlati latin nyelv elem. 1-ső o. számára. Pest.
1856. *Warga János.* Latin nyelvtan. Mondattan. Pest. 2-ik kiadás 1862. Bir. Bartl A. Kritikai Lapok 1862. I. 27. 5-ik kiad. 1873.
1857. *Warga János.* Latin nyelvtan. Alaktan. Pest 5-dik kiadás 1873. Ism. Hollósy Zsigmond. Kecskeméti Protest. Közl. 1859; V. 87. 6-dik kiadás 1874.
1857. . . . . . . Latin nyelvtan alsó és közép gym. oszt. használatára. Sárospatak.
1858. *Finkey J. és Soltész.* Latin nyelvtan. Sárospatak Ism. Sárospataki füz. 1862.; 581. l.
1861. *Gönczy Pál.* Latin nyelvtan gymn. és reáltanulók számára. Pest; és Tanmódszeres vezérkönyv a latin ny. tanitására 1862. Ism. B. M. Protest. egyh. lap. 1861; 1463. és Szénássy. Magy. Nyelvész. 1861. VI. 434. l.

1863. *Szénássy Sándor.* Latin nyelvtan. Alaktan. Pest. Bir. Sárosp. füz. 1863. 479. Dávid Istv. Kalauz 1863. 1-ső negyed. 38. Szénássy ellenbir. u. o. 54. 61. l. V. Horváth Zs. Protest. egyh. lap. 1863.; 655. l. 3-ik kiad. rendezte Elischer. Pest. 1874.

1864. *Dávid István. Kolmár József.* Latin nyelvtan. Pest. Bir. Veress Ign. Kalauz 1864. I. 28. 36. Bartl Antal 1864. III. 71. Névt. Tanodai lapok 1865. 157.

1864. *Trawnicsek Hubert.* Latin nyelvt. Pest. Bir. Bartl. A. Kalauz. 1865. I. 59.

1874. *Tüdös János.* Latin mondattan.

1864. *Szénássy Sándor.* Latin mondattan. Pest. Bir. Veress Ignácz. Kalauz 1864. III. 60. l. II. kiadás Pest. 1872. Bir. Szarvas Gábor. Magy. Tanügy. 1872. 468. Röv. ism. Prot. egyh. l. 1872; 1372. l.

1865. *Bartl Antal.* Elemi latin nyelvtan. Pest. Bir. Kocczányi Fer. Tanod. Lapok. 1865. 198. l. Tanod. Lapok. 1866; 154. Lutter Nándor. Uj Korszak. 1865. 17. l. Szénássy Sándor. Tanáregyl. Közlöny. 1868. 74. 3-dik kiad. 1870. Bir. Szénássy Sándor. Tanáregy. Köz. 1870. 144. l. Dr. Barsi József Hon 1866; 251. sz.

1865. *Vass József.* A latin nyelv ékes szókötése. Szeged. Bir. Névt. Ujkorsz. 1865. 70.

1866. *Kérészi István. Szinyey Gerzson.* Latin mondattan a III. és IV. oszt. számára. Sárospatak.

1866. *Bartl Antal.* Latin mondattan. Pest. Bir. Vagács Caesar. Tanodai L. 1866. 242.

1868. *Mihályi Károly.* Prima gram. latinae Palaestra. Latin nyelvtan. Pest.

1870. *Kiss Lajos.* Schultz kisebb latin nyelvtana. Pest. IV. kiad. 1874.

1870. *Gyurits Antal.* Latin nyelvtan. Ollendorf modora szerint. Pest.

1871. *Málik Vincze.* Latin nyelvtan. Vácz. Bir. Bartal A. Magy. Tanügy. 1872. 254.

1871. *Gyurits A.* Kulcs az Ollendorff modorában irt Traut-Gyurits-féle nyelvtanhoz. Pest.

1873. *Szepesi Imre.* Latin mondattan. Pest. Bir. Szarvas G. M. Tanügy. 1873. 416. l.

b) Külföldi latin nyelvtanok ismertetése:

1869. Vollständiges Lehrgebäude der lateinischen Sprache. Von Georg Traut. Frankfurt a. M. 1868. Ism. Szamosi J. Tan. egyl. Közl. 1869. 27. 101.

1874. Elementar Gammatik der lateinischen Sprache von Alois Vaniček. Leipzig 1873. Bir. Bartal A. M. Tanügy 1874. 73. l.

c) A latin nyelvtanra vonatkozó értekezések:

1794. *Molnár János.* Grammaticusok. M. Könyvház 1794. VI. szak. 52. l.

1799. *Hasse J. G.* De causis stili Latini. Debreczen. Kiadta Budai Ezaiás. Ezután kétszer kiadva.

1820. *Sebestyén S.* A római számokról. Tud. Gyüjt. 1820. IV. 76.

1835. *Szilágyi János.* A latin C betünek igaz hangjáról. Tud. Gyüjt. 1835. XI. k. 81. l.

1839. *Edvi Illés Pál.* Növendék fiuknak miért és hogyan kell tanulni latinul. Tud. Gyüjt. VI. k. 3. l. Bir. Dr. T. K. Tud. Gyüjt. 1840; II. k. 102. l.

1851. *A. Th. Wolf.* Grammatische Briefe. A pozsonyi cs. k. államgym. ért.

1853. *Kelp Istv.* Einige Bemerkungen über die Methode des Unterrichts in der lat. Sprache im Unter-Gymn. A beszterczei gymn. progr.

1854. *Schönauer Endre.* Észrevételek a latin szókötés körében. A székesfehérvári nagygymn. évkönyve.

1855/6. *Imre Sándor.* A határozatlan igéről és igenevekről. A holdmező-vásárh. helv. h. algym. tudósit.

1856/7. *Tatai István.* Linguistikai jegyzetek a latin perfectum alakjairól. A szarvasi ág. h. főtan. tudós. Ism. Hunfalvy Pál. M. Nyelvészet. 1858. 315. l.

1856/7. *Hidasi Korn.* De stilo bene Latino. A nagyszombati gymn. tudós. Ism. e—r. M. Nyelvész. 1858; 398. l.

1857. *Hunfalvy Pál.* A latin hangsulyozás. Weil és Benloew után. M. Nyelvészet 1857. 11. és 105. l.

1857. *Koczányi Fer.* Latin nyelv elemei tanitásának módszertana. Tan. Lap. 1857.; II. 9. 10. sz.

1857. *Cremutius Cordus.* Synonymica. M. Nyelvész 1857.; 77. l.

1859/60. *Szentpétery Károly.* A latin nyelvtan gymnasiumainkban. A nagyváradi gymn. évkönyve.

1859. *Gauzer János.* A határtalan ige használata b) a latinban. Tanodai Lapok. 1859. 75. 87. 88. 98. 111. l.

1860. *Gauzer.* Az igenevek s állapotjegyzők használata b) a latinban. Tan. Lap. 1860. 50. 51. 62. 63.

1865. Latin *lr,* mely *tr*-ből ered. Nyelvt. Közlem. 1865. IV. 478.

1865. *Dr. Gerber Arnold.* Dissertatio de particula *an.* A lőcsei ág. h. gymn. progr.

1866. *Szénássy Sándor.* Latin nyelvt. tanulmányok. A pesti ág. hitv. gymn. értesitv. Bir. Pon. Thewrewk Emil. Tan. Egyl. Közl. 1867. III. IV. füz. 67. l. Szénássy válasza. U. o. V. 15. l.

1870. *Szénássy Sándor.* Javaslat a latin helyesirás ügyében. Tan. egyl. Közl. 1870.; 472.

1870. *Szénássy Sándor.* A latin névragozás tekintettel annak gymn. való tanitására u o. 517.

1870. *Szénássy Sándor.* Latin orthographiai tanulmányok u. o. 197. l.

1870. *Szénássy Sándor.* A latin igeragozástanról u. o. 49. l.

1871. *Dr Hóman Ottó.* A saturnusi ver. Phil. Közl. 1871. 3. 49. 145. és külön kiadásban. Pest.

1871. *Szénássy Sándor.* A latin *a* és *e* névragozás. Tan. egyl. Közl. 1871; 161 l.

1871. *Szénássy Sándor.* A latin particulák. Philolog. Közl. 1871; 168.

1872. *Brassai Sámuel.* Hogy kelljen a latin hajtogatást tanitani. Kolozsvár.

1872/3. *Szerencse Menyhért.* A latin nyelvtan módszertani kezelése az alsó osztályokban. Tan. egyl. Közl. 1872/3. 11. l.

1873. *Nuber Sándor.* A latin alaktan kezelés módja az I. oszt. M. Tanügy 1873.; 481 l.

VI. Vegyes tartalmu latin olvasó könyvek.

1550. *Wagner Bálint.* Szemelvények görög és latin irókból.

1552. *Sambucus János.* Imperatorum Romanorum vitae castigatae et auctae. Augentinae.

1778. *Molnár János.* Chrestomathia ex optimis linguae latinae auctoribus in usum gymnasiorum. Budae.

1805. *Szilágyi Ferencz.* Chrestomathia latina. Kolozsvár.

1805. *Lósi Pál.* Deák olvasókönyv a legalsóbb deák classicusokhoz alkalmazva. Pest.

1817. Selecta latini sermonis exempla e scriptoribus probatissimis. Buda.

1825. *Lánghy Steph.* Delectus Poetarum. Pars I. Sales poëtici proverbiales. Pars II. Variorum Poëtarum carmina selecta. Buda. Ism. Thaisz. Tud. Gyüjt. 1826; XI. köt. 122. l.

1833. Gedikii liber latinus usibus iuventutis scholasticae 5. kiad. Pozsony.

1851. *Koczányi Ferencz.* Latin irodalmi szemelvények. Pest. Ism. Uj M. Muz. 1851/2. I. 870. l.

1864. *Czanyuga József.* 1168. latin közmondás gyüjteménye. Pest. Bir. Tan. Lap. 1864; I. 17. 78. l.

1864. *Bánhegyi.* Erasmus redivivus. Bir. Bartl. A. Kalauz 1865.; I. 47. Röv. ism. Prot. egyh. lapok 1864.; 1682.

1865. *Peregriny Elek.* Epitome Historiae Sacrae. Ad usum tironum linguae latinae, auctore C. T. Lhomond.

Pest. Ism. Lonkay A. Tan. Lap. 1865. 87. l. és Németh A. u. o. 289. l.

1868. *V. Horváth Zsigmond.* Tirocinium poeticum. Magyar jegyzetekkel. Pest.

1868. *Kovács Nándor.* Latin olvasó könyvecske. Pest.

1869. *Szarvas Gábor.* Tirocinium prosaicum. Pest. Bir. Szamosi J. Tan. egyl. Közl. 1870.; 87. l.

1871. *Iványi István.* Urbis Romae viri illustres. Magy. jegyzet és szótárral. Pest.

1872. *Szamosi János.* Tirocinium poëticum. Buda. Bir. Petrovich Ferd. Straub. Garami Rich. Tan. egyl. Közl. 1872; 519 és Elischer T. Magy. Tanügy. 1872. 248. l. Garami Rich. Prot. egyh. lap. 1872; 522. 2. kiad. 1874. Bir. Brassai Samu. Budap. Közl. 1874; 40. 41. 42.

1872. *Cserny Károly.* Tirocinium poëticum. Pest. magy. jegyz. és szótárral. Bir. Holub Mátyás. Tan. egyl. Közl. 1862/3; 78. l. Garami Rich. U. o. 78. l. és Magy. Tan. 1872. 254.

Külföldi munka ismertetése:

1857. Promptuarium sententiarum ex veterum scriptorum Romanorum libris congessit. F. Wuestemann. Gothae 1856. Ism. Haas Mih. Tan. Lap. 1857. 102.

VII. Latin gyakorló könyvek.

a) Müvek:

1709. *Dobronoki St.* Phrases latinae in gratiam ungaricae iuventutis olim concinnatae. Nagyszombat.

1724. Langii Joach. Colloquia Latina Pozsony és 1769.

1774. Klein Ephraim. Phrases ex Langianis Colloquiis. Pozsony.

1778. *Heiden Sebald.* Formulae puerilium colloquiorum germ. lat. ungaricorum. Sopron.

1783. *Zachár András.* Paradigmata orationis solutae. Buda.

1796. *Pap (száldobosi) János.* Hat hangu ének avagy magy. deák stb. nemzeti beszélgetések. Buda.

1816. *Budai Ezaiás.* Deák nyelv kezdete példákban. Debreczen.

1830. *Gaal György.* Sprüchwörterbuch in sechs Sprachen: Deutsch, engl. lat. ital. franz. und ungar. Wien. Ism. Tud. Gyüjt. 1831; VI. k. 117. l.

1831. *Lang Joach.* Colloquia latina, praemisso tirocinio paradigmatico. Sárospatak.

1833. *Beimel József.* Segéd könyv a deákul tanuló magyarnak könnyebbségére. Pest.

1837. *Horváth Bálint.* Deákra forditandó magyar gyakorlatok. Magyar Óvár.

1837. *Tóth Lajos.* Deák törzsök szók. Debreczen.

1838. *Zsarnay Lajos.* Forditási gyakorlatok magyarból diákra.

1841. *Melczer Lajos.* Magyar szavalás és latin magy. német szótaglalás és fordit. Pest.

1851. *Koczányi Ferencz.* Latin irályképző gyakorlatok. Pest. II. kiad. 1852.

1851. *Sümeghy Pál.* Latin szókötési gyakorlatok. Pest. Ism. Uj M. Muz. 1851 2.; I. k. 563. l. és Csal. Lap. 1852. I. f. é. 273.

1852. *Berzay Elek.* Latin gyakorlatok. I. és II. oszt. számára. Pest. Ism. Csal. Lap. 1852. I. f. é. 273.

1852. *Koczányi Fer.* Latin irályképző gyakorlatok, felsőbb oszt. számára. Pest. Ism. Csal. Lap. 1852. II. f. é. 390.

1855. Latin magy. és magy. lat. forditási példák Dünnebier után. Sárospatak.

1856. *Tatai András.* Nyelvtani gyakorlatok. Pest.

1862. *Vagács Caesar.* Latin irályképző gyakorlatok. Pest Bir. V. K. Tanodai Lapok 1862. 143. Bartl A. Krit. Lapok 1862.; l. 73. V. S. Kritikai Lapok 1862. II 363. l.

1862. *Imre Sándor.* Magyar for. gyakorlatok. Debreczen. Bir. Bartl A. Krit. Lapok 1862; I. 2. fele. 225. l. és K. Protest. egyh. lapok 1862; 902. l. II. kiad. 1871.

1863. *Gyurits A.* Vezérkönyv latin ford. magyarból. Dőring után. Bir. Kalauz. 1864; 12.

1863. *Gyurits A.* Forditási előgyakorlatok magyarból latinra. Pest. Bir. Dávid J. Kalauz 1863. I. 14. 21. Gyurits válasza u. o. 46. 71. Dávid ellenválasza u. o. 87. 97.

1864. *Dávid Ist.* Uebungsbuch der lat. Formenlehre. Pest. Bir. Bartl A. Kalauz. 1864. III. 94.

1864. *Dávid és Kolmár.* Példatár a latin nyelv alaktanához. Pest.

1865. *Veress J.* Forditási gyakorlatok magyarból latinra. Pest. Bir. — ly — Tan. Lap. 1866; 26. Gyurits A. Tan. Lap. 1866; 298. 306. 314. l.

1867. *Mihályi Károly.* Svada Romana. Latin nyelvben gyakorló könyv. Pest. Bir. L—y. Tanügyi füz. 1867; II. 86. l.

1868. *Bartl A.* Latin gyakorló és olvasó könyv. Pest. Bir. r. t. Tanügyi füz. 1869. III. 107. és röv. Tan. Egyl. Közl. 1869. 86. l.

1869. *Kolmár Svåby.* Forditási gyakorlatok magyarból latinra az V.—VI. oszt. Pest a VII. és VIII. oszt. 1871. Bir. Szamosi J. Tan. egyl. Közl. 1870. 85. II. kiad. 1872. Bir. Bir. Hehelein K. Tan. egy. Közl. 1873/4. 437. stb.

1870. *Kiss Lajos.* Schultz gyakorló könyve a kisebb latin nyelvtanhoz. Pest.

b) A latin gyakorló könyvre vonatkozó értekezések:

1858. *Christ Józs. Laj.* Einige Bemerkungen über Inhalt und Einrichtung eines Lateinischen Uebungsbuches für die I. u. II. Gymn. Classe. A pozsonyi cs. k. főgym. progr.

1872. *Szamosi János.* Latin irás- és beszédgyakorlatok. Tan. egyl. Közl. 1872. 209.

IX. Latin szótárak.

a) Művek.

1490. *Szalkay László* érsek kéziratának azon része, mely Theodul eklogáját feles sorközi magyarításokkal tartalmazza.

1533. Lexicon Joannis Murmelii, seu Latina rerum vocabula, in suas digesta classes, cum germanica et hungarica intrepretatione. — Praeclarae indolis et amplissimae spei adolescentulis: Michaeli et Francisco, Magnifici quondam domini Stephani a Peren filiis, Martinus Heptamidius. Cracoviae.

1535. Glossarium lat. ital. gall. boh. hung. germanicum. Viennae.

1538. *Pesti Misséri Gábor.* Nomenclatura sex linguarum. Bécs Ujlaki Ferencz győri püspök által bővítve és újra kiadva. Bécs 1550, 1561. 1568.

1558. *Detzi Tzimor János.* Libellus Adagiorum Graeco-Latino-Ungaricorum. Chiliades quinque. Bartphae.

1598. *Calepinus Ambrus* Kis latin szótára; nyomtattatott először 1503. Később bővítve 1509-ben. A velenczei 1619-i kiadás hét nyelvű, a lugduni 1681-ben nyolcz nyelvű. A tiznyelvű 1594. A tizenegy nyelvű, melyben a magyar szók is meg vannak Basel 1598. 1605. 1616. Genf. 1620. Basel 1622. 1627. 1682. L. Zeits. für und von Ungern 1803. IV. 246 és Molnár János M. Könyvház 1802. XVIII. sz. 15. l.

1590—2—3. Nomenclatura seu Dictionarium Latino-ungaricum. Clar. viri D. Basilii Fabricii Szikszovii. Kiadta Pesthy Gábor és Sárvár 1602. Javitva kiadta Szilvásujfalvy A. Imre. Debreczen 1597 és 1619. L. erről Uj m. Muz. 1856. II. k. 98. Ism. Szilágyi Istv. Akad. Értes. 1847. 323. l.

1595. *Vranchich (Verantius) Fauszt.* Dictionarium quinque nobilissimarum Européae linguarum lat. ital. germ. dalm. et ungar. Venetiis. Ezt bővítve a cseh és lengyel nyelvvel kiadta Loderecker Péter. Prágában 1605. ezen czím alatt: Septem diversarum lingua

rum Dictionarium. Wurum J. nyitrai püspök költségén Pesten 1834 kiad. Pon. Thewrewk József »Dictionarum Pentaglottum« czím alatt. Ism. Horvát István Tud. Gyüjt. 1835. II. 122. l.

1603. *Megiserus Hieronymus.* Thesaurus polyglottus vel Dictionarium multilinguee Francof. a. M.

1604. *Szentzi Molnár Albert.* Lexicon Latino-Graeco-Ungaricum Francofurti. Jelessége következtében több kiadást ért és pedig görög nyelvvel bővítve. Hanoviae 1611. Heidelbergae 1621. Norimbergae 1644; Francofurti 1645. és Beér János által »Dictionarium quadrilingue Latino-Ung.-Graeco-Germ.« czím alatt kiadva Norimbergae. 1708.

1616. *Henisch György.* Thesaurus magyar szókkal bővítve. Augsburg.

1629. *Névtelen.* Dictionarium quatuor linguarum lat. hung. bohem. et germ. Bécs és 1641.

1630. *Maurach Mátyás.* Calepinulus. Typis M. Formicae. Viennae.

1631. Komenszky (Comenius) János Amos. Janua linguae latinae reserata aurea. Lissa. Magyar átdolgozásban: Kaposi Pál, Szántai Mih. és Helembai Sándor közreműk. Sárospatak 1652. Szilágyi István közreműk. Lőcse. 1661. Kolozsvár 1673. Lőcse 1698. Debreczen 1700. Lőcse 1724. Debrecz. 1729.

1642. Alster J. Hen. Grammatica Latina in usum scholae Albensis cum Rudimentis Lexici Lat. Albae-Juliae.

1646. Medulla priscae puraeque Latinitatis, qua omnes ling. lat. idiotismi repraesentantur. Gyula-Fehérvár.

1654. *Erdőberényi Deák János.* Janua linguarum bilinguis lat. hung. praecedens Dictionario. Comenius befolyásával. N.-Várad.

1670. *Büringerus Ján.* M. Nomenclator et Index germano-latinus. Pozsony.

1708. *Páriz-Pápai Ferencz.* Dictionarium Latino-Hungaricum Lentschoviae. A többi kiadások: Tyrnaviae 1762. Intentione ac labore Petri Bod. Cibinii 1767.

1782. 1788. És az Éder-féle utolsó kiadás 1801. Sándor István toldaléka Bécs 1808.

1719. *Cellarius Kristóf.* Latinitatis liber memorialis. Bél Mátyás szövegével. Nürnberg 1719. Lőcse 1735. Debreczen 1762. Pozsony. 1775. 1777. Primitiva latina. Locupletavit Math. Belius. Pozsony 1785. Neosoli 1788. Pozsony 1800. Márton István kiadása: Győr 1808. Budai Ezaiás kiadása Debreczen 1808. 1817. 1831 és Primitiva vocabula Ling. Lat. cum interpret. Hung. Debreczen. 1842.

1724. *Miskolczi Fer.* Vocabularium latino-ungaricum. Győr.

1729. Gradus ad Parnassum, sive synonymorum etc. Thesaurus. Tyrnaviae. *Bischoff* 1741 és 1747. 1767. Erschek. 1771. 1775. Buda 1827.

1742. *Jambressich András.* Lexicon Latinum interpret. illyr. germ. et hung. completatum. Zágráb.

1750. *Wagner Ferencz.* Universae Phraseologiae corpus congestum. Tyrnaviae. 1771. 1775. Buda. 1822; Bécs 1825.

1799. *Nyir Kállai Tamás,* kinek munkáját »Formulae solennes styli« czím alatt kiadta Kovachich György. Pesten. Ism. Szilágyi István. Akad. Ért. 1847; 319 l.

1808. Sándor István. Toldalék a magyar-deák szókönyvhez. Bécs.

1818. *Márton József.* Lexicon trilingue lat.-hung.-germ. Pars I. A—L. Wiennae 1818; M—Z. 1819.

1823. *Márton József.* Német, magyar, deák szótár, a legjobb szókönyvek, különösen Kraft lexicona szerint.

1823. *Mokry Benjamin.* Deák Magyar Etymologiai Lexicon. Ism. Thaisz. Tud. Gyüjt. 1823. IX. k. 93. l.

1825. *Bernolák Antal.* Lexicon Slavicum-Bohemico-Latino-Germanico Hungaricum. Buda. Repertorium Lexici slavici etc. Buda 1827.

1831. *Kreszneries Fer.* Magyar szótár gyökrenddel és deákozattal. Kiadták a magyar nyelv és a szerző néhány barátjai. Budán. Ism. Horvát Ist. Tud. Gyüjt. 1833. V. 110.

1833/4. *Kassai József.* Származtató s gyökerésző magyar-diák szókönyv. Négy csomó.

1834. Deák-magyar s magyar-deák teljes szókönyv. Megjelent A—D-ig Pesten. Beimel Józsefnél.

1845. *Bakó Dániel* és *dr. Soltész János.* Latin-magy. zsebszótár. Sárospatak II. kiad. 1862.

1848. *Kovácsi János.* Deutsch-ungarisch Lateinisches Handwörterbuch. Pozsony.

1851. *Koczányi Ferencz.* Latin-magyar-német zsebszótár. Pest. és 1860.

1858. *Fináły Henrik* és *Regényi István.* Latin-magyar iskolai szótár. Dolgozta nehány kolozsvári tanár. Kolozsvár. Röv. ism. Uj M. Muz. 1858. I. k. 422. Budenz József. Magyar nyelvészet 1859; 161; 241. Hunfalvy Pál. Magy. Nyelvészet 1857. 477. Ezen szótár előrajza. Uj M. Muz. 1854. I. 5. 12. l.

1861. *Holub Mátyás.* Latin-magyar és magyar-latin zsebszótár. Baja. Nyom. Pesten. Bir. Bartl A. Krit. Lapok 1862. I. 200. l.

1864. *Bartl A.* és *Veress I.* Magyar-latin szótár. Pest. Bir. Kun Gyula. Kalauz 1864; III. 4. l. és Hunfalvy Pál. Nyelvtud. Közlemények. 1863. 475.

1865. *Farkas Elek.* Latin-magyar szótár. Pest.

1868. *Kérészi Istv.* és *dr. Soltész.* Magyar-latin zsebszótár. Sárospatak.

1870. *Lengyel Zsigmond és Szegedy Sándor.* Latin-magyar szótár. Debreczen. Bir. Szamosi I. Tan. egyl. Közl. 1870; 488.

1873. *Steiner Zsigmond.* Latin szókönyv etymologikus csoportokban. Pest. Ism. M. Tanügy. 1873. 533. l.

b) A latin szótárakra vonatkozó értekezések.

1803. *Tertina Mihály.* Einige Beiträge zur Literaturgeschichte Ungerns. Zeits. f. u. von Ungern. 1803. IV. 246.

1847. *Szilágyi István.* A magyar szótárirodalom történeti szemléje. Akad. Ért. 1847. 331—337. l.

1863. *Rožek János.* Lexicalische Randglossen. N.-Szebeni cs. kir. gymn. progr.

1864. *Pon. Thewrewk E.* Az akad. nagy szótárhoz való jegyzetek. Tan. Lap. 1864. I. 50. Murmelius szótáráról.

1873. *Toldy Ferencz.* A magyar nemzeti irod. tört. 3 kiad. 1872. és 1873. — 30. 44. 53. 73. 103. 128. §§.

1874. *Szamosi János.* Latin és görög szótárirodalmunk. — Erd. Muz. 1874. 29. l.

X. A latin nyelv és irodalom köréből vegyes értekezések.

1599. *Tsáktornyai Mátyás.* Régenten az Római fő asszonyoknak a Tzifraság tilalmáról való pörlődések az Tanáts előtt. Kolosvár.

1789. A szépmesterségek a Rómaiaknál. (Sulzer Theor. Art. Künste után) Magy. Muz. 1789. 408.

1791. A deák nyelvről. Mind. Gyüjt. 1791. V. 28.

1791. A deák poézisről. Mind. Gyüjt. 1791. V. 36.

1798. *Gubernát Antal.* A rómaiak Görögországban. Poson.

1808. Az olasz és Deák nyelvről »Sokféle« irá Sándor. — Győr 808 IX. db. 29. l.

1827. *P. A.* Rövid értekezés a római nyelv becséről. F. M. Min. 1827. 1415. l.

1828. *Szigethy Gyula Mózes.* A Deák nyelv nem tudása okairól s tanulása hibáiról. — F. M. Min. 1828. 1916. l.

1833. Némely római Tsászárok közmondásaik. »Sokféle.« Kiad. Molnár Józs. 1833; 75. sz. 595. l.

1834. *Rosty Zsigmond.* Az új szavak s a régieknek megváltoztatásáról a Rómaiaknál. Haszn. Mulats. 1834. II. 358.

1840. A Deák nyelvről, mint a deák Európa nyelveinek forrásáról. Sopron. Estv. 1840. II. 195.

1842. *Klemm E.* A latin nyelv és classicusainak tanulmánya. Pozsony.

1844. A latin nyelvnek a római birodalom elenyészése ótai fenmaradásáról. Docen J. után Sopr. Estv. 1844. V. 94.

1846. *Mészáros Károly.* Az értelmi müveltség állapota a rómaiaknál. Társalkodó 1846. 263.

1851. Wichtigkeit und Richtung des Studiums römischer Klassiker. A soproni kath. gymn. progr.

1852. *Mannhardt Ign.* Uiber das Studium der lateinischer Klassiker mit Rücksicht auf die Vorkenntnisse und Bedürfnisse der hierlandigen Schüler. A temesvári kath. gymn. progr.

1852. *Fábián Gábor.* A római classicusok olvasásával s tanulmányozásával egybekötött élvezetröl és érdekröl. Akad. kis gyül. 1852. jul. 10. Uj M. Muz. 1853. II. 66.

1853. *Kelp Istv.* Einige Bemerkungen über die Methode des Unterrichtes in der lateinischen Sprache im Untergymn. A beszterezei gymn. progr.

1854/5. *Szalay Alfred.* Igénytelen terv a latin nyelv sikeresb kezelésére. Az egri kath. fögym. értes. Ism. M. Nyelvész. 1856; 252. U. ezen progr. Opinio de ratione linguam Latinam optimo cum fructu tractandi.

1855. *Schiel Fr.* sen. zur Frage des lat. Sprachunterrichtes an unsern gymnasien. A brassói ág. h. gymn. progr.

1857. *Vagács Caesar.* Vezérnézetek a latin irodalom ismertetésében. Tan. Lap. 1857: I. 20. 21.

1858. De sermonis latini usu quotidiano. A nagyszombati kath. fögym. progr.

1858. *Koczányi Ferencz.* A latin nyelv ügyében. Tan. L. 1858. I. 133. l.

1858. *Rónay Béla.* Igénytelen vélemény a latin nyelv alapos megtanulásáról. Tan. Lap. 1858. I. 301.

1858. *Málik Vincze.* De proverbiis et adagiis latinis. A selmeczi kath. fögymn. tudós.

1858. De sermonis latini usu quotidiano. A nagyszomb. kath. fög. progr.

1858/9. *Deák Sándor.* Quid potissimum causae sit, quod temporibus nostris latinae litterae in dies collabantur? A székesfehérvári nagymn. értes.

1860. *Mezner Rudolf.* Néhány szó a latin nyelv kezeléséröl tanodáinkban. Tan. Lap. 1860.: II. 474. 486. l.

1860. *Krichenbauer Antal.* Ueber die Verbindung des Unterrichtes in der ungarischen und lateinischen Sprache. Az unghvári kath. gymn. progr.

1865. *Szamosi János.* A latin nyelvi tankönyvek ügyében. Tan. Lap. 1865. 356. l.

1867. A latin mint tannyelv. Hon. 247. sz.

1867. *Kostić J. V.* Nekoliko rěčih za izpravak jednoga pravila u skladnyi latinskoga jezika. A karlowiczi gym. progr.

1867. *Lehrer János.* Einiges über den Unterricht in der lat. Sprache mit besoderer Rücksicht auf das methodische Verfahren bei demselben. Meggyesi ág. gymn. progr

1868. *Ney Ferencz.* A latin nyelvkérdés a pesti főreáltanodában. Tan. Lap. 1868. 54. l.

1868. *Petrovich Ferencz.* A latin nyelv mult és jelen állapota hazánkban. Tan. egyl. Közl. 1868. 314.

1869. *Vári Gellért.* Latin irodalmi vázlatok. Szabad Egyház. 1869. 140. 141. 142. 147. 148. 149. 150.

1871/2. *Biró Béla.* Pár irányeszme a latin nyelv tanitására nézve. A gyulafehérvári kath. nagy gymn. értes.

1871/2. *R. F.* Miért nem tud a gymn. ifjuság a latin nyelvből kivánt eredményt felmutatni. A veszprémi gymn. progr. 1871/2 és 1872/3.

IX. A latin prosodia — a nevek nemei — és ejtegetésére-vonatkozó.

a) Könyvek.

1619. Prozodia. Löcse.

1672. *Ladiver Illés.* Versus memoriales ad Etymologiam et Prosodiam spectantes. Löcse.

1712. Ars metrica. Nagyszombat.

1837. *Csery József.* Prosa versuum, vagy a nevek nemeiről. Pest.

1806. *Carlowszky Zsigm.* Prosodia latina. Eperjes.

1857. *Cserkúti Cseh József.* Latin hangmértéktan. Pest. Ism. Lonkay A. Tan. Lap. 1857. 120. l. és Szeged. 1860.

1861. *Mutschenbacher A.* Magyar Alváry. Pest. Bir. Krit. Lap. 1862.; I. I. 132.

1862. *Németh Ant.* Versus memoriales Alvári. Pest. Bir. Krit. L. 1862.; 1. 132.

1862. *Holub Mátyás.* Hangmértan és verstan a latin nyelvhez. Pest.

1863. *Füssy Tamás.* Latin verstan. Pest. Bir. Vagács C. Krit. L. 1863.; I. 364.

1864. *P. Thewrewk Árpád.* Latin nemi szabályok magy. versekben. Kassa. A szerző maga igazolja müve megjelenését. Tan. Lap. 1864. 304.

1867. *V. Horváth Zsigmond.* Latin prosodia és metrika: Pest.

1872. *Gyurits A.* A latin főnevek végzetei és nemei. Mellékl. Traut Ollendorf latin nyelvtanához. Pest.

1874. *Garami Rich.* A latin verstan alapvonalai Habenicht után. Pest. Bir. Bir. Schill Sal. Magy. Tanügy 1874. 456. l.

b) Értekezés.

1864. *Mindszenty Gedeon.* Még valami Alváryról Tan. Lap. 1864.; 314. és Pon. Thewrewk Árpád. u. o. 541. l.

XI. Római történelem.

a) A római történelemre vonatkozó müvek és értekezések:

1552. *Sambucus J.* Imperatorum Romanorum vitae. Argentinae.

1573. Poncianus Tsaszar Historiaia. Bécs és Lőcse 1633. 1653. 1676. 1679. L. bőv. Erd. Muz. Egyl. Évk. 1871. V. köt. 128. l.

1742. Doleschall Pál. Imperatorum Romanorum nomina et symbola. Posonii.

1778. *Váli István.* A római imperatorok tüköre. Posony.

1795. *Sándor.* A római császároknak uralkodások kezdete. »Sokféle« 1795. III. dar. 10.

1800. *Dugonits András.* Római történetek. Pozsony.
1833. Coriolán. »Sokféle« kiad. Márton Józs. 1833. 104. sz. 841. l.
1835. Nero mint hangász. Rajzolatok 1835. II. f. é. 34. 35. sz.
1835. *Bajza József.* Coriolán és a háborgó Róma. Aurora. 1835.
1844. *Tooth István.* A rómaiak történetei. Pest.
1847. *Magos Ernö.* Róma Augustus és részint Tiberius korában. Francziából. Pest.
1852. *Koczányi Ferencz.* Scipio (jellemzés). Családi Lap. 1852. 147. l.
1852. *Császár Ferencz.* A keresztény vértanuság kora. Csal L. 1852. II. f. é. 193. 243.
1853. *Kürcz Antal.* Diocletian és Florus. (Történeti kép.). Csal. L. 1853. II. f. é. 238.
1854. *P. J.* Közlemények. Montesquieu : »Elmélkedések a rómaiak nagyságának és hanyatlásának okai fölött« Csal. Lap. 1854. I. f. é. 303. 399. 451. 555.
1856. *Palásthy Pál.* Körrajzok Magy. Theodorik történetéből. Csal. Lap. 1856. I. f. é. 9. 56. 103. 200. 255.
1856. *Csengery Antal.* Római történet Rómában. Pesti Napló 1856. jan. 4. 5. 9. febr. 15. 16. 19-én.
1856. *Róma és Karthago.* A rozsnyói gymn. progr.
1856. *Pantke Theod.* Der Brand Roms unter Nero, mit besonderer Berücksichtigung der Frage, ob derselbe durch Zufall entstanden, oder von Nero veranlasst worden sei. A nagyszebeni kath. gymn. progr.
1857. *Schmidt W.* Die Geten und Daken. A nagyszebeni cs. k. gymn. progr.
1857. *Ficker Henr.* Aquincum und seine Ueberreste. A budai kath. gymn. progr.
1859. *Schatter József.* Ueber das alte Mursa. Az eszéki kath. gymn. progr.
1859. *Lonkay A.* Tanulmányok a római történet s különösen a második pun háboru fölött. Tan. Lap. 1859. II. 533. 545. 558. l.

1860. *Hilóczky Béla.* A veszta szüz. (Történ. beszély). Divatcs. 1860. 402. 410. l.

1864. *Huszár Imre.* Szörnyeteg volt-e Neró? (Történelmi vázlat a Cornhill Magazine után) Főv. Lap. 1864. 48—53. sz.

1864. *Jánosy Gusztáv.* Róma hanyatlása korából. Janin Gyula után. Magy. Sajtó. 1864.; 224. 228. 230. sz.

1866. Kleopatra (Tört. tanulm.) Magy. Vil. 255—258. sz.

1868. *Hegyessy Pál.* A római birodalom hanyatlása és bukásának története. Az angolból Gibbon Ed. után. Ism. Lukács Béla. Hazánk 1869.: 28. 39. sz. és Hon 1869. 205. sz.

1868. A római élet Augustus korában a korabeli költők rajza után. Független Lapok. 1868. 86. 87. 88. sz.

1869. *Geiger Hermann.* Lidia. Kép Márk Aurél császár idejéből. Pest.

1870. *Tibold Özséb.* Világtörténelmi helyek zsebszótára. Pest. 1870.

1871. *V. J.* A provincziák a római császárság korában. Reform. 1871.; 100. 107. sz.

1871. *V. J.* Császár-csinálás Rómában (Etudes et portraits du siecle d' Auguste. Par M. E. Beulé) Reform 1871.; 171. sz.

1871. *V. J.* Claudius és feleségei (Beulé után) Ref. 1871.; 175. sz.

1872. *Kudelka István.* A római köztársaság utolsó küzdelme. A pestvárosi főreált. progr.

1872. A fényüzés a rómaiaknál és egyebütt. Friedländer nyomán. Reform. 1872.; 121. sz.

1872. Cleopatre. Blaze de Bury tanulmánya a »Revue des deux Mondes«-ban. Pesti Napló 1872.; 152. 153. 154. 156. sz.

1872. *Weisz József.* Róma szelleme (vázlatok fénykorából a kultura terén) Reform 1872.; 152. 154—156. sz.

1873. *Hampel József.* Aquincum. Pest.

1873. *A—e.* Nero. (Renan »Antikrisztus« czimü müvéből). Pesti Napló. 1873.; 137. sz.

1873. *Molnár Antal.* Augustus és kora. Reform. 1873 221—223. sz.

1873. Tiberius. Reform. 1873.; 269. sz.

1873. *Molnár Antal.* Livia (Beulé »Augustus«-ából) Reform. 1873.; 312. 313. sz.

1873. *Pór Antal.* Róma története a nyugoti birodalom elenyésztéig. Pest Bir. Morgenstrn Henrik. M. Tanügy 1874. 166. l.

1874. *Farkas Antal.* Tiberius ifju kora. (Beulé könyvéből) Reform 1874.; 8. sz.

1874. *Toldy István.* A rómaiak története. Mommsen Tivadarnak 5-ik kiadása után ford. Pest. 2. füz.

1874. *Dr. Molnár Antal.* Julia (Beulé »Augustus«-ából) Reform. 1874.; 58. sz.

1874. *Cs. J.* Most és kétezer év előtt. Figyelő 1874.; 133. l.

b) Külföldi munkák ismertetése.

1837. Geschichte Roms in seinem Uebergange von der republikanischen Verfassung. Von W. Drumann. I. Th. Königsberg. 1835. Ism. H—y. Tud. Gyüjt. 1837. II. 119.

1847. Burchardi. Staats und Rechtsgeschichte der Römer. Stuttgard. 2. B. 1841/44. és Walter »Geschichte des römischen Rechts bis auf Justinian 1845. 2. Aufl. Ism. Gr. M. J. Budapesti Hiradó 1847. I. 600. l.

1867. *Carl Péter.* Römische Geschichte in 3 Bänden. Halle. 1867. és Albert Schwegler. Römische Geschichte I. 1. (Das Zeitalter der Könige). Ism. Dr. Heinrich. Tan. Egyl. Közl. 1867. V. 35. l.

1872. *Friedländer.* Bilder aus der Sittengeschichte Roms. Ism. Molnár Antal. Reform. 1873. 159. sz.

1873. Augustus seine Familie und Freunde von Beulé. Ford. Dr. Döhler Halle. 1873. Ism. Figyelő. 1873. 168. l. és Reform a fölebb idézett czikkekben. Dr. Heinrich Magy. Tanügy. 1873. 459.

A classica philologia magyarországi *) könyvtárában előforduló irók névsorozata.

*) Ide számitva a »Három királyság«-ot.

Köszönet nyilvánítás.

Nem mulaszthatom el ez alkalommal mély köszönetemet kifejezni mindazoknak, kik adatok szolgáltatásával és szíves utasításaikkal lehetővé tették, hogy ezen munka oly bő tartalmu lehessen; különösen köszönettel tartozom *Szinnyei József*, a m. k. egyetemi könyvtár őrének; *Ponori Thewrewk Emil* tud. egyetemi tanárnak; *Zsilinszky Endre* tanárjelöltnek és *Hellebrandt Árpád*, volt tanítványomnak.

A szerző.